

inkomen

cultuur

Vlaams Actieplan Armoedebestrijding

Goedgekeurd door de Vlaamse regering
op 29 maart 2002

onderwijs

gezondheid

investing

dezi

Vlaamse overheid

rechtsbedeling

werkgelegenheid

participatie

h

maatschappelijke
dienstverlening

Vlaams Actieplan Armoedebestrijding

Goedgekeurd door de Vlaamse regering
op 29 maart 2002

Vlaamse overheid

Inhoud

INLEIDING

Situering van het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding	7
---	---

HOOFDSTUK 1

Ontwerpdecreet van 19 oktober 2001 betreffende de armoedebestrijding: basis voor het Vlaamse beleid inzake armoedebestrijding	9
--	----------

1. Algemeen	9
2. Krachtlijnen van het Vlaamse armoedebeleid	11
3. De doelgroepen en structuren	12
4. Een structureel kader op Vlaams niveau	14

HOOFDSTUK 2

Het Vlaamse armoedebeleid als deel van het geheel	17
--	-----------

1. In partnerschap met de lokale overheden	17
1.1 Evaluatie van het Sociaal Impulsfonds	17
1.2 Armoedebestrijding als deel van een sectoraal partnerschap met de lokale overheden	19
2. In overeenstemming met het federale beleid	20
2.1 België	20
2.2 Europa	21
2.3 Inhoud	23
2.4 Analyse	23
2.5 Acties	24
2.6 Opvolging	26
3. Beïnvloeding van en door de Europese agenda	28
3.1 Bevordering van de deelname aan het arbeidsproces en van de toegang van eenieder tot alle hulpmiddelen, rechten, goederen en diensten	28
3.2 Voorkoming van uitsluitingsrisico's	29
3.3 Optreden ten behoeve van de meest kwetsbaren	29
3.4 Mobilisatie van alle actoren	29

HOOFDSTUK 3

Armoede en sociale uitsluiting in de Vlaamse context	31
---	-----------

1. Participatie	32
2. Maatschappelijke dienstverlening	33
3. Gezin	35
4. Rechtsbedeling	36
5. Cultuur	36
6. Inkomen	37

7.	Onderwijs	40
8.	Werkgelegenheid	40
9.	Huisvesting	41
10.	Gezondheidszorg.....	42

HOOFDSTUK 4

Concrete beleidsmaatregelen 45

1.	Coördinerende maatregelen	45
1.1	Een doelmatig Vlaams armoedebeleid	45
1.2	Opvolging van het beleid aan de hand van dataverzameling en indicatoren ...	47
2.	Recht op participatie	49
2.1	Participatie van mensen in armoede	49
2.2	Participatie van jongeren	50
2.3	Participatie van minderheden	53
2.4	Recht op vakantie voor iedereen	61
2.5	Recht op informatie	61
3.	Recht op maatschappelijke dienstverlening	63
3.1	Zorgwonen en beschut wonen.....	63
3.2	Kwaliteitsbeleid in de welzijns- en gezondheidsvoorzieningen	65
3.3	Eerstelijns hulpverlening	66
3.4	Recht op minimumlevering elektriciteit – recht op specifieke REG-maatregelen .	69
3.5	Recht op basismobiliteit	70
4.	Recht op gezin	72
4.1	Integrale jeugdhulpverlening	72
4.2	Bijzondere jeugdbijstand.....	73
4.3	Kinderopvang.....	75
4.4	Dienstverlening Kind en Gezin.....	77
5.	Recht op rechtsbedeling.....	81
6.	Recht op cultuur	82
6.1	Sociaal-artistische projecten	82
6.2	Experiment cultuurparticipatie van armen	83
6.3	Leesbevordering	83
7.	Recht op inkomen	84
7.1	Schuldoverlast	84
7.2	Financiële armoede op het platteland.....	86
7.3	Een sterk economisch beleid als voorwaarde voor duurzame armoedebestrijding	87
8.	Recht op onderwijs.....	90
8.1	Specifieke maatregelen inzake financiële drempels.....	90
8.2	De oriëntering van leerlingen.....	92
8.3	Beleid voor meer gelijke onderwijskansen.....	93
8.4	Onderwijs: de springplank naar werk.....	94
8.5	De opwaardering van het technisch en beroepssecundair onderwijs.....	95
8.6	Een coherent voorrangbeleid voor technisch en beroepssecundair onderwijs ..	97
8.7	Het onderwijs als leefgemeenschap	97
8.8	De integratie van ICT op alle onderwijsniveaus	99

9.	Recht op werkgelegenheid	101
9.1	De meerwaardeneconomie gestalte geven: sociale economie, maatschappelijk verantwoord ondernemen en de nieuwe diensteneconomie..	101
9.2	Werk en arbeid aantrekkelijker maken	105
9.3	Een activerend werkgelegenheidsbeleid: het wegwerken van werkloosheidsvallen om werk toegankelijk te maken.....	107
9.4	Evenredige participatie en non-discriminatie	108
9.5	Sociale investeringen in opleiding en vorming	115
9.6	Het recht op geïntegreerde basisdienstverlening	119
10.	Recht op huisvesting	121
10.1	Nieuw sociaal huurbesluit	121
10.2	Uitbreiding van het aanbod sociale huurwoningen.....	122
10.3	Heroriëntatie van de particuliere premies.....	122
10.4	Huurdersbonden	123
10.5	Sociale verhuurkantoren.....	123
11.	Recht op gezondheidszorg	124
11.1	Toegankelijkheid van de zorg	124
11.2	Preventie	124
11.3	De eerstelijnsgezondheidszorg	127

BIBLIOGRAFIE	130
---------------------------	------------

Situering van het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding

Voor u ligt het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding, editie 2002.
Dit actieplan is om een drietal redenen van belang.

Ten eerste om een antwoord te bieden op de vraag van ondermeer de verenigingen waar armen het woord nemen om een overzicht te geven van de korte en lange termijn doelstellingen en de concrete maatregelen voor 2002 inzake armoedebestrijding.

Het inclusieve karakter van het Vlaamse beleid dreigt ten koste te gaan van de overzichtelijkheid. Die overzichtelijkheid is een noodzakelijke voorwaarde voor de realisatie van een volwaardige participatie aan het beleid. Men kan moeilijk beleidsuggesties formuleren en het beleid evalueren als men niet weet wanneer en wat er precies op stapel staat.

Ten tweede engageerde op de Top van Lissabon in maart 2000 elk van de vijftien lidstaten van de Europese Unie zich om een nationaal actieplan armoedebestrijding op te stellen en regelmatig te actualiseren. Het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding vormt mee de basis van het Belgische 'Nationaal Actieplan Armoedebestrijding'.

Ten derde heeft de Vlaamse regering, met de goedkeuring op 19 oktober 2001 van het ontwerp-decreet inzake armoedebestrijding, haar engagement tot het opstellen en actualiseren van een Vlaams Actieplan Armoedebestrijding decretaal verankerd.

Een beleid ter bestrijding van armoede moet een antwoord formuleren op complexe problematieken. In het actieplan 2002 vindt u naast de coördinerende maatregelen voor het voeren van een inclusief armoedebeleid ook een hele reeks aan 'sectorale' doelstellingen en maatregelen die gegroepeerd werden rond de tien rechten uit het algemeen verslag van de armoede.

Zoals reeds in het eerste actieplan werd gesteld is dit slechts een momentopname. Elk jaar opnieuw actualiseert de Vlaamse regering bij het begin van het nieuwe jaar dit beleidsplan met de maatregelen die in de nieuwe begroting voorzien worden. Zo wordt het Vlaams actieplan een wezenlijk onderdeel voor de besluitvorming in de Vlaamse regering inzake armoedebestrijdende maatregelen. Het vormt een terugblik op de realisaties van het afgelopen jaar, geeft de beleidsintenties voor het huidige jaar aan en is de eerste stap in het debat rond de vooruitzichten van een volgend begrotingsjaar.

Ontwerpdecreet van 19 oktober 2001

betreffende de armoedebestrijding: basis voor het Vlaamse beleid inzake armoedebestrijding

Met de goedkeuring door de Vlaamse regering op 19 oktober 2001 van het ontwerp van decreet betreffende de armoedebestrijding, werden de krachtlijnen geformuleerd voor het Vlaamse beleid inzake armoedebestrijding. Krachtlijnen die met de goedkeuring door het Vlaamse parlement in 2002 decretaal zullen verankerd worden waardoor zij voor een lange termijn als beleidskader gelden.

In dit hoofdstuk worden de krachtlijnen toegelicht zoals verwoord in de memorie van toelichting van het ontwerpdecreet. De krachtlijnen zijn ondermeer gebaseerd op wat er in het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2001 al als beleidsprincipes en mogelijke beleidsinstrumenten werd ingeschreven.

1. Algemeen

Het is wel bekend dat armoede in de West-Europese samenlevingen van vandaag een relatief en een multi-aspectueel fenomeen is. Dat betekent dat armoede niet alleen een kwestie is van overleven en dat het niet alleen een inkomensprobleem is. Om het met de woorden van de Europese Commissie te zeggen: armoede is een toestand van 'personen of gezinnen wier middelen zo ontoereikend zijn dat zij uitgesloten zijn van de minimaal aanvaardbare leefpatronen in de lidstaat waarin zij leven'. En bij die leefpatronen gaat het niet alleen om het inkomen en de consumptie, maar om alle mogelijke aspecten van het burgerschap: gezondheid, huisvesting, onderwijs, cultuur, rechtsbedeling, politiek, enz.

Ook Vlaanderen ontsnapt niet aan de kloof tussen de wenselijkheid van welvaart voor iedereen en de werkelijkheid van uitsluiting voor velen. Het streven naar een hoge mate van levenskwaliteit, welvaart en welzijn, kennis en communicatiemogelijkheden staat er centraal. In werkelijkheid deelt een aantal mensen niet in deze groei en bloei. Problemen manifesteren zich nog steeds op tal van domeinen.

Het Vlaamse armoedebeleid moet ertoe bijdragen dat de armen meer kansen krijgen om uit de armoede te geraken en dat hun levensomstandigheden verbeteren.

Al jaren worden zware inspanningen geleverd om een decreet inzake armoedebestrijding tot stand te brengen. Een maatschappelijke en beleidsmatige dialoog werd gevoerd; de noodzaak

aan een juridisch anker voor het armoedebeleid wordt door verschillende actoren noodzakelijk en dringend geacht.

Armoede is niet van vandaag op morgen opgelost. Belangrijk om op het vlak van armoedebestrijding vooruitgang te boeken, is dat dezelfde beleidslijnen voor langere tijd worden gevolgd. De visie van beleidsverantwoordelijken, onderbouwd door de wetenschap, getoetst bij de armen zelf en megedragen door de particuliere sectoren, moeten voldoende garantie bieden om vast te leggen hoe armoede de volgende decennia deskundig moet worden bestreden.

De Verenigingen waar armen het woord nemen pleiten al jaren voor erkenning en subsidiëring van hun werking. Zij engageren zich al vanaf de verschijning van het Algemeen Verslag van de Armoede (1994) tezamen met beleidsverantwoordelijken om een regelgeving in werking te laten treden. Daarnaast zijn zij vragende partij voor een inhoudelijk, gecoördineerd armoedebeleid waaraan zij mee vorm willen geven.

Ook het Vlaams Parlement zet haar schouders onder een degelijke regelgeving voor een Vlaams armoedebeleid. Meerdere debatten en documenten bewijzen dit. Voorbeelden zijn: het positieve onthaal van het Algemeen Verslag van de Armoede (1994), de Maatschappelijke beleidsnota inzake armoede en sociale uitsluiting van het Vlaams Parlement (1998), het themadebat in het Vlaams Parlement van 19 februari 1998 en de daaruit voortvloeiende Motie van het Vlaams Parlement (maart 1998) en de Motie van het Vlaams Parlement (juni 2000).

De Vlaamse regering keurde op 23 februari 2001 het eerste Vlaamse Actieplan Armoedebestrijding goed. Het decreet maakt een deel van deze engagementen hard en afdwingbaar.

Het decreet zorgt voor een verankering van de verschillende initiatieven die met betrekking tot armoedebestrijding door de Vlaamse regering genomen worden. Deze zijn uiteraard ook te plaatsen binnen een ruimer beleidskader. De Vlaamse regering tracht immers afstemming te vinden met de andere overheidsniveaus.

Europa bepaalt meer en meer de politieke agenda in haar lidstaten. Waar tot voor kort de Europese bekommernissen enkel van economische aard waren, wordt het blikveld nu verruimd. Nieuw is de sociale dimensie die de aandacht opeist. De concrete invulling van dit beleid wordt bepaald door wat de lidstaten belangrijk vinden. De invloed die Vlaanderen kan uitoefenen, is niet te verwaarlozen. Een goede aanzet is het behandelen van de tien rechten uit het Algemeen Verslag van de Armoede in de Vlaamse bijdrage aan het Nationale Actieplan Armoedebestrijding. Ook het verankeren van de belangrijkste beleidsprincipes voor een armoedebeleid in een decreet, biedt Vlaanderen meer armslag in de Europese discussies. Met dit decreet wordt Vlaanderen een uniek voorbeeld in Europa.

Armoedebestrijding is een beleidsthema dat in België beleidsinitiatieven vraagt van zowel de gemeenschappen, gewesten en de federale overheid. Voor hun bevoegdheden nemen zij ten volle de verantwoordelijkheid voor het ontwikkelen en uitvoeren van hun beleid inzake armoedebestrijding, en voor het voeren van de dialoog met de armen. Zij hebben zich in het 'Samenwerkingsakkoord' allen er zich toe verbonden dergelijk beleid te voeren en dit beleid op elkaar af te stemmen. Om te zorgen voor samenhang, uitwisseling en bundeling (ook naar het Europees niveau) werd ondermeer een interministeriële conferentie 'maatschappelijke integratie

en sociale economie' en het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting opgericht. Dit samenwerkingsakkoord biedt dus mee het kader voor dit decreet.

Tenslotte is armoedebestrijding ook één van de beleidsdomeinen waarrond een samenwerking tussen de Vlaamse en lokale besturen werd opgezet. De samenwerking rond dit thema is met ondermeer de introductie van het sociaal impulsfonds de laatste jaren sterk uitgebreid. De Vlaamse regering wil in de toekomst die samenwerking op verschillende beleidsdomeinen verdiepen.

2. Krachtlijnen van het Vlaamse armoedebeleid

Het armoedebeleid is een werk van lange adem. De Vlaamse samenleving wordt blijvend geconfronteerd met reeds bestaande en nieuwe vormen van armoede en sociale uitsluiting.

Binnen de Europese contouren stippelt Vlaanderen haar eigen regionaal armoedebeleid uit. De leidende principes in dit Vlaamse armoedebeleid zijn preventie, inclusiviteit, activering, het realiseren van sociale grondrechten, aandacht voor de territoriale invalshoek en dialoog en participatie.

Met **preventie** wordt gestreefd naar de effectieve realisatie van dezelfde rechten voor elke burger. Dit betekent dat instrumenten worden ontwikkeld die bestuursverantwoordelijken in staat stellen uitsluitingsmechanismen op te sporen en tegen te gaan.

Preventie gaat hand in hand met een **geïntegreerde** aanpak. Gecoördineerde initiatieven vanuit verschillende beleidsdomeinen en over meerdere beleidsniveaus heen moeten bijdragen tot een globaal beleid ter bestrijding van armoede en sociale uitsluiting. De uitdrukkelijke keuze voor een integraal en preventief beleid vereist een versterkte samenwerking tussen alle partners.

Preventief en integraal werken vormen samen de essentiële bestanddelen van een inclusief beleid. Daarbij komen nog het partnerschap met de doelgroepen en andere actoren en een wetenschappelijke onderbouwing. Dit alles moet gebeuren vanuit een structurele visie op armoede.

Het **activeringsdiscours** verlegt het accent van inkomenszekerheid naar actieve maatschappelijke participatie. Een hoge mate van bescherming dient samen te gaan met een creatieve bijdrage aan de samenleving zonder de kwaliteit van het persoonlijk leven van de betrokkenen in het gedrang te brengen. Dit veronderstelt een pro-actief (of preventief) beleid, met een zware klemtoon op het investeren in mensen, op maatwerk en op de eigen verantwoordelijkheid. Het centrale aandachtspunt bij activering is het wankel evenwicht tussen rechten en plichten, tussen de rol van het individu en die van de maatschappelijke instituties, tussen disciplineren en emancipatie.

De **sociale grondrechten** vormen de toetsteen van het beleid. Hoewel de sociale rechten in 1994 grondwettelijk verankerd zijn, is hun afdwingbaarheid zwak. Nochtans is de logica van de sociale grondrechten er één van onvoorwaardelijkheid, gebaseerd op het burgerschap, de menselijke waardigheid en de realisatie van basisbehoeften. De verdere verwezenlijking van de sociale grondrechten, in het bijzonder voor de meest kwetsbare groepen, vereist gerichte inspanningen.

Een **territoriale aanpak** biedt het wederwoord aan de ruimtelijke concentratie van bepaalde vormen van armoede en sociale uitsluiting. Hierbij wordt de aandacht zowel op de grotere steden als

op het platteland gericht. In elk van deze territoria manifesteert de problematiek zich op een specifieke wijze. Beleidsantwoorden moeten dus gedifferentieerd zijn.

Inzake het stedelijk armoedebeleid moet een goed evenwicht worden gevonden tussen verschillende uitdagingen, waarvan de belangrijkste zijn die tussen het algemeen armoedebeleid en een ruimtelijk armoedebeleid, tussen een herstellend en een dynamiserend stedelijk beleid.

Wanneer het Vlaamse armoedebeleid het resultaat wil zijn van partnerschap met alle relevante maatschappelijke actoren, dan moet met hen een **dialogoog** worden aangegaan; in het bijzonder met de armen zelf. Een gestructureerd overleg tussen de verschillende publieke en particuliere actoren (van overheidsdiensten over het werkveld tot het middenveld en het bedrijfsleven), het wetenschappelijk veld en de armen zelf is noodzakelijk. In deze ambitie vormen **participatie** en emancipatie de sleutelbegrippen. Op deze manier vullen de beleidsmatige, organisatorische, methodologische deskundigheid, informatie en ervaringsdeskundigheid elkaar aan.

3. De doelgroepen en structuren

De Vlaamse regering kiest expliciet voor het betrekken van **de armen** bij het beleid. Kansarmen worden, waar mogelijk en gewenst, betrokken bij de voorbereiding en evaluatie van beleidsinitiatieven die hen aanbelangen. Niettegenstaande de goede wil en de grondige analyses, is het moeilijk om als beleidsmakers en veldwerkers de verbinding te leggen met de armen. Oorzaak hiervan, is de onbekendheid met het gevoel van schaamte en vernedering, de ervaring om in armoede te leven. Vandaar dat het nodig is om mensen bereid te vinden om vanuit hun eigen beleving van armoede mee te werken aan het beleid.

Het ontwerpdecreet verankert de ondersteuning die zij nodig hebben voor hun inbreng. Zo wordt de ondersteuning van de Verenigingen waar armen het woord nemen en het Vlaams netwerk van deze verenigingen structureel. In dezelfde context past de uitbouw van de werking en regelgeving inzake de opleiding en inschakeling van opgeleide ervaringsdeskundigen in de armoede.

De verenigingen waar armen het woord nemen worden gekenmerkt door volgende opdrachten:

1. Armen verenigen zich

Armen en niet-armen samenbrengen in een onafhankelijke vzw met het doel armen uit hun maatschappelijk isolement te halen en hun slagkracht te vergroten. In hun werking zijn ze gericht op de samenwerking met andere organisaties en instanties die zich tot kansarmen richten.

2. Armen het woord geven

Het creëren van de voorwaarden opdat armen het woord kunnen nemen, met als einddoel een volwaardige gesprekspartner in de samenleving te vormen. Daartoe organiseren zij activiteiten die deze vaardigheden ontwikkelen. De armen moeten in de gelegenheid gesteld worden in de eigen vereniging ritme, snelheid en inhoud te bepalen.

3. Werken aan de maatschappelijke emancipatie van de armen

De armen helpen groeien om hun burgerrechten volwaardig op te nemen en de maatschappij bewust maken van de gelijkwaardigheid van armen en niet-armen.

4. *Werken aan maatschappelijke structuren*

Zij stimuleren de betrokkenheid van armen bij het beleid en de evaluatie van de maatschappelijke structuren en de rechtstreekse contacten tussen de armen en de verantwoordelijken in de samenleving.

5. *Dialogoog en vorming*

Zij streven solidariteit na tussen de armen en de samenleving. Daartoe organiseren zij vormingsactiviteiten en zoeken actief partners in de samenleving om kennis over armoede, vanuit de ervaring van de armen, uit te wisselen en misverstanden, vooroordelen en uitsluitinggedrag bloot te leggen.

6. *Armen blijven zoeken*

De verenigingen moeten een actieve openheid ten toon spreiden naar andere mensen, ook de meest geïsoleerde armen.

Een resultaatgerichte aanpak wordt vereist van de verenigingen om te vermijden dat zij centraal staan in plaats van de armen. Het is evenmin de bedoeling om een parallel circuit te scheppen naast de bestaande organisaties en instellingen. De verenigingen moeten samenwerken met de bestaande organisaties en instellingen en met hen een bijdrage leveren aan de realisatie van de toegang tot de sociale grondrechten voor de armste burgers.

Het **Vlaams netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen** zal de deelname van armen aan het beleid ondersteunen. Het heeft tot taak de activiteiten van de verenigingen waar armen het woord nemen te ondersteunen en te coördineren. Daartoe zal het Vlaams netwerk overleg en ervaringsuitwisseling tussen de verenigingen organiseren en gemeenschappelijke initiatieven ten behoeve van de verenigingen bevorderen.

Het overleg met de Vlaamse overheid wordt binnen de nieuwe overlegstructuren op verschillende wijzen ingevuld. De meest uitvoerige werkwijze hiertoe is de dialoogmethode. Dit is een participatieproces waarbij armen actief deelnemen aan de uitwisseling over de bespreking van een bepaald thema, om uiteindelijk te komen tot beleidsvoorstellen. Hierbij wordt samengewerkt met partners uit private en publieke diensten en instellingen. Met de opstelling van het Algemeen Verslag over de Armoede is gebleken dat een echte dialoog met de armen veeleisend, maar mogelijke en vruchtbaar is. Deze dialoog staat garant voor het feit dat het gevoerde beleid ook is ingebed in de strategieën van de armsten in hun verzet tegen de armoede.

Een **opleiding ervaringsdeskundige** stelt armen in staat de nodige inzichten, houdingen en vaardigheden te verwerven om tewerkgesteld te worden opdat ze een brugfunctie kunnen vervullen. Zij kunnen deze functie waarmaken door onder andere ondersteunings- en begeleidingswerk, supervisie en adviesverlening, het duiden van de armoederealiteit en het formuleren van maatregelen ter bestrijding van armoede. Op die manier worden ze een belangrijke schakel in de hulp- en dienstverlening aan armen en kunnen ze een relevante bijdrage leveren aan de armoedebestrijding op alle niveaus.

4. Een structureel kader op Vlaams niveau

Armoede heeft te maken met problemen op verschillende domeinen tegelijk. Vanuit meerdere beleidsdomeinen moeten maatregelen genomen worden. In de geest van de criteria voor een doelmatig en inclusief beleid ter bestrijding van armoede en sociale uitsluiting moet de **coördinerend minister** bewaken dat er wordt samengewerkt vanuit dezelfde kijk op armoede. Er mogen geen maatregelen genomen worden die elkaar tegenwerken of nieuwe problemen veroorzaken.

De deelname aan de Interministeriële Conferentie voor Maatschappelijke Integratie en Sociale Economie door de Vlaamse regering levert een bijdrage tot de noodzakelijke dialoog met de federale en andere Gewest- en Gemeenschapsoverheden. Deze samenwerking wordt nog verder uitgebouwd via het Steunpunt tot bestrijding van de armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, opgericht in het kader van het Samenwerkingsakkoord tussen de federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten van 10 juli 1999.

In een **jaarlijks actieplan** worden alle inspanningen gebundeld die de verschillende Vlaamse ministers zullen leveren om armoede te bestrijden. Aandacht gaat naar maatregelen op korte en langere termijn alsook naar de modaliteiten van evaluatie van het gevoerde beleid. De antwoorden op de behoeften en prioriteiten van de armen worden hierin opgenomen. Wetenschappelijke inzichten zorgen voor een stevige basis.

De actualisering en opvolging van het actieplan gebeurt via een **Permanent Overleg Armoedebestrijding** (horizontaal en verticaal), een **voortgangcongres** in het voorjaar en een **toekomstverkenningcongres** in het najaar. Daar wordt de dialoog tussen beleidsverantwoordelijken, de armen zelf, vertegenwoordigers uit het middenveld en de wetenschap gevoerd.

Binnen elk beleidsdomein worden armoedebestrijdende maatregelen genomen. Daarbij wordt rekening gehouden met de mogelijke gevolgen voor de zwakste groepen in de samenleving. Om de doelmatigheid van het beleid te verhogen, werkt de bevoegde minister en administratie samen met de armen en het werkveld. De wijze waarop die samenwerking wordt ingevuld wordt onderling afgesproken. Dit is het *verticaal overleg binnen het Permanent Overleg Armoedebestrijding*.

Om het armoedebeleid uit te werken en uit te voeren, is het noodzakelijk dat er interdepartementaal met elkaar overleg wordt gepleegd. Ervaringen en kennis kunnen uitgewisseld worden en leemtes in het verticaal overleg kunnen gesignaleerd worden. Dit is het *horizontaal overleg binnen het Permanent Overleg Armoedebestrijding*.

Voor het creëren van een maatschappelijk en politiek draagvlak is het noodzakelijk het beleid inzake armoedebestrijding ook op een, *voor een groter publiek* toegankelijk, **forum** te bespreken. Vandaar dat er elk voor- en najaar een congres wordt georganiseerd.

De invalshoek van beiden congressen is evenwel verschillend. In het voorjaar staat de concrete praktijk van armoedebestrijding centraal. De evaluatie van die concrete praktijk over meerdere jaren moet een indicatie vormen voor de voortgang die er al dan niet geboekt wordt. In het najaar wordt een wetenschappelijke, eerder toekomstverkenning aanpak vooropgesteld. De analyse en vooruitblik op lange termijn staat hier centraal.

De timing van het vooruitgangscongres sluit aan bij de traditionele besluitvormingsprocedure binnen de Vlaamse Gemeenschap. In het voorjaar hebben alle betrokkenen reeds kennis genomen van het jaarlijks Vlaams Actieplan Armoedebestrijding en worden de plannen voor de begroting van het volgende jaar opgemaakt.

Het Vlaamse armoedebeleid als deel van het geheel

Een Vlaams armoedebeleid kan pas doelmatig zijn als rekening wordt gehouden met wat zich in deze context afspeelt op andere beleidsniveaus. Overeenstemming is nodig met het Europese, federale, provinciale en lokale beleid. Zo zal Vlaanderen haar doelstellingen en maatregelen inzake armoedebeleid bepalen in de geest van de Europese 'open methode van coördinatie'. Een actieve 'emanciperende' welvaartsstaat is een streefdoel waarmee de Vlaamse en federale beleidskeuzen elkaar aanvullen. Nieuwe provinciale en lokale uitdagingen worden beantwoord in overleg tussen diverse betrokken actoren. De link tussen het Europese, federale, lokale en Vlaamse beleid wordt hier verder toegelicht.

1. In partnerschap met de lokale overheden

1.1 Evaluatie van het Sociaal Impulsfonds

In het Vlaamse regeerakkoord 'Een nieuw project voor Vlaanderen' werd de herziening van het SIF als instrument voor het voeren van een stedelijk beleid in het vooruitzicht gesteld. De herziening van het Sociaal Impulsfonds werd het voorbije jaar concreet voorbereid. De krijtlijnen voor het nieuwe stedenbeleid enerzijds en de herziening van het Gemeentefonds en het Investeringsfonds anderzijds vormden het ruimer kader waarin deze discussie gevoerd werden.

Een nieuw gemeentefonds

Met de hervorming van het Vlaams Gemeentefonds wenst de Vlaamse regering de middelen waarover zij beschikt voor de algemene financiering van de lokale besturen zoveel mogelijk te bundelen. Concreet worden het Investeringsfonds en het waarborggedeelte van het Sociaal Impulsfonds van alle gemeenten in het Vlaams Gemeentefonds geïntegreerd.

Wat het Sociaal Impulsfonds betreft, blijkt dat dit fonds een aantal winstpunten heeft opgeleverd : er is ruimere aandacht ontstaan voor het probleem van de bestrijding van de kansarmoede en de zorg voor de leef- en omgevingskwaliteit in alle gemeenten. Anderzijds is in een groot deel van de gemeenten op basis van dat fonds nieuw beleid op de sporen gezet zonder dat de financiële middelen op evenredige wijze zijn toegenomen. Het zogenaamde waarborggedeelte wordt daardoor meer en meer gebruikt voor het opzetten van beleid dat in het regulier beleid is veranderd geraakt. Het is niet houdbaar om telkens op nieuwe beleidsimpulsen aan te sturen en tegelijk de waardevolle initiatieven in de reguliere werking te blijven onderhouden. Na de integratie van het waarborggedeelte van het Sociaal Impulsfonds kunnen de lokale besturen autonoom oordelen over de waarde van de genomen initiatieven om deze verder te zetten of het beleid bij te sturen.

Door de bundeling van maximale middelen in het Gemeentefonds versterkt de Vlaamse regering niet alleen de autonomie van de gemeenten inzake de besteding, maar draagt zij ook overeenkomstig het regeerakkoord, aanzienlijk bij tot een vereenvoudiging van de regelgeving. De gemeenten ontvangen de middelen rechtstreeks zonder dat zij daarvoor een dossier moeten indienen. Ten opzichte van de regeling inzake het Sociaal Impulsfonds betekent dit een fundamentele vereenvoudiging.

Overeenkomstig het regeerakkoord heeft de Vlaamse regering een ontwerp van decreet tot vaststelling van de regels inzake de dotatie en de verdeling van het Vlaamse Gemeentefonds goedgekeurd en wordt het eerstdaags bij het Vlaams Parlement neergelegd. Door het Gemeentefonds wordt het SIF decreet van juni 1996 opgeheven met ingang van 1 januari 2003.

De Vlaamse regering garandeert voor het begrotingsjaar 2003 in het nieuwe Vlaams Gemeentefonds de middelen 2002 voor wat betreft :

- het (huidige) gemeentefonds.
- het investeringsfonds
- het waarborggedeelte van alle gemeenten uit het Sociaal Impulsfonds
- plusgedeelte van de niet-steden uit het Sociaal Impulsfonds.

De samenwerking tussen de gemeente en het OCMW wordt eveneens gehonoreerd middels een akkoord tussen beide lokale besturen over de onderlinge verdeling van het aandeel in het Gemeentefonds. Bij ontstentenis van zo'n lokale beslissing zal de Vlaamse regering automatisch 8% van het Gemeentefonds rechtstreeks storten aan het OCMW.

Oprichting van een Vlaams Stedenfonds

De Vlaamse regering wenst ook verder werk te maken van een specifiek stedenbeleid toegespitst op een beperkt aantal steden, geselecteerd op basis van de 'centrumfunctie' die deze steden uitoefenen. De 'Beleidsbrief Binnenlandse Aangelegenheden en Stedenbeleid 2001-2002' van de Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Buitenlands Beleid stelt dat, meer dan in de rest van Vlaanderen, zich in de centrumsteden concentraties voordoen van zowel negatieve als positieve ontwikkelingen. Ook problemen van achterstelling en dualisering stellen zich in (centrum)steden veel scherper dan daarbuiten. Verder benadrukt de minister dat er in het verleden te weinig wordt ingespeeld op de potenties van een stedelijke kern waar bv. de confrontatie met diversiteit van culturen, leefstijlen en activiteiten voor een enorme verrijking kan zorgen (p. 27).

De voorbereidingen voor de oprichting van een Stedenfonds als opvolger voor het huidige 'SIF+ - programma' zijn intussen ook op kruissnelheid. Met het Stedenfonds wil men zich richten op de 2 Vlaamse grootsteden, de 11 centrumsteden en op het tweetalig gebied Brussel Hoofdstad via de Vlaamse Gemeenschapscommissie. Een aantal principes van het Sociaal Impulsfonds blijven verder behouden in dit nieuwe Stedenfonds m.n. werken met beleidsovereenkomsten, de planmatige aanpak en de resultaatgerichtheid, samenwerking OCMW en gemeente, de stedelijke regiefunctie

Met het Stedenfonds wil men de steden ondersteunen bij het voeren van een duurzaam stedenbeleid waarbij stedelijkheid in al zijn dimensies aan bod kan komen. De Vlaamse regering kiest voor een stedenbeleid dat er op gericht is de stadsvlucht te stoppen en het democratisch draagvlak in

de steden te verhogen. Met het Stedenfonds beoogt de Vlaamse regering de volgende doelstellingen :

- de leefbaarheid verhogen en dit zowel op stadsniveau als op wijkniveau;
- de dualisering tegengaan;
- de kwaliteit van bestuur verhogen.

Zoals in het Sociaal Impulsfonds zal ook in het Stedenfonds gewerkt worden met een beleidsovereenkomst. Wel wil de Vlaamse regering komen tot een duidelijker politieke engagement waarbij - op voorstel van de stad - een beperkt aantal invalshoeken wordt gekozen die in de betrokken stad of één van zijn wijken een kentering kunnen teweeg brengen. Zo kan aandacht voor achterstelling en armoede een van de centrale invalshoeken van een stad zijn. Eens deze afspraken gemaakt zullen de steden veel autonomer kunnen werken dan tijdens de SIF-periode. Wel wordt na verloop van tijd voorzien in een grondige evaluatie waarbij vooral zal nagegaan worden in welke mate de vooropgestelde maatschappelijke effecten al dan niet werden gerealiseerd.

Zoals het Gemeentefonds moet het Stedenfonds ingaan op 1 januari 2003. De Vlaamse regering wil de overgang van het Sociaal Impulsfonds naar het Gemeentefonds of het Stedenfonds niet bruuskere. Vandaar dat zowel in het Gemeentefonds als in het Stedenfonds soepele overgangsmaatregelen voorzien zijn. Alle gemeenten en steden krijgen minstens al hun SIF-middelen voor 2002 gewaarborgd. Het staat gemeentebesturen in de toekomst vrij aangegane engagementen al dan niet verder te continueren en te honoreren. Het is aan de gemeenten en steden om een grondige evaluatie te maken van de meerwaarde van impulsmiddelen die zijn ingezet gedurende de voorbije jaren en na te gaan of een aantal voorzieningen en initiatieven ook in de toekomst nog moeten worden ondersteund. Het is in eerste instantie aan de steden en gemeenten om uit te maken waar zij prioritair hun middelen willen voor inzetten. De Vlaamse regering stelt hen daarvoor minstens evenveel middelen ter beschikking als in het verleden.

1.2 Armoedebestrijding als deel van een sectoraal partnerschap met de lokale overheden

Naast de hierboven geschetste nieuwe basisfinanciering vanuit Vlaanderen worden lokale besturen ook via sectorale fondsen en beleidsmaatregelen in het uitbouwen van een lokaal beleid inzake armoedebestrijding ondersteund.

Voorbeelden hiervan zijn de (ver)nieuw(d)e decreten of ondersteunende beleidsinitiatieven inzake het bevorderen van een lokaal werkgelegenheid-, cultuur-, jeugdwerk-, gelijkekansen- en sociaal beleid.

Bij elk van deze beleidsmaatregelen wordt het garanderen van een 'recht op' voor elke burger en de specifieke aandacht voor het bestrijden van de sociale uitsluitingsmechanismen als doelstelling ingeschreven. Bij het bepalen van de wijze waarop het lokaal bestuur (gemeente en OCMW) deze doelstelling nastreeft, wordt een evenwicht gezocht tussen werken op maat en lokale autonomie versus garanties voor een niet territoriale discriminatie en een basisdienst- of hulpverlening voor elke Vlaming in elke gemeente.

2. In overeenstemming met het federale beleid

De strijd tegen armoede en sociale uitsluiting blijft voor de federale Regering een topprioriteit. Binnen de nationale context wordt een meersporenbeleid uitgewerkt om de multi-dimensionaliteit van armoede aan te pakken. Sinds Lissabon staat de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting bovendien ook prominent op de Europese agenda ingeschreven. Ook binnen de Europese context wil de federale overheid dan ook haar inspanningen verder zetten en versterken.

2.1 België

De coördinatie van het armoedebeleid wordt op Belgische vlak verzekerd via de aanstelling in het Koninklijk besluit van 20 juli 1999 houdende vaststelling van bepaalde ministeriële bevoegdheden van de Minister van Maatschappelijke Integratie als bevoegd voor armoedebeleid, via de Interministeriële Conferentie Sociale Integratie en Sociale Economie en via het 'Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting'.

Een belangrijk referentiepunt in het armoedebeleid is het Samenwerkingsakkoord tussen de federale Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten betreffende de bestendinging van het armoedebeleid (afgesloten op 5 mei 1998). Dit Samenwerkingsakkoord biedt een kader om een geïntegreerd armoedebeleid te voeren. Immers, gezien de bevoegdheidsverdeling tussen de federale en de Gemeenschaps- en Gewestregeringen en de vaststelling dat tal van beleidsdomeinen een gedeelde bevoegdheid kennen, is samenwerking noodzakelijk om op de vele dimensies van sociale uitsluiting te kunnen ingrijpen. Naast het engagement van alle regeringen in dit land om in de schoot van de Interministeriële Conferentie Sociale Integratie en Sociale Economie inzake armoedebestrijding samen te werken is één van de belangrijkste verwezenlijkingen de oprichting van een 'Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting'.

Dit Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting is in de eerste plaats een overlegplatform tussen de armen en hun verenigingen waar armen het woord nemen enerzijds, en beleidsverantwoordelijken, ambtenaren en onderzoekers anderzijds.

Rode draad doorheen de werking van het Steunpunt is de methodiek van dialoog. De basis hiervoor werd gelegd in de opmaak van het Algemeen Verslag over de Armoede (AVA - 1994) dat zelf het typevoorbeeld is van een dialoog tussen de mensen die in armoede leven, hun verenigingen en burgers die door hun (beroeps) positie met armoede en sociale uitsluiting te maken hebben zoals hulpverleners en andere specialisten. Het AVA is en blijft voor de regeringen van ons land een richtsnoer voor specifieke initiatieven op vlak van armoedebestrijding.

Aan de dialoog wordt ondertussen verder gebouwd. Een evenwicht vinden tussen de tijd die nodig is om het vertrouwen te winnen van armen, de tijd om inhoudelijk iedereen voldoende voor te bereiden, enz., enerzijds en de politieke dynamiek van besluitvorming anderzijds, blijft een uitdaging. De context evolueert uiteraard ook. Er zijn meer verenigingen, meer expertise, meer ervaring. Ook dat is een realiteit die voor een 'modernisering' van de dialoogmethode van belang is.

Binnen de Interministeriële Conferentie Sociale Integratie en Sociale Economie werd beslist de werking van het Steunpunt te verzelfstandigen. De uitbreiding van de taken en bevoegdheden van

het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding en de evoluties op Europees niveau, met de doorgedreven aanpak van armoede en sociale uitsluiting lagen aan de basis van deze beslissing.

Consequentie is dat alle regeringen het samenwerkingsakkoord (cf. supra) aanvullen met de overeengekomen modificaties.

Daarnaast is er het inhoudelijke punt van de werking zelf. Het Steunpunt krijgt meer en meer erkenning en ook meer en meer opdrachten. Dat is positief in de zin dat de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting geconcretiseerd wordt in beleidsinitiatieven. Anderzijds noopt het ook tot een organisatie die tegemoet kan komen aan de vele vragen. Door het Beheerscomité is een voorstel tot versterking uitgewerkt dat als basis dient voor een actualisering van het takenpakket en noodzakelijke personele en financiële middelen.

Ondertussen wordt invulling gegeven aan de bestaande opdrachten. Zo is in het Samenwerkingsakkoord voorzien (artikel 2) dat om de twee jaar een Verslag over Bestaansonzekerheid, Armoede, Sociale uitsluiting en Ongelijke Toegang tot de Rechten wordt opgemaakt. Gezien de Europese actualiteit is op vraag van de minister van Maatschappelijke Integratie die termijn voor het eerste rapport ingekort tot anderhalf jaar. Op die manier is er een werkstuk dat naar de Europese collega's kan dienen als voorbeeld van een actuele invulling van de methodiek van dialoog.

In artikel 4 §1 van het Samenwerkingsakkoord is bovendien voorzien dat het Rapport via de Interministeriële Conferentie Sociale Integratie en Sociale Economie, overhandigd wordt aan de federale Regering, en aan de Gewest- en Gemeenschapsregeringen die zich ertoe verbinden het over te maken aan hun Raden, parlementen of vergaderingen. De federale Regering bezorgt het na de ontvangst aan de Nationale Arbeidsraad en aan de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven die op hun beurt binnen de maand een advies uitbrengen namelijk over de gebieden die tot hun taken behoren. De Gemeenschappen en Gewesten vragen eveneens advies aan hun adviesorganen die op dit vlak bevoegd zijn volgens dezelfde procedure. (art. 4§2) Alle ondertekende partijen verbinden er zich tevens toe een debat te houden over de inhoud van het verslag en van de adviezen, inzonderheid aanbevelingen en voorstellen van het Verslag. (art. 4§3).

Deze procedure maakt van het Rapport een openbaar document dat de discussie over de invulling van een armoedebeleid door de verschillende partners zal voeden.

Daarnaast wordt elk jaar een vooruitgangrapport inzake de uitvoering van dit AVA opgemaakt. Het biedt een algemeen overzicht van de beleidsinspanningen van de verschillende regeringen. Tegen halfweg 2002 zal de nieuwe versie klaar zijn.

2.2 Europa

In Lissabon is de verdere uitbouw van een meer sociaal Europa prominent op de agenda gekomen. De Europese Raad van Lissabon heeft in zijn conclusies gesteld dat het aantal mensen dat in Europa onder de armoedegrens leeft en sociaal uitgesloten is, onaanvaardbaar hoog blijft. De nieuwe kennismaatschappij biedt mogelijkheden om sociale uitsluiting te verminderen, door de economische voorwaarden te scheppen voor grotere welvaart, door meer groei en werkgelegenheid en door nieuwe mogelijkheden te creëren voor maatschappelijke participatie. Om het risico

van een kenniskloof te vermijden en deze mogelijkheden maximaal te benutten, moet er alles aan gedaan worden om vaardigheden te verbeteren, ruime toegang tot kennis en kansen te bevorderen en werkloosheid te bestrijden. Bovendien moeten stappen worden gezet om de armoede definitief uit te roeien.

De Europese Raad van Nice heeft daarop de gemeenschappelijke doelstellingen voor de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting goedgekeurd. Vier politieke hoofddoelstellingen moeten vanaf nu de inspanningen van de lidstaten oriënteren, te weten:

- De deelname aan tewerkstelling en de toegang van allen tot middelen, rechten, goederen en diensten bevorderen
- Risico's van uitsluiting voorkomen
- Optreden ten behoeve van de meest kwetsbaren
- Alle actoren mobiliseren

De lidstaten werden uitgenodigd om nationale actieplannen op te stellen. Deze actieplannen bevatten concrete beleidsdoelstellingen op het vlak van sociale insluiting en de bestrijding van armoede. Via de open methode van coördinatie moeten acties op beleidsterreinen als werkgelegenheid, onderwijs en opleiding, (publieke) gezondheid en huisvesting en voor specifieke doelgroepen (o.a. minderheden, kinderen, ouderen, personen met een handicap) ontwikkeld worden. Er moeten indicatoren vastgelegd worden om de voortgang te kunnen opvolgen.

De Europese Raad van Stockholm heeft op haar beurt opgeroepen om de doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling in te bouwen in de Lissabon-strategie. De toekomstige Europese Raden zullen daarom sociale, economische en milieugebonden dimensies vooropstellen in een perspectief van duurzame ontwikkeling. In deze context maakt het NAPincl duidelijk deel uit van de strategie inzake duurzame ontwikkeling. Bovendien heeft België in Stockholm ook het mandaat gekregen voorstellen van indicatoren uit te werken voor de Top van Laken eind vorig jaar.

De uitwerking van een Belgisch Nationaal Actieplan Sociale Insluiting (NAPincl) is gezien de juridische en structurele context geen evidentie. In ons land is het bestrijden van sociale uitsluiting immers een gedeelde verantwoordelijkheid, waarin de Gemeenschaps- en Gewestregeringen en de federale Regering evenwaardige partners zijn, elk met eigen specifieke bevoegdheden; bevoegdheden die soms doorheen beleidsterreinen snijden (bv. arbeid, gezondheid,...). De aanpak van een multidimensioneel probleem als armoede en sociale uitsluiting steunt dan ook op de actieve samenwerking tussen alle beleidsniveaus.

Deze feitelijke gegevenheid heeft in hoge mate zowel het proces als het product beïnvloed. Het eerste NAPincl plan werd opgemaakt door de federale Regering en de deelregeringen samen. Dat betekent dat meer dan 30 ministers hebben meegeschreven aan het Belgische plan.

Het federale luik werd reeds op 17 oktober van vorig jaar aangenomen. Het is een van de samenstellende delen van het NAPincl.

2.3 Inhoud

Het NAPincl integreert concrete acties waarover al een beslissing is gevallen binnen de diverse regeringen om de armoede en sociale uitsluiting aan te pakken op het vlak van inkomen, tewerkstelling, huisvesting, onderwijs en gezondheid voor de periode 2001-2003 binnen één kader. Basis voor de bijdragen vanuit de verschillende regeringen zijn eigen beleidsteksten en politieke beslissingen. Die zijn dus in eerste instantie autonoom uitgebouwd en dan op de centrale gesprekstafel gebracht.

Het evolutief karakter van het actieplan moet toelaten om in de komende jaren de verschillende beleidsinitiatieven van de federale Staat, de Gewesten en de Gemeenschappen beter te coördineren en te mobiliseren in functie van de gemeenschappelijke sociale doelstelling van de Raden van Lissabon, Nice en Stockholm.

Anderzijds maakt een dergelijke werkwijze ook de sterkte uit van het proces. Het NAPincl is een actieplan in de letterlijke betekenis van het woord. De inhoud bevat concrete beleidsinitiatieven. Het gaat verder dan louter beleidsintenties. Bij de evaluatie zal dan ook afgetikt worden op concrete realisaties.

Het NAPincl vertrekt van de vaststelling dat armoede en sociale uitsluiting multidimensioneel zijn en dus op verschillende terreinen ineens moeten worden aangepakt. Iedereen heeft recht op kwaliteitsvol werk, huisvesting, onderwijs,... het staat in België in de Grondwet ingeschreven. Armoede voorkomen moet als 'normaal' in beleidsinitiatieven ingebouwd worden. Voor wie dan nog uit de boot valt, moet een vangnet van sociale zekerheid en bijstand worden gespannen. Sinds het Algemeen Verslag over de Armoede heeft België ook een traditie van dialoog met sociaal uitgesloten en 'verenigingen waar armen het woord nemen'. Dat model is een voorloper in Europa en wordt bovendien verder verfijnd.

2.4 Analyse

Om een goed beeld te krijgen van de armoede en de sociale uitsluiting in België werd een lijst van indicatoren opgesteld en werden gegevens verzameld gebaseerd op het European Community Household Panel. Dit heeft het voordeel dat er gewerkt is met gegevens die vergelijkbaar zijn met de andere EU - lidstaten.

De multidimensionele benadering van armoede en sociale uitsluiting die aan de basis ligt van het Belgische NAPincl, is ook bij de ontwikkeling van een set van indicatoren gehanteerd. Volgende dimensies werden onderscheiden: inkomen, arbeid, huisvesting, gezondheid, onderwijs, maatschappelijke integratie en participatie. Er werd ook een inspanning gedaan om het juiste evenwicht te verzekeren tussen monetaire en niet-monetaire indicatoren.

Voor elke dimensie werden verschillende cruciale sleutelindicatoren geïdentificeerd. Sleutelindicatoren moeten niet alleen geschikt zijn om snapshots te nemen, ze moeten ook gebruikt kunnen worden om ontwikkelingen in de tijd op te volgen (monitoring). Er werden een twintigtal sleutelindicatoren geselecteerd met inbegrip van de zeven structurele indicatoren van de Europese Commissie met betrekking tot sociale cohesie.

Aan de Europese structurele indicatoren zijn andere sleutelindicatoren toegevoegd die ook andere domeinen bestrijken. Bovendien werden in bijkomende orde en ter aanvulling van de sleutelindicatoren een aantal secundaire indicatoren ontwikkeld.

Voor sommige dimensies wordt er een 'te ontwikkelen indicator' voorgesteld. De redenen hiervoor zijn divers. Soms konden niet tijdig cijfers worden geproduceerd omwille van definitieproblemen (bv. multidimensionele deprivatie index), soms waren geen geschikte en/of geharmoniseerde data beschikbaar.

Deze indicatoren laten de lidstaten toe op geharmoniseerde wijze te rapporteren over hun eigen NAPincl en tegelijk nuttige instrumenten voor te leggen aan de Commissie.

België kent een sterk uitgebouwd systeem van sociale bescherming.

Zonder de sociale transfers in de Sociale Zekerheid en Sociale Bijstand zou nagenoeg 1 Belg op 2 (47%) overeenkomstig de Europese norm een laag inkomen en een armoederisico hebben. Dankzij de pensioenen wordt dit teruggebracht tot 29% en op basis van andere sociale transfers tot 15%. Laag inkomen betekent minder dan 60% van de mediaan. Dit betekent dat 15% van de bevolking niet beschikt over een equivalent netto-inkomen van 331.234 frank op jaarbasis voor een alleenstaande. Wordt de grens verlaagd tot 50% van het equivalent inkomen (276.028 frank) dan bedraagt het percentage mensen met een laag inkomen 10%. Bij 40% van de mediaan (220.822 frank) daalt het verder tot 6%. Het aantal mensen dat langdurig (dit wil zeggen gemeten over 3 verschillende jaren) met een laag inkomen moet blijven leven is 7,7%. (5% bij 50% mediaan en 3% bij 40% van de mediaan). We beschouwen dit percentage als het percentage monetaire armen. In het kader van het armoede- en insluitingsbeleid wil België zijn aandacht vooral richten op die groepen.

2.5 Acties

In het kader van het NAPincl hebben de regeringen concrete engagementen genomen, dit betekent dat de geformuleerde beleidsmaatregelen in uitvoering zijn of op stapel staan. Dit NAPincl is geen losstaand document. Het NAPincl heeft dan ook inhoudelijke link met het Nationaal Actieplan Werkgelegenheid, het Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling, de diverse regionale beleidsdocumenten (o.a. Vlaams Armoedeplan, het Contrat d'Avenir pour la Wallonie,...),...

Opgehangen aan de agenda van Nice wordt in het NAPincl een overzicht gegeven van acties die de verschillende regeringen bovenop de bestaande inspanningen in de komende periode zullen uitvoeren. De acties zijn even zovele grote en kleine maar levensbelangrijke ingrepen om armoede terug te dringen.

Meer werk en sociale bescherming

Een voldoende hoog inkomen is de beste dam tegen armoede en sociale uitsluiting. Daarvoor zijn werk en een hoog niveau van sociale bescherming via sociale uitkeringen de beste instrumenten. Er wordt een uitdrukkelijke link gelegd naar het NAP Werkgelegenheid.

Het NAPincl bevat heel wat maatregelen om de tewerkstellingskansen van risicogroepen te verbeteren, zoals de startbanen voor jongeren waardoor al meer dan 50.000 jongeren een baan hebben gevonden, het lenteprogramma voor bestaansminimum- en steungerechtigden waardoor de tewerkstelling bij die groep op 2 jaar tijd al met 75% is toegenomen maar waarvan sommige maat-

regelen nu pas op volle snelheid komen, de specifieke opleidings- en inschakelingstrajecten van de regio's, waarbij men via een meer persoonlijke aanpak mensen helpt bij het vinden van een job. Het plan bevat ook de engagementen van de deelregeringen inzake het scheppen van meer kinderopvangplaatsen.

Werk wordt financieel aantrekkelijker gemaakt door o.a. de verlaging van de persoonlijke bijdrage voor de lage lonen, het tijdelijk behoud van verhoogde kinderbijslag indien men een job aanvaardt, de maatregelen inzake de aftrek van beroepskosten in de fiscaliteit.

De federale Regering is eveneens vanaf dit jaar gestart met het verhogen van de laagste uitkeringen voor werklozen, voor de invalide werknemers, voor de oudste pensioenen, de tegemoetkomingen aan gehandicapten, het bestaansminimum en de steun. Voor die sociale maatregelen is dit jaar 2 miljard en volgend jaar 10 miljard ingeschreven. Bovendien maakt België ook volop werk van de modernisering van de bijstandsstelsels met de IGO (Inkomensgarantie voor Ouderen) en de modernisering van de bestaansminimumwet.

Meer, betere en betaalbare huisvesting

Op het vlak van huisvesting hebben lage inkomensgroepen 3 belangrijke problemen: het beperkte aanbod aan huurwoningen, de kwaliteit van de woningen en hun betaalbaarheid. Ze wonen in kwalitatief slechtere woningen en er is het probleem van betaalbaarheid omdat de prijzen op de private huurmarkt in verhouding bovenmatig stijgen.

Het aantal personen dat in een huurwoning woont met huurprijzen die verbonden zijn aan het inkomen, wordt in België op 6% geschat. Ze wonen in minder kwaliteitsvolle woningen met minder comfort en de laatste 15 jaren overstijgen de prijzen op de private huurmarkt voor de huur van kamers en appartementen de index met 46%.

De Gewesten engageren zich dan ook om het sociaal woningpatrimonium uit te breiden en de kwaliteit ervan te verbeteren (15.000 woningen op 5 jaar tijd in Vlaanderen). Bovendien steunen alle Gewesten de initiatieven als sociaal verhuurkantoren, die woningen op de private markt huren, opknappen en aan redelijke prijzen verhuren aan lage inkomensgroepen. De federale Regering wil vooral werken aan de correctere relatie prijs/kwaliteit op de private huurmarkt en daarvoor de huurwet aanpassen. Ook de regio's werken daaraan via de invoering van huurtoelatingen, die kwaliteitsgaranties voorzien alvorens men woningen te huur mag aanbieden. Daarnaast wil de federale Regering huurbemiddelingscommissies installeren zoals in Vlaanderen en in Nederland, met de bedoeling huurconflicten zoveel mogelijk buiten de rechtbank om te lossen.

Beperken van de kosten van het ziek zijn

Arm maakt ziek en ziek maakt arm. De vaststelling is dubbel : armoede vergroot het risico op gezondheidsproblemen en gezondheidsproblemen - zeker wanneer die zich chronisch voordoen of bij lage inkomensgroepen - doen het risico op armoede aanzienlijk toenemen. Ondanks vele reeds genomen maatregelen zoals de uitbreiding van het WIGW statuut tot 13% van de bevolking, worden sommige groepen nog steeds geconfronteerd met een te hoge gezondheidskost, waardoor zij soms omwille van financiële redenen een beroep op zorg uitstellen.

Op gebied van gezondheidszorgen bestaat er een structurele tussenkomst in de vorm van een maximale gezondheidsfactuur. De federale overheid wil een algemene bescherming voorzien tegen de gezinsuitgaven voor de persoonlijke bijdrage in de verzekerde tussenkomsten van de ziekteverzekering. Er zal een maximale gezondheidsfactuur ingevoerd worden die inhoudt dat de persoonlijke bijdragen voor de prestaties van de verplichte ziekteverzekering een bepaalde redelijke uitgavengrens niet overschrijden, rekening houdend met het inkomen.

De maximale gezondheidsfactuur stelt een absoluut plafond in voor de remgelden die door een gezin effectief betaald en terugbetaald zijn voor noodzakelijke gezondheidszorgen in de loop van een burgerlijk jaar. Zij zal erover waken dat de kosten voor iedereen binnen redelijke grenzen blijven. Daarnaast bouwen de regio's een fijnmazig netwerk uit van (geïntegreerde) toegankelijke eerstelijnsgezondheidszorg, komen ze tussen in de kosten en zorgen ze voor opvang van specifieke groepen (bv. daklozen).

De onderwijskansen opkrikken

Onderwijs is een belangrijke hefboom om uit armoede te geraken. Zeker in een kennismaatschappij. Maar nog steeds is de drempel hoog. Kinderen waarvan de ouders laagopgeleid zijn, krijgen minder kansen. Omdat er financiële drempels zijn. De kosteloosheid van het onderwijs, die gegarandeerd is door de Grondwet is nog geen feit. Maar ook omdat ze cultureel en sociaal minder gewapend zijn.

Kinderen uit lage inkomensgroepen zijn oververtegenwoordigd in het bijzonder onderwijs.

De Gemeenschappen doen inspanningen om de kostprijs naar beneden te halen, door de studiebeurzen te verhogen en toegankelijker te maken, maar ook door de tussenkomsten in werkingskosten van de scholen te verhogen bv. voor zwemmen en de aanschaf van boeken. Elke Gemeenschap ondersteunt ook specifieke scholen met veel kinderen uit lage inkomensgroepen.

De overgang van school naar arbeidsmarkt, vormt zeker een probleem in het technisch en beroepsonderwijs. Alle Gemeenschappen nemen daarom maatregelen om de drop-out tegen te gaan en ervoor te zorgen dat het technisch onderwijs beter afgestemd is op de arbeidsmarkt, via de aanpassing van het systeem alternerend leren en werken, via de verhoging van de uitrustingsfondsen voor de scholen en via het opzetten van regionale technologische centra in samenwerking met de diensten voor arbeidsbemiddeling. Ook worden de inspanningen inzake vorming opgevoerd voor die jongeren die de school verlaten zonder diploma.

2.6 Opleiding

Met de publicatie van dit eerste NAPin1 is het werk niet af. Het is slechts een eerste stap in een proces van beleidsopbouw die armoede en sociale uitsluiting moeten tegengaan. Zowel op Europees als op Belgisch vlak.

De mate waarin de opleiding wordt opgebouwd is dus een kritische succesfactor om tot een efficiënt en effectief beleid van sociale insluiting te komen.

Alle stakeholders worden verenigd in een participatief proces dat zowel op ambtelijk als op politiek niveau de opvolging moet begeleiden. Jaarlijks -en dus een eerste keer in mei 2002- komt er een opvolgingsrapport dat de voortgang van de uitvoering opmeet en aanbevelingen formuleert voor de verdere aanpak.

Tijdens het Belgisch voorzitterschap zal aandacht gaan naar uitwisseling van de inspanningen die in de diverse lidstaten worden geleverd. Op 17 oktober wordt een eerste samenvattend rapport van en door de Europese Commissie voorgesteld met de bijdragen van alle lidstaten. Uitwisseling en verdieping rond gezamenlijke doelstellingen en indicatoren is een belangrijke leidraad van de sociale agenda.

Op Belgisch niveau wordt de opvolging voorzien binnen de Interministeriële Conferentie Sociale Integratie en Sociale Economie. Om garanties in te bouwen voor een inclusieve uitwerking van een insluitingbeleid zal een administratieve onderbouw via interdepartementaal overleg binnen de verschillende administraties uitgebouwd worden.

De uitvoering van de acties, de opvolging en evaluatie zullen gebeuren in dialoog met alle stakeholders waarbij de doelgroep zelf een prominente plaats inneemt. Structureel is de betrokkenheid o.a. verzekerd in de werking van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, maar zowel bij de uitwerking van het NAPIncl als bij de algemene uitbouw van het beleid zelf zal meer werk worden gemaakt van een inhoudelijk meer kwalitatieve invulling van het luik dialoog.

Ten slotte is er nog het punt van de indicatoren. Het in het analysegedeelte van het NAPIncl opgenomen cijfermateriaal, vormt een eerste aanzet. Het NAPIncl zal gebruikt worden als een sleutelinstrument voor een oefening van 'statistical capacity building'. Tegen het NAPIncl 2003 moet het derhalve mogelijk zijn betere en/of nieuwe indicatoren te ontwikkelen voor de verschillende domeinen, zeker waar die vandaag niet voldoende gedekt zijn.

De betrokkenheid slaat ook op de dialoog rond indicatoren. Dat zijn immers niet alleen technische referentiepunten. Belangrijk is dat er een draagvlak is bij alle betrokkenen.

Jaarlijks en dus een eerste keer in mei 2002 komt er een opvolgingsrapport dat de voortgang van de uitvoering opmeet en aanbevelingen formuleert voor de verdere aanpak. Een tweede NAPIncl moet binnengeleverd worden tegen 1 juni 2003.

Uiteraard is het de bedoeling om naast de opvolging van het geheel ook de specifiek federale actiepunten te vertalen naar de praktijk, zowel op juridisch als - waar nodig en eventueel ten experimentelen titel - op financieel vlak.

3. Beïnvloeding van en door de Europese agenda

De Europese top van Nice bekrachtigde de volgende doelstellingen.

3.1 Bevordering van de deelname aan het arbeidsproces en van de toegang van eenieder tot alle hulpmiddelen, rechten, goederen en diensten

3.1.1 Bevordering van de deelneming aan het arbeidsproces

In de context van de Europese werkgelegenheidsstrategie, en met name van de uitvoering van de richtsnoeren:

- a) De toegang tot duurzame kwaliteitswerkgelegenheid bevorderen voor alle mannen en vrouwen die tot werken in staat zijn, met name door:
 - voor personen die tot de meest kwetsbare bevolkingsgroepen behoren, arbeids- en toelatingstrajecten te organiseren en hiertoe het opleidingsbeleid in te zetten
 - beleid te ontwikkelen waardoor de aansluiting tussen beroeps- en gezinsleven wordt bevorderd, mede op het gebied van de opvang van kinderen en afhankelijke personen
 - gebruik te maken van de mogelijkheden tot inpassing en werk die door de sociale economie worden geboden.
- b) Breuken in het beroepsleven voorkomen door het vermogen tot inpassing in een beroep te ontwikkelen dankzij personeelsbeheer, arbeidsorganisatie en levenslang leren.

3.1.2 Bevordering van de toegang van eenieder tot alle hulpmiddelen, rechten, goederen en diensten

- a) Sociale beschermingsystemen zodanig opzetten dat zij in het bijzonder:
 - ertoe bijdragen elke persoon de noodzakelijke middelen te waarborgen om overeenkomstig de menselijke waardigheid te leven
 - helpen de belemmeringen die een baan in de weg staan, te overwinnen -waarbij de toegang tot werkgelegenheid een hoger inkomen betekent -en de capaciteit tot inschakeling in een beroep te bevorderen.
- b) Een beleid uitvoeren dat erop is gericht om, rekening houdend met de plaatselijke context, eenieder toegang te verlenen tot fatsoenlijke, gezonde huisvesting, tot de noodzakelijke basisdiensten en tot een normaal bestaan binnen de woning (elektriciteit, water, verwarming).
- c) Een beleid uitvoeren dat erop is gericht eenieder toegang te verlenen tot de voor hem noodzakelijke gezondheidszorg, ook in gevallen van afhankelijkheid.
- d) Ter attentie van de betrokkenen prestaties, diensten of begeleidingsacties ontwikkelen waardoor daadwerkelijke toegang tot onderwijs, justitie en andere diensten van de overheid en de privé-sector, zoals cultuur, sport en vrije tijd, mogelijk wordt.

3.2 Voorkoming van uitsluitingsrisico's

- a) Volledig benutten van het potentieel van de maatschappij waarin alles draait om kennis en nieuwe informatie- en communicatietechnologieën en erop toezien dat niemand erbuiten blijft, door onder meer speciale aandacht te besteden aan de behoeften van gehandicapten.
- b) Een beleid ten uitvoer leggen dat gericht is op het voorkomen van breuken in de levensomstandigheden die tot uitsluitingssituaties kunnen leiden, zoals met name een te grote schuldenlast, uitsluiting op school of verlies van woonruimte.
- c) Acties uitvoeren die erop gericht zijn de solidariteit binnen het gezin in alle vormen te behouden.

3.3 Optreden ten behoeve van de meest kwetsbaren

- a) De sociale integratie bevorderen van mannen en vrouwen die, met name door hun handicap of omdat zij behoren tot een sociale groep met specifieke inpassingsproblemen, geconfronteerd kunnen worden met situaties van hardnekkige armoede.
- b) Streven naar de uitbanning van sociale uitsluiting waarvan kinderen de dupe zijn, en hun alle kansen te geven voor een goede sociale inpassing.
- c) Algemene acties ontwikkelen ten behoeve van regio's die te kampen hebben met uitsluiting. Deze doelstellingen kunnen worden verwezenlijkt door de opnemings ervan in het geheel van de overige doelstellingen en/of door middel van specifiek beleid en specifieke acties.

3.4 Mobilisatie van alle actoren

- a) Op basis van de nationale gebruiken bewerkstelligen dat personen die in een uitsluitingssituatie verkeren, worden betrokken bij en zich kunnen uitspreken over hun situatie, het beleid en de acties die voor hen worden ontwikkeld.
- b) Waarborgen dat de bestrijding van uitsluiting in alle beleidsonderdelen wordt opgenomen, met name:
 - door met inachtneming van de respectieve bevoegdheden de autoriteiten op nationaal, regionaal en lokaal niveau gezamenlijk te mobiliseren
 - door passende coördinatieprocedures en -structuren te ontwikkelen
 - door de administratieve en sociale diensten aan te passen aan de behoeften van personen in een uitsluitingssituatie, en door de actoren in het veld van die behoeften bewust te maken.
- c) Dialoog en partnerschap bevorderen tussen alle betrokken actoren in de overheids- en de privé-sector, met name:
 - door de sociale partners, de niet-gouvernementele organisaties en de organisaties voor sociaal dienstbetoon met inachtneming van hun respectieve bevoegdheden te betrekken bij de bestrijding van uitsluiting
 - door het verantwoordelijkheidsbesef en de inzet van alle burgers bij de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting te bevorderen
 - door de sociale verantwoordelijkheid van ondernemingen te bevorderen.

Armoede en sociale uitsluiting in de Vlaamse context

Ook in de (economisch en sociaal) meest ontwikkelde samenlevingen blijven armoede en sociale uitsluiting hardnekkig bestaan. Doorheen maatschappelijke ontwikkelingen veranderen zij misschien wel van gedaante, maar hun kern blijft onaangetast.

Belangrijke, recente maatschappelijke ontwikkelingen zijn o.a. de internationale context, de toenemende kloof ten gevolge van de informatisering en de solidariteit in het kader van duurzame ontwikkeling (Vranken, 2001: 27-38). Armoede en sociale uitsluiting kunnen momenteel, minder dan ooit, losgemaakt worden uit hun internationale context. Deze 'globalisering' komt bijvoorbeeld aan bod binnen de relatie tussen sociale uitsluiting en (de tekorten op) de arbeidsmarkt. De tweede maatschappelijke ontwikkeling, de toenemende kloof ten gevolge van de informatisering van onze samenleving, maakt dat armen, die sowieso al over te weinig informatie beschikken en al problemen hebben met de klassieke informatiekanalen, nog meer gemarginaliseerd geraken. Het kunnen beschikken over correcte en tijdige informatie is nochtans binnen verschillende domeinen (zoals onderwijs, gezondheid en huisvesting) een noodzakelijke voorwaarde om het (verder) verglijden in de maatschappelijke marge te vermijden. Binnen de derde maatschappelijke ontwikkeling worden solidariteit en vormen van sociale samenhang beschouwd als de sociale dimensie van duurzame ontwikkeling. Het concept 'duurzame ontwikkeling' gaat van het omvormen van de maatschappelijk aanvaarde consumptie- en productievormen, zodat zij minder milieudruk veroorzaken, tot de uitbanning van armoede zelf, door iedereen toegang te laten vinden tot de maatschappelijk duurzame consumptie- en productievormen. Het armoedebeleid zal in de eenentwintigste eeuw dan ook de impact van de lokale, regionale en nationale maatschappelijk aanvaarde leefpatronen (waaronder de ecologische gevolgen) op armoedesituaties in andere werelddelen moeten opnemen.

Wat de 'gedaantes' betreft van armoede en sociale uitsluiting, werden in de editie 2000 van het Jaarboek 'Armoede en Sociale uitsluiting' een aantal steeds weerkerende en nog altijd niet opgeloste spanningsvelden geïdentificeerd. Er is het onderscheid tussen 'deserving' en 'non-deserving poor': van arbeidsplicht eertijds naar activering vandaag. Ook de ruimtelijke dimensie van het probleem is niet nieuw; in onze industriële centra vormden de 'achterbuurten' en de 'krottenwijken' het probleem, vandaag zijn dat de 'achtergestelde buurten'. De spanning tussen particuliere hulpverlening en publieke bijstand nam voorheen de vorm aan van burgerlijke weldadigheid (aalmoezen) en openbare onderstand, tegenwoordig stellen we vragen over de verhouding tussen bijkomende

voordelen of het 'equivalentbestaansminimum' en het recht op een bestaansminimum. Tenslotte is de tegenstelling tussen absolute armoede en relatieve armoede niet verdwenen en heeft die tussen 'inkomensarmoede' en 'meervoudige armoede' zich daarbij gevoegd (Vranken, 2000: 26-27). Dit betekent dat de overheid voortdurend alert moet blijven voor het opnieuw opdruken van oude vormen van armoede en sociale uitsluiting en het ontstaan van nieuwe vormen, vooral omdat dit soms in misleidende gedaantes gebeurt.

Ook Vlaanderen ontsnapt niet aan deze kloof tussen de wenselijkheid van welvaart voor iedereen en de werkelijkheid van uitsluiting voor velen. Het streven naar een hoge mate van levenskwaliteit, welvaart en welzijn, kennis en communicatiemogelijkheden staat er centraal. In werkelijkheid deelt een belangrijk aantal mensen niet in de groei en bloei die het ideaal van 'meer en beter' stutten. Problemen manifesteren zich nog steeds op tal van domeinen.

Armen moeten gezien worden als personen, huishoudens of bevolkingsgroepen die in een maatschappelijke toestand, armoede genoemd, zijn terechtgekomen. Het komt er dan op aan om die toestand in al haar dimensies te bestuderen. Enkel een beleid dat zich richt op de maatschappelijke omstandigheden die armoede voortbrengen, kan de levensomstandigheden en de positie van de armen wezenlijk verbeteren.

Het is wel bekend dat armoede in de West-Europese samenlevingen van vandaag een relatief en multi-aspectueel fenomeen is. Dat betekent, in het kort, dat armoede niet alleen een kwestie is van overleven of van inkomensproblemen. Om het met de woorden van de Europese Commissie te zeggen: armoede is de toestand van 'personen of gezinnen wier middelen zo ontoereikend zijn dat zij uitgesloten zijn van de minimaal aanvaardbare leefpatronen in de lidstaat waarin zij leven'. Bij die leefpatronen gaat het niet alleen over inkomen en consumptie, maar ook over alle mogelijke aspecten van het burgerschap: gezondheid, huisvesting, onderwijs, cultuur, rechtsbedeling, politiek en zo meer.

1. Participatie

Jaren van armoedebestrijding maken duidelijk dat er een diepe kloof, een missing link, is tussen aan de ene kant de overheid, de werkers uit alle voorzieningen waar armen mee geconfronteerd worden, de publieke opinie en aan de andere kant de armen zelf.

Er is een fundamenteel verschil in positie tussen de arme, die verplicht wordt constant in armoede te leven en de organisaties en beleidsactoren die deze realiteit niet ervaren. De beleidsmakers en -uitvoerders behoren dikwijls tot de middenklasse, onbekend met de harde realiteit van het leven in armoede in al zijn facetten. Armen kampen met een gevoel van schaamte en vernedering als gevolg van de noodzaak om constant om hulp te moeten vragen. Zij ontbreken de nodige middelen om de greep over hun eigen leven te behouden of te verwerven. Ook wat deelname aan de maatschappelijke besluitvorming betreft, bekleden zij een zwakke positie.

Het belang van een echte participatie van mensen in armoede aan de samenleving wordt nochtans algemeen erkend en benadrukt: *'De overheid erkent dat het, om een meer solidaire samenleving tot stand te brengen, van essentieel belang is de ervaringen en verwachtingen van de mensen die het ergst onder de armoede lijden, te kennen. Het zijn dan ook zijzelf die, zo rechtstreeks mogelijk, het woord moeten voeren in deze bij uitstek democratische dialoog'* (Algemeen Verslag over de Armoede, 1994: 13).

2. Maatschappelijke dienstverlening

De sociale netwerken van armen zijn onvoldoende uitgebouwd om hen te ondersteunen bij het aanspraak maken op rechten en voorzieningen. Ook al wordt het bekomen van rechten en sociale voordelen meer en meer geobjectiveerd, het zit nog altijd ingebakken in onze politiek-administratieve cultuur dat 'relaties' de kans vergroten om aanspraak te maken op hetgeen waarop men recht heeft. Dit zorgt ervoor dat armen in grote mate aangewezen zijn op maatschappelijke dienstverlening.

Recent onderzoek naar de toegankelijkheid van de algemene voorzieningen en de welzijnsrechten voor armen en etnisch-culturele minderheden maakt echter duidelijk dat er nog heel wat drempels zijn: bij de voorzieningen (aanbodzijde), de hulpvragers (vraagzijde) en de relatie hulpverlener-cliënt (Sannen & Demeyer, 2001: 31-46).

Bij de drempels aan de *aanbodzijde* horen in de eerste plaats bestuurlijk-organisatorische drempels (zie ook Lescrauwaet, 2000: 217-230). Enerzijds verwijst dit naar de interne organisatie van de welzijnsdiensten (o.a. bureaucratisering, schaalvergroting, anonimisering, besparingen en onduidelijke doelstellingen), de informatisering van de welzijnssector, de te lage personeelsbezetting met 'afroming' en wachtlijsten als gevolg, de (te) hoge instapvoorwaarden, de financiële drempels, het werken met afspraken op het kantoor van de hulpverlener (d.i. het zgn. 'winkelmodel' waarbij de hulpverlener wacht tot de cliënt zich aandient) en het te beperkte aanbod. Anderzijds zijn er ook in de globale structuur van de welzijnssector drempels terug te vinden, zoals het gebrek aan informatie, de versnippering van de hulp- en dienstverlening en het gebrek aan afstemming tussen vraag en aanbod. Wanneer het over de structuur van de welzijnssector gaat, wordt ook verwezen naar de aanwezigheid van categoriale voorzieningen. Deze voorzieningen richten zich naar specifieke doelgroepen (bv. kansarmen of migranten) en werden opgericht als vormen van tijdelijke dienstverlening. Men ging er immers van uit dat de algemene voorzieningen - die in principe openstaan voor alle burgers - hun rol mettertijd zouden overnemen, wat echter niet steeds is gebeurd. Het bestaan van categoriale voorzieningen kan bijgevolg zowel drempelverhogend als drempelverlagend werken: enerzijds drempelverhogend omdat de toegankelijkheid van de algemene voorzieningen voor deze 'categorieën' van hulpvragers niet verbetert zolang hun hulpvragen opgelost worden door de categoriale voorzieningen, anderzijds drempelverlagend omdat de categoriale voorzieningen wel de doorstroming en doorverwijzing naar algemene voorzieningen kunnen bevorderen.

Situationele drempels vormen een tweede groep drempels aan de aanbodzijde. Deze drempels hebben te maken met de concrete levensomstandigheden van de beoogde doelgroepen, zoals problemen op het vlak van mobiliteit, gebrek aan (occasionele) kinderopvang en tijdsgebrek door andere verplichtingen (bv. een voltijdse job) of als gevolg van de veelheid aan problemen (bv. in crisissituaties).

Een laatste groep drempels aan aanbodzijde tenslotte situeert zich in de wetgeving: de doelgroepomschrijvingen, de complexiteit van de regelgeving en de 'afroming' door resultaatsverbindingen.

Bij de drempels aan de *vraagzijde* horen de voorkeur voor hulpverlening door verwanten, het anticiperen op mogelijke vormen van discriminatie, de vooroordelen, het wantrouwen en de machteloosheid ten aanzien van de formele hulpverlening, de sterke aanwezige 'overlevingscultuur' (bv. de nadruk op zelfredzaamheid) en het tekort aan basisvaardigheden (bv. bureaucratische, communicatieve en sociale vaardigheden).

Onder de drempels m.b.t. de *relatie hulpverlener-cliënt* tenslotte vallen zowel sociaal-culturele en psychologische drempels als drempels tengevolge van de aanwezigheid van problemen op diverse levensdomeinen. Belangrijke sociaal-culturele drempels zijn o.a. het verschil in sociale positie tussen hulpverlener en cliënt (door het verschil in leefwereld, levensstijl, opvattingen, enz. en door de ongelijkheid op vlak van inkomen, opleiding, enz.), de doorgedreven professionalisering van en specialisatie binnen de hulpverlening, de te hoge verwachtingen ten aanzien van cliënten, het optreden van Mattheüseffecten doordat hulpverleners zich meer richten op gemotiveerde en meewerkende cliënten en tenslotte allerlei vormen van uitsluiting en discriminatie. Op psychologisch vlak vormen vooral volgende elementen bijkomende drempels om hulp te zoeken: gevoelens van schaamte en onmacht, stigmatisering, het leven in het hier-en-nu, het wantrouwen ten aanzien van de samenleving en haar vertegenwoordigers, de moeilijk lopende communicatie, de vaak aanwezige angst om steeds opnieuw te falen, bindingsangst, de financiële machtsbalans en de daarmee samenhangende afhankelijkheid van de hulpvrager t.o.v. de hulpverlener en tot slot het verschil in beeldvorming en verwachtingen bij cliënten en hulpverleners (zie ook Lescrauwaet, 2000: 217-230).

Het feit op zich dat armen met meervoudige problemen geconfronteerd worden, zorgt ook voor extra drempels: het maakt dat deze cliënten doorgaans op meer dan één hulpverlener zijn aangewezen, waarbij er zich dikwijls problemen voordoen in de onderlinge afstemming van al deze hulpvormen. Bovendien is het voor de hulpvragers dikwijls heel moeilijk om hun hulpvragen op de juiste manier te formuleren en te categoriseren, om zich vervolgens tot de geschikte hulpverleningsinstantie te kunnen wenden.

Naast problemen op het vlak van toegankelijkheid, signaleren armen nog andere (onbedoelde) negatieve effecten die bepaalde vormen van hulpverlening met zich meebrengen. Te vaak leiden ervaringen met hulpverlenende instanties tot een versterking van de identiteitsafbraak of het vreemdingsproces. Bovendien hebben armen het gevoel dat zij meer dan anderen met kritiek of wantrouwen te maken krijgen (bijvoorbeeld in hun rol van vader of moeder), wat hun zelfwaardering en zelfvertrouwen (verder) kan ondermijnen (Vanhee, Laporte & Corveleyn, 2001: 358-359). Als hulpverlening leidt tot een toenemende afhankelijkheid en een verlies aan controle over de eigen sociale omgeving, dan schiet ze tekort.

3. Gezin

'Het gezin is een recht, maar onder druk van de hulpverlenende instanties kan het een plicht worden. De gezinsstructuur is in volle ontwikkeling: veel gezinnen wijken af van het traditionele patroon. Ouders, kinderen en grootouders zijn op zoek naar een nieuwe rol. De ervaringen van gezinnen die in armoede leven, tonen echter aan dat hulpverlenende instanties vaak blijven denken volgens de klassieke structuren. Gezinnen die van die instanties afhangen, wordt de vrijheid om te kiezen en creatief te zijn ontzegd. Omdat ze voortdurend moeten bewijzen dat ze 'goede ouders' zijn, krijgen ze niet de tijd om over het ouderschap na te denken. Gezinnen die in armoede leven, hebben geen recht op die vrijheid en creativiteit, want niemand heeft vertrouwen in hen' (KBS, 1994:51). Recent onderzoek bevestigt de verregaande impact van maatschappelijke uitsluitingsprocessen (o.a. binnen de formele hulpverlening) op het ontwikkelen van een negatief beeld over zichzelf als vader of moeder (Vanhee, Laporte & Corveleyn, 2001: 358-359).

Kinderen in armoede worden vaak aan het ouderlijke gezin onttrokken. Zonder afbreuk te willen doen aan de opvoedkundige en sociale successen van vele plaatsingen, kunnen we niet ontkennen dat het besluit tot plaatsing dikwijls een uitermate bevoogdend ingrijpen is, dat veel stuk maakt. De oorspronkelijke emotionele banden, de betrokkenheid op het sociale milieu van oorsprong en de zelfwaardering van de jongeren worden er dikwijls door ondermijnd, soms op een blijvende manier. Bovendien slaagt een jeugdige uithuisplaatsing er vaak niet in deze jongeren modellen mee te geven die zij later kunnen gebruiken voor het opbouwen van een pedagogische relatie met hun eigen kinderen. De uithuisplaatsing in hun eigen kindertijd blijft dan ook voor vele ouders een duidelijk merkteken, iets wat hun geschiedenis markeert en waardoor ze zich vaak 'getekend' voelen (Vanhee, Laporte & Corveleyn, 2001: 358-360).

Een ander aspect van het recht op gezin is de (on)toegankelijkheid van het aanbod aan kinderopvang. Kansarme gezinnen maken minder gebruik van de bestaande mogelijkheden tot kinderopvang dan andere 'modale' gezinnen. Dit geldt zowel voor de professionele als niet-professionele opvang. Ook de intensiteit van de opvang (d.i. het aantal uren opvang per week) ligt bij kansarme ouders en alleenstaande ouders lager dan bij de 'modale' groep ouders (Vanpée, Sannen & Hedeboom, 2000: 293). Dit heeft slechts gedeeltelijk te maken met de doorgaans lagere participatie van deze groep aan de arbeidsmarkt. Bovendien betekent dit ook niet dat deze groep geen nood zou hebben aan kinderopvang, integendeel zelfs. 'Kansarme gezinnen hebben (nochtans) evenveel of in sommige gevallen zelfs meer nood aan kinderopvang dan andere gezinnen: er doen zich meer niet-geplande en dikwijls onaangename gebeurtenissen voor zoals crisismomenten waarbij de ouders even de druk en de zorg voor hun kind(eren) kwijt moeten kunnen. Bij alleenstaande ouders stelt dit probleem zich nog scherper' (Recht-Op, 2000:5-7). Ook op momenten dat men wil gaan solliciteren, een opleiding wil volgen (bv. bij de VDAB), opgeroepen wordt voor een interim-job, enz., is er nood aan - snel beschikbare - kinderopvang. 'Kinderopvang moet dan ook dringend een basisrecht worden voor iedereen en mag zeker niet alleen ten dienste staan van mensen die een professionele dagtaak hebben' (Recht-Op, 2000:5-7). Deze nood aan occasionele, flexibel georganiseerde en laagdrempelige kinderopvang, die aangepast is aan de werkuren van kansarmen (vaak avond-, nacht- en weekendwerk, werken in shiften, onregelmatige werkuren

en/of interim-werk) en ook toegankelijk is op moeilijke momenten, wordt eveneens sterk beklemtoond in recent onderzoek (Vanpée, Sannen & Hedeboom, 2000: 295-296 en Vanhee, Laporte & Corveleyn, 2001: 363).

4. Rechtsbedeling

De toegang tot het gerecht wordt beschouwd als een essentieel onderdeel van onze rechtsstaat en van gerechtigheid in het algemeen. De rechtsbedeling wordt echter duidelijk bemoeilijkt, omdat de armen het moeilijker hebben met allerlei administratieve procedures, met voorwaarden en clausules, met de wetgeving en het juridische apparaat. Armen kunnen hun rechten vaak niet opnemen omdat de wetgeving te sterk is afgestemd op de situatie van de doorsnee-burger, bijvoorbeeld inzake het bestaansminimum. Daarnaast bestaan er ook heel wat barrières ten aanzien van het gerecht: financiële, socio-culturele en psychologische barrières. Tenslotte lopen armen meer risico om met het gerecht in aanraking te komen, onder meer omdat minderheidsgroepen, zoals armen, kwetsbaarder staan tegenover het gerechtelijk gezag. Er wordt daarbij gedacht aan beslag, interneringen, jeugdrecht en ex-gedetineerden. Het steeds complexer karakter van onze samenleving, met een groeiend aantal rechtsregels en een toenemende juridisering en contractualisering van relaties, maakt dat een groeiend deel van de bevolking ongeletterd wordt in het kluwen van wetten, regelgeving en tenuitvoerleggingen van vonnissen (Vranken, Geldof & Van Menxel, 1999:168).

5. Cultuur

Cultuur is een grondrecht voor elk individu. Pas in zijn culturele dimensie komt het individu tot volle ontplooiing en kan het volwaardig aan de samenleving participeren. Er is de vaststelling dat armen uitgesloten zijn van een deel van de culturele leefwereld. Ze nemen minder deel aan diverse vormen van cultuurbeleving. Vier belangrijke factoren bepalen de culturele participatie: het beschikbare budget, de beschikbare tijd, de mate waarin men over de vaardigheden beschikt om culturele informatie te verwerken en statusoverwegingen. Al deze factoren verwijzen naar sociale stratificatie, waarbij vooral het opleidingsniveau een belangrijke factor blijkt te zijn (zie onderzoek van Demeyer & Van Regenmortel, 1998 en van Jacobs & Stoffelen, 1998). Lager opgeleiden nemen minder deel aan het culturele en commerciële uitgaansleven zoals bioscoopbezoek, toneel en museumbezoek. Verder participeren zij ook minder aan het verenigingsleven, het vakantie- en sportgebeuren en het vrijwilligerswerk en lezen zij minder. Personen die in armoede leven, cumuleren factoren die een volwaardige cultuurparticipatie verhinderen: geen werk en geen geld, wat dikwijls leidt tot verveling en eenzaamheid. 'Men crepeert van eenzaamheid en verveling vooral eer te creperen van de honger' (KBS, 1994:296 en Vranken, Geldof & Van Menxel, 1998:176).

6. Inkomen

Armoede kan en mag niet herleid worden tot een inkomensprobleem: het is een kwestie van maatschappelijke positie en macht. Toch vormt inkomensgebrek een belangrijk element in de problematiek van de armoede.

Schulden

Een deel van de huidige economische groei en bloei gebeurt op krediet, overkreditering is voor velen de directe weg die naar armoede leidt. Hoewel deze problematiek alle lagen van de bevolking treft en het gevaar impliceert van nieuwe vormen van armoede, blijken de sociaal zwakste groepen hier hoe langer hoe meer slachtoffer te worden. Inzake bestedingen zijn de armen de speelbal van de maatschappelijke gebeurtenissen. Gezien hun inkomenspositie worden de arme huishoudens geconfronteerd met een fundamenteel dilemma. Enerzijds moeten ze proberen om een pakket primaire behoeften te bevredigen, hetgeen een weloverdachte levensstijl veronderstelt. Anderzijds moeten ze ervoor zorgen dat ze de voeling met de rest van de samenleving niet verliezen, wat een consumptiegerichte levensstijl veronderstelt. Overbesteding, een beroep op duur verbruikerskrediet en schuldenoverlast zijn het logische gevolg van deze druk. 'Krediet biedt iedereen een koopkracht waarover men niet beschikt. Het is een gevaarlijk wapen: om een bepaalde levensstandaard hoog te houden of te bereiken, steken sommigen zich buitensporig in de schulden. De prijs om erbij te horen, ligt soms erg hoog. De consumptiemaatschappij en de banalisering van het krediet verscherpen het beeld van de gemakkelijke en risicoloze aankoop die iedereen de illusie geeft zijn dromen te kunnen realiseren' (l'Observatoire du Crédit et de l'Endettement, 1999:159).

Uit gegevens van de Centrale voor Kredieten aan Particulieren (van de Nationale Bank van België) blijkt dat bijna 5% van de meerderjarige Belgische bevolking momenteel overmatige schulden heeft. Het gaat daarbij over betalingsachterstallen inzake consumentenkredieten en hypothecaire leningen die door natuurlijke personen zijn gesloten voor privé-doeleinden. Concreet gaat het eind 2000 over 385.465 personen of 517.690 contracten. In vergelijking met 1995 is dit een stijging van 9,4% op vijf jaar tijd, in vergelijking met 1999 gaat het over een stijging van 2,8%. Dit betekent dat de stijging niet nieuw is, maar wel groter is in 2000 dan tijdens de vorige jaren. De stijging is grotendeels te wijten aan de toename van nieuwe registraties. Daarbij gaat het vooral om een toename van de consumentenkredieten, afgesloten onder de vorm van 'kredietopeningen' (d.i. een vorm van krediet met heel soepele afbetalingsmodaliteiten) bij niet-bancaire kredietverstrekkers zoals financieringsmaatschappijen, warenhuisketens, postorderbedrijven, enz. (Van Menxel, 2001: 186-187).

Specifiek wat energieschulden betreft, merken we eveneens een stijging van het aantal betalingsproblemen en schorsingen bij de levering van gas en elektriciteit gedurende de afgelopen jaren. In 1996 bedroeg het aantal ingebrekestellingen 1.345.948, in 2000 is dit opgelopen tot 2.257.580. Wel liep het aantal effectieve onderbrekingen de laatste jaren sterk terug (van 28.626 in 1996 tot 18.520 in 1999) als gevolg van een aantal maatregelen om het afsluiten van energievoorzieningen te ver-

mijden: het plaatsen van betaalmeters of vermogensbeperkers, bemiddelingen door het OCMW en de werking van de Lokale Adviescommissies (LAC's). In 2000 is er echter ook op dit vlak - merkwaardig genoeg - opnieuw een stijging vast te stellen (20.191 afsluitingen) (Van Menxel, 2001:188).

Sociale uitkeringen

We stellen een verslechtering vast van de verhouding tussen de sociale zekerheidsuitkeringen en het gemiddelde inkomen per hoofd. Dit betekent dat mensen die op de sociale zekerheid moeten terugvallen er verhoudingsgewijs minder goed aan toe zijn dan vijftien jaar geleden. Tussen 1995 en 2000 is de 'koopkracht' van de sociale minima niet meer toegenomen (met een uitzondering voor de alleenstaande werklozen die wel een koopkrachtstijging kenden). Als gevolg daarvan liepen de minima een achterstand op bij 'de algemene welvaartsstijging': gemeten aan het Nationaal Beschikbaar Inkomen per hoofd bedraagt de achterstand, opgelopen tussen 1995 en 2001, 6 tot 8% (van de werkloosheidsminima voor alleenstaanden tot alle bestaansminima en de werkloosheidsminima voor koppels en eenoudergezinnen) (Cantillon, 2001:342).

We kunnen het aantal armen niet los zien van de verhouding tussen hun inkomen en dat van de gemiddelde burger; het gaat meer bepaald om een aanzienlijke en niet afnemende inkomensongelijkheid. Leven doen mensen immers niet op zichzelf, maar samen met anderen. Uit het onderzoek van Rademaekers en Vuchelen (1998: 28) blijkt dat zowel het inkomen als het vermogen ongelijk verdeeld zijn. De vermogensverdeling verloopt echter nog veel ongelijker dan de inkomensverdeling. Het vermogen van het tiende deciel van die inkomensverdeling (dit zijn de 460.000 rijkste gezinnen van België) steeg tussen 1984 en 1994 van 46,8% naar 49,6%. Ongeveer de helft van het totale Belgische gezinsvermogen is dus in bezit van de 10% rijksten. Het aandeel van de 10% armste gezinnen in het totale vermogen daarentegen bedraagt slechts 1%. Bovendien is er ook sprake van een duidelijke ongelijke aangroei van het vermogen in de periode 1984-1994 (Van Ouytsel, 2001: 176).

In het debat over de reductie van de inkomensongelijkheid moet ook rekening gehouden worden met het relatief zwakkere statuut van de bronnen waaruit de laagste inkomens meestal geput worden: sociale zekerheid en aanverwante stelsels. Daardoor is het voor deze inkomensstrekkers moeilijker om op eigen kracht de positie ten aanzien van de 'verdiende' inkomens te handhaven.

Armoedecijfers op basis van inkomen

De opeenvolgende onderzoeken van het Centrum voor Sociaal Beleid (CSB) van de Universiteit Antwerpen (Cantillon e.a., 1999) geven aan dat de relatieve armoede in België sinds het einde van de jaren '80 langzaam toeneemt. Volgens de EU-norm steeg het percentage arme huishoudens in België van 5,9% in 1988 tot 7,7% in 1997, het percentage arme individuen steeg in diezelfde periode van 5,0% tot 6,4%. Volgens diezelfde norm trof armoede in 1997 in Vlaanderen 6,9% van de huishoudens en 5,4% van de individuen (t.o.v. 5,4% van de huishoudens en 4,3% van de individuen in 1988). Deze groepen hebben een inkomen dat kleiner is dan de helft van wat de Belgen gemiddeld op maandbasis aan inkomen binnenkrijgen (Van den Bosch, 2000: 127).

Bestaansminimum

Het beroep dat gedaan wordt op bodemuitkeringen (in België: het bestaansminimum of vanaf 2002 het leefloon) kan eveneens gebruikt worden als een indicatie voor het aantal armen. Het voordeel ervan is dat het aantal uitkeringstrekkers gekend is. Anderzijds moet men er toch rekening mee houden dat deze wettelijk vastgelegde armoedegrens ook de laagste armoedegrens is.

Sinds 1999 daalt het aantal bestaansminimumtrekkers langzaam. In 2000 was er sprake van een forse daling. Op 1 januari 2001 was het aantal bestaansminimumtrekkers teruggelopen tot 70.364. Het totaal aantal personen dat op het bestaansminimum is aangewezen, bedraagt in januari 2001 ongeveer 125.000 personen (70.364 rechthebbenden, 18.000 volwassenen en 37.000 kinderen ten laste) (Van Ouytsel, Geldof, Van Menxel en Vranken, 2001: 87-90).

Op 1 januari 2001 werd de oudste sociale bijstandsuitkering, het gewaarborgd inkomen voor bejaarden, grotendeels vervangen door een nieuwe regeling, de 'inkomensgarantie voor ouderen' (IGO). Op het moment van deze overgang waren er in het totaal 91.715 ontvangers van het gewaarborgd inkomen voor bejaarden, tegenover 93.762 ontvangers het jaar voordien. Sinds 1994 daalt dit aantal onafgebroken. De meerderheid van de ontvangers van deze uitkering zijn vrouwen (72%), waarbij het heel vaak gaat over alleenstaande vrouwen. Daarnaast zijn ook de 80-plussers sterk vertegenwoordigd (Van Ouytsel, Geldof, Van Menxel en Vranken, 2001: 97).

Zoals vroeger reeds aangegeven werd de kloof tussen de bestaansminimumtrekkers en de andere inkomenstrekkers de afgelopen jaren groter. Dat komt omdat het bestaansminimum de voorbije jaren enkel werd geïndexeerd, waardoor de algemene welvaartsstijging aan deze uitkering voorbijging. Als we de welvaart uitdrukken in nationaal inkomen per hoofd, dan zakte het bestaansminimum van een alleenstaande van 38,6% van het nationaal inkomen per hoofd in 1990 naar 35,7% in 1997. Samenwonende echtgenoten zagen hun positie verslechteren van 51,5% van het nationaal inkomen per hoofd in 1990 tot 47,6% in 1997. Op dit laatste percentage stonden ook alleenstaanden met inwonende kinderen, maar zij komen van 46,5% in 1990; hun bestaansminimum ontwikkelt parallel met dat van samenwonende echtgenoten sinds 1992. Gegeven de minimale verhogingen van de uitkeringsbedragen sinds het laatstgenoemde jaar (1997) - 6,1% voor alle categorieën - is de achterstand ongetwijfeld verhoogd tussen 1997 en 2000 (Vranken, Geldof, Van Menxel & Van Ouytsel, 2000: 133-148).

Ondernemerschap

Ondernemerschap is in Vlaanderen meestal 'opportunity entrepreneurship'. Pas als men een gat in de markt vindt, waagt men het om een onderneming op te starten. Veel te weinig wordt het starten van een eigen onderneming beschouwd als een mogelijkheid om een inkomen te verwerven i.p.v. een uitkering, d.i. 'necessity entrepreneurship'. Vandaar dat het potentieel van beleidsmaatregelen die meer en beter ondernemerschap als doel hebben, nog niet ten volle (h)erkend worden als een mogelijkheid om structurele oplossingen te bieden aan een deel van het armoede-probleem.

7. Onderwijs

De toegang tot het onderwijs wordt voor (kans)armen niet alleen bemoeilijkt door de hoge kosten en door drempelvrees. Ons onderwijs is nog te vaak georganiseerd naar het beeld en de behoeften van de middenklasse. Al deze factoren dragen ertoe bij dat kinderen uit arme gezinnen veelvuldig overzitten, vroegtijdig de school verlaten, een vrij laag onderwijsniveau hebben (lager onderwijs, buitengewoon onderwijs of lager beroepsonderwijs). Jobs met een behoorlijk en zeker inkomen vallen zo vrijwel buiten hun bereik. Daarenboven kan zo'n schoolloopbaan tot functioneel analfabetisme leiden. Machteloosheid en onzekerheid in de sociale omgang met medemensen en met publieke instellingen zijn daarvan het onmiddellijke gevolg.

Oriëntering

De oriëntering van kinderen uit kansarme middens gebeurt nog steeds naar minder gunstige onderwijsvormen. Concentratie van kansarmen - zowel autochtonen als allochtonen - in bepaalde scholen blijft een groot probleem voor de ontplooiing van jongeren en om de school echt tot hefboom te maken van opwaartse sociale mobiliteit (Vandevoort & Verlot, 2000: 179-192).

Minimale opleidingsniveau

Onderwijs behoedt mensen om in armoede terecht te komen. Dat heeft in hoge mate te maken met het stijgen van het bestaansminimum van het lager onderwijs naar het hoger secundair onderwijs. Terwijl er vroeger vrij veel garanties waren om niet in de armoede terecht te komen als men hoger secundair had genoten, is dat nu niet meer het geval. Dat blijkt uit de cijfers. Tussen 1996 en 1999 bijvoorbeeld is het aantal uitkeringsgerechtigde werklozen met een diploma van het hoger secundair onderwijs gestegen van 24,5% naar 26,2%.

8. Werkgelegenheid

De plaats die een persoon in het economisch productieproces inneemt, vormt een centrale factor bij het ontstaan en de bestendiging van armoede. Wanneer men de samenstelling van de armenbevolking overloopt, valt inderdaad op dat de armen gekenmerkt worden door hun afwezigheid in het economische centrum van de samenleving. Sommigen zijn tijdelijk of permanent uitgesloten van de economische productie (werklozen, gepensioneerden), anderen bekleeden een marginale positie in dit productieproces (laaggeschoolde arbeiders die op de zogenaamde secundaire arbeidsmarkt terechtkomen).

De arbeidsmarkt is nog steeds het preventieve middel bij uitstek om armoede te vermijden. Het feit dat door die slecht werkende arbeidsmarkt steeds meer armoede wordt gegenereerd, wordt onder meer geïllustreerd door cijfers over de werkloosheid. We kennen meestal de officiële cijfers zeer goed. We moeten ons daarbij echter realiseren dat die cijfers moeten worden verdubbeld als

we het hebben over de zogenaamde ondertewerkstelling in ons land, zowel op het federale vlak als in Vlaanderen. Dat betekent dat heel wat mensen die werkloos zijn of wel een job hebben maar geen volwaardige job, niet in de statistieken verschijnen (Vranken e.a., 2000).

In Vlaanderen daalde de werkloosheidsgraad (d.i. het aantal uitkeringsgerechtigde volledig werklozen (UVW's) ten opzichte van de bevolking op beroepsactieve leeftijd) van 7,5% in 1999 tot 7,0% in 2000. Voor heel België bedroeg de daling 2,1%: van 9,1% in 1999 naar 7,0% in 2000. Ook in de eerste helft van 2001 zette deze daling zich verder. De maand september vormde evenwel een keerpunt: voor het eerst in vijf jaar steeg de werkloosheid op jaarbasis. Het aantal UVW's lag in september 2001 0,7% hoger dan in september 2000 (Frans, 2001: 200).

Wat de werkgelegenheidsgraad betreft, hinkt België achterop in vergelijking met de andere landen van de Europese Unie. Nergens zijn zo weinig mensen aan het werk als in België. Met een werkgelegenheidsgraad van 57,8% in 1999, ligt België een eind achter op de 63% van de drie buurlanden en de 61% van de Europese Unie. Net zoals bij de werkloosheidscijfers het geval is, verbergt deze 'Belgische' werkzaamheidsgraad grote verschillen tussen de gewesten. In Vlaanderen was in 2000 63,9% van de bevolking op beroepsactieve leeftijd werkzaam, in Wallonië bedroeg dit percentage 55,9% en in Brussel 55,0% (Frans, 2001: 205).

De werkloosheidsgraad bij risicogroepen (langdurig werklozen, laaggeschoolden en jongeren) blijft echter nog steeds (ver) boven het gemiddelde liggen. Dit geldt ook voor Vlaanderen, ondanks dus het feit dat de arbeidsmarkt er globaal genomen gunstiger voorstaat. Vlaanderen scoort op dit vlak echter niet beter dan België. De ongelijkheid is er even manifest. Het zijn precies ook deze groepen die we in het hele verhaal over armoede en sociale uitsluiting heel vaak terugvinden (Frans, 2001: 201).

9. Huisvesting

De huisvesting van grote bevolkingsgroepen blijft in Vlaanderen achter bij de normen die vandaag worden aanvaard: 300.000 slechte woningen, een aanzienlijk aantal huishoudens dat met hoge woonkosten en/of met woononzekerheid wordt geconfronteerd, de opgang van minderwaardige woonvormen. Bij deze laatste valt te denken aan caravans en chalets op campings (zie o.a. Meert, 2000) of kamerwonen (PriceCoopersWaterhouse, 2000). We merken in de steden een geleidelijke verschuiving op de secundaire huurmarkt. Huizen in de stad die vroeger zelfs op de secundaire huurmarkt leeg bleven staan, promoveren via matrassenverhuur tot lucratieve opbrengstwoningen. Vooral asielzoekers en mensen zonder papieren 'wonen' vaak met zeer velen in volledig uitgeleefde en soms zelfs onbewoonbaar verklaarde huizen en panden in de steden. Dit gaat niet alleen ten koste van de gezondheid en de algemene leefsituatie van de betrokkenen, maar ook ten koste van de buurt. De woonomstandigheden van de armen vormen een weinig stimulerende omgeving voor schools leren. Een minderwaardige huisvesting verhoogt, rechtstreeks of onrechtstreeks, het armoederisico.

Om de betaalbaarheid van de sociale huursector te bepalen, wordt nagegaan welk aandeel van het inkomen van de sociale huurders aan huisvesting wordt gependeed. Dit percentage is de woonquote. In de private huursector bedraagt de gemiddelde woonquote 24,3%, in de sociale huursector is dit minder (16,6%). Dit verschil heeft te maken met het feit dat private huurders wel gemiddeld genomen over een hoger inkomen beschikken, maar in de privé-sector ook een hogere huur moeten betalen dan de gemiddelde sociale huurprijs. Wanneer we, naar analogie met de maximale huurquota in de sociale huurwetgeving, de 20%-norm als maatstaf voor de betaalbaarheid nemen, dan ligt bijgevolg ook het percentage huishoudens met een problematisch hoge woonquote (> 20%) in de privé huursector veel hoger dan in de sociale huursector (54% tegenover 27%). Dit betekent echter ook dat binnen de sociale huursector en gegeven de gereguleerde huurprijs, nog steeds iets meer dan één op vier huishoudens geconfronteerd worden met een problematisch hoge woonkost in vergelijking tot het beschikbare inkomen.

Daar komt nog bij dat het huidige aanbod aan sociale huurwoningen ruim onvoldoende is om alle rechthebbenden een woning aan te bieden en bovendien vaak niet aangepast is aan de behoeften (bv. op basis van gezinsgrootte). Bepaalde kwetsbare gezinnen en personen hebben daardoor geen toegang tot de sociale huursector en moeten (noodgedwongen) op zoek naar alternatieven: huren op de private woonmarkt, een eigen woning kopen, ... Bij het eerste alternatief worden deze kwetsbare gezinnen en personen echter geconfronteerd met het feit dat de private huursector gemiddeld genomen behoorlijk duurder is, een lagere kwaliteit biedt en slechts in mindere mate woonzekerheid garandeert. Het tweede alternatief is echter ook niet evident voor kansarme gezinnen omdat eigendomsverwerving vooral een kwestie van tweeverdieners is geworden (De Decker en Pannecoucke, 2001: 247-249).

In vergelijking met de algemene levensstandaard is wonen behoorlijk duurder geworden. De algemene 'naakte' woonkost berekend over alle huishoudens, dus inclusief huishoudens zonder woonkosten, steeg met maar liefst 95% tussen 1976 en 1997 (Van Dam en Geurts, 2000). De gemiddelde maandelijkse afbetaling in Vlaanderen ligt in 1997 niet minder dan 73% hoger dan in 1976 en de gemiddelde huurprijs steeg over dezelfde periode met 65%. In dezelfde periode steeg het gemiddeld beschikbaar inkomen met slechts 5,9%. Als gevolg daarvan is het aandeel huishoudens dat met hoge woonkosten - met name een woonquote van meer dan 20% - wordt geconfronteerd, tussen 1976 en 1997 toegenomen van 6,9% naar 23,4%.

Driehonderdduizend slechte woningen, een aanzienlijk aantal huishoudens dat met betaalbaarheidproblemen en/of woononzekerheid wordt geconfronteerd, de opgang van marginale woonvormen: dit is de huidige staat van het wonen in Vlaanderen. Anders gesteld: het recht op wonen is nog niet voor iedereen gerealiseerd.

10. Gezondheidszorg

Door hun ongezonde en gevaarlijke werk- en woonomstandigheden hebben de armen een beduidend hoger ziekte- en sterftcijfer dan de rest van de bevolking. Alhoewel hun consumptie van

sommige gezondheidsvoorzieningen - zoals van de huisarts en van het ziekenhuis - boven het gemiddelde ligt, blijft de vraag open of dit gebruik gelijke tred houdt met hun (hogere) behoeften aan gezondheidszorgen. Daarbij komt dat ze minder frequent gebruik maken van specialistische gezondheidsvoorzieningen, welke ze meer dan de andere burgers nodig hebben.

De ongelijke toegang tot de gezondheidszorg blijft problematisch. De dualisering tussen diegenen met een hospitalisatieverzekering (privé en steeds vaker via het werk) en diegenen zonder, groeit. Onderzoek toont ook aan dat er sociaal-economische verschillen blijven bestaan in gezondheid, ziekte en sterfte waarbij mensen met een hogere status het opmerkelijk beter doen dan de armere bevolkingscategorieën. Het is duidelijk dat deze verschillen het resultaat zijn van een ongelijke verdeling van kansen die ook onze hoogontwikkelde welvaartsstaten nog kenmerkt.

Omdat in het verleden duidelijk werd dat preventieprojecten op het vlak van gezond gedrag vooral effect hebben bij de hogere sociaal-economische groepen en op die manier ongewild bijdragen aan het vergroten van de sociaal-economische gezondheidsverschillen, dringt zich een intersectorale benadering van deze ongelijkheid op. Dit kan o.a. gebeuren via het aspect gezondheidsbevordering, dat gebaseerd is op vier belangrijke principes: participatie van de doelgroep, buurtgericht werken, intersectorale samenwerking en structureel werken. Deze principes winnen bovendien nog aan belang wanneer men rekening houdt met enkele karakteristieken van de doelgroep van kansarmen (Van Paepegem, Willems, De Boeck & De Maeseneer, in Vranken e.a., 2001: 263-282).

Gelijkheid inzake gezondheid staat ook hoog op de internationale en Europese agenda. De Wereldgezondheidsorganisatie, die dit thema vooropstelt als tweede Europese gezondheidsdoelstelling, wil tegen 2020 de gezondheidskloof tussen de sociaal-economische groepen met minstens een vierde verkleinen.

Concrete beleidsmaatregelen

1. Coördinerende maatregelen

1.1 Een doelmatig Vlaams armoedebeleid

Armoede heeft te maken met problemen op verschillende domeinen tegelijk. Daarom moeten er vanuit meerdere beleidsdomeinen maatregelen genomen worden. De coördinerend minister bewaakt dat er wordt gewerkt vanuit eenzelfde kijk op armoede. In het *Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2001*, goedgekeurd door de Vlaamse regering op 23 februari 2001, werden voor het eerst alle inspanningen gebundeld die vanuit de verschillende beleidsdomeinen genomen worden om armoede te bestrijden. Actualisering en opvolging van het actieplan verliep via het Vlaams Parlement, het Permanent Overleg Armoedebestrijding, het halfjaarlijks forum (nl. een vooruitgangscongres in het voorjaar en een toekomstverkennend congres in het najaar) en de besprekingen binnen de Interministeriële Conferenties. Op basis hiervan heeft elke minister de actualisering voor zijn of haar beleidsdomeinen van het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2002 ingevuld.

Binnen elk beleidsdomein worden armoedebestrijdende maatregelen genomen. Om de doelmatigheid van het beleid te verhogen, werkt de bevoegde minister en administratie samen met de armen en het werkveld. De wijze waarop die samenwerking wordt ingevuld, wordt onderling afgesproken. Dit is het *verticaal overleg binnen het Permanent Overleg Armoedebestrijding*. Ter illustratie vermelden we twee vormen van verticaal overleg die in 2001 plaatsvonden: Bij het uitschrijven van het elektriciteitsdecreet was er regelmatig overleg met een vereniging waar armen het woord nemen die zich in deze materie verdiept had en die hierover terugkoppelde naar de andere verenigingen. In het kader van het beleidsontwikkelingsproces 'integrale jeugdhulp' hebben verenigingen waar armen het woord nemen een nota aangeleverd aan de centrale commissie met aanbevelingen over de zes pijlers van integrale jeugdhulp.

Om het armoedebeleid uit te werken en uit te voeren, is het noodzakelijk dat er interdepartementaal met elkaar overleg wordt gepleegd. Ervaringen en kennis kunnen uitgewisseld worden en leemtes in het verticaal overleg kunnen worden gesignaleerd. Dit is het *horizontaal overleg binnen het Permanent Overleg Armoedebestrijding*. In 2001 werd door de coördinerende administratie het horizontaal overleg voorbereid opdat het in 2002 op kruissnelheid kan functioneren.

Het organiseren van een jaarlijks vooruitgangs- en toekomstverkennend congres heeft tot doel respectievelijk de voortgang van de acties publiekelijk te toetsen en een brede maatschappelijke reflectie te voeren omtrent armoedebestrijding op lange termijn.

Op 17 mei 2001 werd het **eerste Vooruitgangscongres** georganiseerd. In het Antwerpse provinciegebouw zaten professoren, professionals uit diverse sectoren en armen een hele dag samen.

Tijdens het congres maakten ze een stand van zaken op. Is het Vlaams armoedebeleid er de voorbije jaren op vooruitgegaan of niet? Vandaar ook de naam: 'het Vooruitgangscongres'. De Koning Boudewijnstichting stond daarbij in voor de uitwerking en begeleiding.

Tijdens de eerste zitting van het vooruitgangscongres stonden drie beleidsdomeinen centraal: huisvesting, tewerkstelling en cultuur (inclusief vrije tijd). Andere Vlaamse bevoegdheden komen in de volgende congressen aan bod waardoor tegen het einde van deze legislatuur zowat alle thema's uit het Vlaams actieplan aan bod zullen gekomen zijn.

Academici, professionals uit de diverse sectoren en dé armen zelf hadden de drie eerst uitgekozen thema's doorgelicht. Elk via hun eigen bril hebben ze gekeken wat er de voorbije jaren ten goede of ten slechte is veranderd. Hun voorlopige conclusies legden ze in werknota's voor aan het congres, waar ze verder werden aangevuld of genuanceerd (Werknota 1: Zit er schot in het armoedebeleid, Werknota 2: Recente evolutie inzake de werkgelegenheid, Werknota 3: Recente evolutie inzake de huisvesting, Werknota 4: Recente evolutie inzake cultuurparticipatie en vrijetijdsbesteding).

De conclusies van het eerste Vooruitgangscongres werden gepresenteerd in een eindverslag (Armoede en sociale uitsluiting. Eindverslag van het eerste vooruitgangscongres inzake de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting in Vlaanderen - 2001) en aan de betrokken leden van de Vlaamse regering en de deelnemers van het congres overgemaakt.

Naast een evaluatie van het beleid ten aanzien van de huidige actualiteit is er ook nood aan prognoses en toekomstverkenningen met het oog op een beleid op langere termijn. Vandaar dat op 6 december 2001, naar aanleiding van de presentatie van het tiende jaarboek armoede en sociale uitsluiting, het **eerste Toekomstverkennd Congres** werd georganiseerd. Voor de organisatie van deze congressen sloot de Vlaamse Gemeenschap een partnership met de Koning Boudewijnstichting, waarbij in een gezamenlijke verantwoordelijkheid gewerkt werd.

Met de publicatie van achttien interviews met een groep van bevoorrechte getuigen werd de toekomstreflectie ingezet. De keuze van de geïnterviewden mag beschouwd worden als een bijna toevallige mix. Hierbij was het zeker niet de bedoeling om naar representativiteit te streven. Het werd een verzameling van politici, academici-deskundigen, mediafiguren, kunstenaars, middenvelders ... een bonte maar sterk geëngageerde groep Vlamingen.

Centraal stond de vraag om een beknopte maar heldere voorspelling te geven van de belangrijkste uitdagingen die zich in onze samenleving, in de toekomst (> 3 jaar) zullen stellen m.b.t. de bestrijding van armoede en uitsluiting. Concreet stelden journalisten de volgende vraag: 'Welke zijn de voornaamste uitdagingen voor de toekomst van een solidaire samenleving? Een solidaire samenleving heeft als permanente uitdaging de ontwikkeling van een grote en systematische alertheid voor het detecteren en het succesvol remediëren van processen en mechanismen van uitsluiting en achterstelling.'

De geïnterviewden legden hun hart op de tong en gaven hun visie op een succesvolle strijd tegen onrechtvaardigheid, onbillijkheid en achterstelling. Hierbij stond de toekomst centraal, want de interviews peilden naar de grote uitdagingen op termijn. Ze bevatten meestal geen concrete voorstellen of wetenschappelijke analyses, maar ze onthulden grote bekommernissen, twijfels en soms ook verrassende suggesties.

Op 6 december volgde een eerste beschouwing op de ideeën uit deze publicatie. In de loop van 2002 wordt onder leiding van de Koning Boudewijnstichting op basis hiervan verder gewerkt om de resultaten op 17 oktober te Brugge te presenteren.

Bij het voeren van een armoedebeleid moet bijzondere aandacht gaan naar de samenhang en de coördinatie van dit beleid op de verschillende beleidsdomeinen en -niveaus. Een partnerschap tussen de betrokken overheden, de particuliere organisaties en de betrokken personen, vooral dan mensen die in armoede leven, is een noodzaak.

Met de goedkeuring van het **voorontwerp van decreet** op 19 oktober 2001 door de Vlaamse regering werd een cruciale stap gezet voor een wettelijke verankering van de verschillende beleidsinstrumenten om tot een doelmatig Vlaams armoedebeleid te komen. Daar hoort uiteraard ook de participatie van de armen en hun verenigingen aan het beleid bij.

Beleidsdocumenten van 2001

- Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2001
- Nationaal Actieplan Armoedebestrijding 2001
- In dialoog, zes jaar na het Algemeen Verslag over de Armoede. Eerste tweejaarlijks verslag van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting
- Armoede en sociale uitsluiting. Eindverslag van het eerste vooruitgangscongres inzake de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting in Vlaanderen - 2001
- Armoedebestrijding in Vlaanderen. Vooruitgangscongres 2001
 - Werknota 1: Zit er schot in het armoedebeleid?
 - Werknota 2: Recente evolutie inzake de werkgelegenheid
 - Werknota 3: Recente evolutie inzake de huisvesting
 - Werknota 4: Recente evolutie inzake cultuurparticipatie en vrijetijdsbesteding
- Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2001
- Ontwerp van decreet betreffende de armoedebestrijding 17 oktober 2001

1.2 Opgvolging van het beleid aan de hand van dataverzameling en indicatoren

Ter ondersteuning van de initiatieven, die door de diverse ministers op verschillende beleidsdomeinen genomen (zullen) worden, zal permanent worden geïnvesteerd in een efficiënte dataverzameling. Hiertoe wordt een beroep gedaan op het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, de Jaarboeken Armoede en sociale uitsluiting van Prof. Jan Vranken (OASeS, UA) en VRIND. In deze context past eveneens de ontwikkeling van een niet-monetaire armoedenorm, waarvan de agendering op de Europese politieke agenda zal worden ondersteund.

REALISATIES VAN 2001

- De administratie Planning en Statistiek (APS) heeft in 2001 de werkzaamheden opgevolgd rond de opmaak van een overeengekomen en onderling in de Europese Unie vergelijkbare set van indicatoren rond armoede, sociale uitsluiting en sociale cohesie. Deze set indicatoren werd op de top van Laken goedgekeurd.

- Verder nam de administratie Planning en Statistiek (APS) namens Vlaanderen deel aan de federale werkgroep indicatoren voor de stoffering van het Nationaal Actie Plan Inclusie (NAPIncl). Een hele set indicatoren werd in het Plan opgenomen.
- APS liet deze indicatorenset van het NAPIncl door het Centrum Sociaal Beleid (CSB) (voor de monetaire indicatoren) en OASes (voor de niet-monetaire indicatoren) berekenen voor Vlaanderen in benchmarking met de EU-landen. Omdat diverse indicatoren op basis van de European Community Household Panel studie (ECHP) moeten worden berekend, konden voor de monetaire indicatoren enkel berekeningen gemaakt worden over het inkomen van 1995 en 1996 en was er ook weinig benchmarking mogelijk. Voor de niet-monetaire indicatoren konden alleen berekeningen gemaakt worden voor 1997. Een gedeelte werd gepubliceerd in 'Profiel Vlaanderen 2001', hoofdstuk 9: Sociale cohesie.
- Het grote probleem momenteel rond de indicatoren is dat de data die nodig zijn om deze te berekenen, een te grote tijdsachterstand hebben. In het kader van de EU en Eurostat zal hieraan gewerkt worden. Bovendien zal het ECHP tegen 2003 vervangen worden door een nieuwe survey (UE-silc) om het beleid niet alleen sneller, maar ook inhoudelijk beter te kunnen opvolgen.
- Tenslotte nam APS deel aan een startvergadering van een door de EU gesubsidieerd federaal actieonderzoek (ATD-vierde wereld) over indicatoren rond armoede, sociale uitsluiting en cohesie. Binnen dit onderzoek gaan wetenschappers, mensen uit de administraties en mensen uit de organisaties waar armen het woord nemen, samen op zoek naar de meest adequate indicatoren.

MAATREGELEN VOOR 2002

- De administratie Planning en Statistiek (APS) neemt in 2002 voor Vlaanderen deel aan de werkgroep indicatoren NAPIncl ter voorbereiding van het nieuw Plan 2003.
- Alle indicatoren NAPIncl, mee gebaseerd op de op de Top van Laken overeengekomen gemeenschappelijke indicatoren, zullen geactualiseerd worden, ook voor Vlaanderen.
- Een aantal nieuwe indicatoren zullen worden ontwikkeld en berekend voor NAPIncl 2003, ook voor Vlaanderen.
- Verder neemt APS voor Vlaanderen ook deel aan het door de EU gesubsidieerd federaal actieonderzoek (ATD-vierde wereld) over indicatoren rond armoede, sociale uitsluiting en cohesie. Een samenwerkingsverband van wetenschappers, mensen uit administraties en mensen uit organisaties waar armen het woord nemen gaat in het kader van dit onderzoek op zoek naar de meest geschikte indicatoren.

2. Recht op participatie

Het recht op participatie verdient specifieke aandacht, temeer omdat de realisatie van dit algemene en fundamentele concept onder de verantwoordelijkheid van alle beleidsverantwoordelijken valt. De maatschappelijke participatie van elke burger kan enkel gerealiseerd worden als rekening wordt gehouden met de specifieke behoeften van de diverse groepen in onze samenleving, die in een 'zwakkere' positie staan.

2.1 Participatie van mensen in armoede

De Vlaamse regering wil een effectieve bijdrage leveren aan de betrokkenheid van armen bij het beleid. In het Samenwerkingsakkoord (1999) ging zij reeds akkoord met het invoeren en het versterken van de modaliteiten die het voor alle betrokken overheden en personen, in het bijzonder personen die in armoede leven, mogelijk moeten maken deel te nemen aan het uitstippelen, uitwerken en evalueren van dit beleid.

De armsten maken in hun eigen leven de schending van fundamentele rechten mee. Ze zijn onontbeerlijke partners bij de uitroeiing van de ellende. Bij de uitwerking van het AVA is gebleken dat een echte dialoog met hen veeleisend, maar mogelijk en vruchtbaar is. Deze dialoog staat garant voor het feit dat het gevoerde beleid ook is ingebed in de strategieën van de armsten in hun verzet tegen de armoede (Memorie van toelichting bij het Samenwerkingsakkoord).

Om dit partnerschap uit te breiden en te versterken, dient men op verschillende niveaus te werken:

- omtrent de kennis die men over sociale uitsluiting en extreme armoede heeft;
- omtrent de informatie aan de burgers, in de zin van een grotere toegankelijkheid door verstaanbare taal en nieuwe verspreidingskanalen;
- omtrent de vorming van beroepsmensen, niet enkel qua kennis van de armoede, maar ook met betrekking tot de houdingen en de methodes van een partnerschap, waarbij men de ervaring, de kennis en de verwachtingen van de armsten centraal stelt;
- omtrent het ontwikkelen van middelen waardoor de armen op een evenwaardige wijze aan de dialoog kunnen deelnemen.

REALISATIES VAN 2001

Armen moeten kunnen deelnemen aan het beleid en hun ervaringsdeskundigheid kunnen inbrengen. Vandaar dat er in het ontwerpdecreet dat door de Vlaamse regering werd goedgekeurd op 19 oktober 2001 een ondersteuning wordt voorzien voor de Verenigingen waar armen het woord nemen, een Vlaams netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen, de opleiding en tewerkstelling van ervaringsdeskundigen in de armoede.

Verenigingen waar armen het woord nemen onderscheiden zich van andere organisaties die rond armoedebestrijding werken door hun werkwijze. De participatie van de armen staat bij hen centraal. Zelf hanteren ze zes criteria waarmee ze zich willen onderscheiden. Deze criteria werden in het decreet overgenomen. De verenigingen die aan deze criteria voldoen, kunnen een ondersteuning krijgen.

Via de oprichting en de subsidiëring van een Vlaams netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen, ondersteunt de Vlaamse regering de deelname van armen aan het beleid. Concrete taken voor dit netwerk zijn:

- het organiseren van overleg en ervaringsuitwisseling tussen de verenigingen;
- het vervullen van een brugfunctie tussen het beleid en de verenigingen.

De ondersteuning van de verenigingen en de subsidiëring van het netwerk worden als principe in het voorontwerp van decreet ingeschreven. De concrete uitwerking wordt onderdeel van een besluit van de Vlaamse regering. Het overleg met de verenigingen met betrekking tot een voorstel van besluit van de Vlaamse regering werd aansluitend bij de goedkeuring van het ontwerp van decreet opgestart.

In elke sector waar armen mee te maken hebben, wordt met dit decreet ook ruimte geschapen voor de tewerkstelling van opgeleide ervaringsdeskundigen in de armoede. Daarnaast kent de Vlaamse regering via dit decreet ook subsidies toe voor de organisatie van de opleiding, de bemiddeling in de tewerkstelling, de sensibilisering voor de opleiding en het bewaken van de kwaliteit ervan.

MAATREGELEN VOOR 2002

Een besluit van de Vlaamse regering zorgt voor de concrete uitwerking van het voorontwerp van decreet (o.a. rond de ondersteuning van de verenigingen waar armen het woord nemen en de subsidiëring van het Vlaams netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen). In afwachting van de adviezen van de Sociaal Economische Raad van Vlaanderen (SERV) en de Raad van State worden gesprekken met de verenigingen waar armen het woord nemen rond een voorstel van besluit gevoerd. Met deze werkwijze kunnen de verenigingen waar armen het woord nemen zich alvast een idee vormen over de praktische uitwerking van het decreet alvorens de parlementaire besprekingen in 2002 worden aangevat.

2.2 Participatie van jongeren

DOELSTELLINGEN

De aanpak van (kans)armoede bij kinderen en jongeren wil vertrekken vanuit de kracht en niet vanuit de klacht. Deze benadering gaat uit van een vanzelfsprekend geloof in de kracht van kinderen en jongeren. Vermits we van deze emancipatiegedachte uitgaan, besteden we extra aandacht aan de toegankelijkheid van het jeugdwerk voor alle kinderen. In de samenleving zijn er categorieën die ofwel toevallig ofwel systematisch van deelname, participatie uitgesloten worden. Deze processen van uitsluiting kunnen zich heel divers manifesteren (o.a. betaalbaarheid, werkingcultuur, bereikbaarheid en beschikbaarheid) en vereisen een permanente bekommernis van beleidsmakers. Toegankelijkheid heeft hier twee betekenissen: enerzijds het erkennen van doelgroepspecifieke werkingen (opdracht voor de overheid) en anderzijds het openzetten van de deuren voor maatschappelijk achtergestelde kinderen en jongeren bij niet-doelgroepspecifieke werkingen (opdracht voor het jeugdwerk).

Met deze toegankelijkheid wil het jeugdwerkbeleid zich duidelijk identificeren met een multiculturele, open en vriendelijke samenleving waarbij respect voor alle mensen het uitgangspunt vormt. Culturele diversiteit én internationalisering zijn ook voor het jeugdwerkbeleid een rijkdom en bieden sterke perspectieven voor groei en ontwikkeling. Ook (kans)arme jongeren moeten kansen en mogelijkheden krijgen om met deze culturele diversiteit en internationalisering om te gaan.

Communicatie en participatie worden beschouwd als beleidsdoelen. Hiermee willen we het instrumentele overstijgen. Communicatie en participatie zijn niet alleen nuttig voor de kwaliteit van het beleid, ze vormen ook een belangrijk doel op zich. Deze doelstelling heeft te maken met het creëren van betrokkenheid. Kinderen en jongeren krijgen zo een gevoel van mede-eigenaarschap, van aandeelhouder en dus medeverantwoordelijke van de samenleving. Deze doelstelling past overduidelijk in het sociale en pedagogische concept van een gereactiveerde welvaartsstaat.

REALISATIES VAN 2001

- Subsidies aan jeugdverenigingen voor het organiseren van deeltijdse vorming (decretaal verankerd)
- Subsidies voor trajectbegeleiding in de deeltijdse vorming
- Subsidies aan landelijke jeugdverenigingen, met o.a. organisaties die werken met en/of opkomen voor een specifieke doelgroep van maatschappelijk kwetsbare jongeren
- Subsidies voor experimentele en vernieuwende initiatieven waarvan een belangrijk deel gaat naar initiatieven met achtergestelde jongeren (CMGJ, Steunpunt Allochtone Meisjes, federatie allochtone jeugdwerkinitiatieven)
- Subsidies aan gemeentebesturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) inzake het voeren van een jeugdwerkbeleid, waarbij minstens 115 miljoen van het totale bedrag moet worden besteed aan de toegankelijkheid van het jeugdwerk (zowel doelgroepspecifieke werkingen als reguliere werkingen die zich inclusief opstellen). Het trekkingsrecht hierop van de onderscheiden gemeentebesturen wordt bepaald op basis van jeugdspecifieke (kans)armoede-indicatoren
- Subsidies aan provinciebesturen inzake het voeren van een jeugdwerkbeleid: de visie van dit decreet werd in 2001 herzien, wat er toe zal leiden dat dit decreet in 2002 wordt samengevoegd met het decreet rond de subsidies aan gemeentebesturen
- Subsidies voor participatieprojecten
- Subsidies voor internationale jeugduitwisselingsprojecten met kansarme jongeren

MAATREGELEN VOOR 2002

De beleidsmaatregelen van 2001 worden allemaal gecontinueerd in 2002, maar sommige maatregelen zullen in de loop van 2002 wel enkele wijzigingen ondergaan.

- Subsidies aan jeugdverenigingen voor het organiseren van deeltijdse vorming (decretaal verankerd).
- Subsidies voor trajectbegeleiding in de deeltijdse vorming.
- Subsidies aan landelijke jeugdverenigingen, met o.a. organisaties die werken met en/of opkomen voor een specifieke doelgroep van maatschappelijk kwetsbare jongeren.

- Subsidies voor experimentele en vernieuwende initiatieven waarvan een belangrijk deel gaat naar initiatieven met achtergestelde jongeren (CMGJ, Steunpunt Allochtone Meisjes, federatie allochtone jeugdwerkinitiatieven): in 2002 wordt dit reglement decretaal verankerd binnen het decreet Vlaams jeugdbeleid.
- Subsidies aan gemeentebesturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) inzake het voeren van een jeugdwerkbeleid, waarbij minstens 115 miljoen van het totale bedrag moet worden besteed aan de toegankelijkheid van het jeugdwerk (zowel doelgroepspecifieke werkingen als reguliere werkingen die zich inclusief opstellen). Het trekkingsrecht hierop van de onderscheiden gemeentebesturen wordt bepaald op basis van jeugdspecifieke (kans)armoede-indicatoren.

Vanaf 2002 bevatten alle gemeentelijke jeugdwerkbeleidsplannen ook een kwaliteitshoofdstuk 'toegankelijkheid van het jeugdwerk' waarin de verschillende toegankelijkheidsbevorderende doelstellingen en acties van de gemeente worden weergegeven. Daarnaast bevatten de jeugdwerkbeleidsplannen vanaf 2002 ook een hoofdstuk 'geïntegreerd jeugdwerkbeleid' waarin gevraagd wordt de acties te beschrijven die naar kinderen en jongeren lopen in het kader van de SIF-plannen, de plannen in het kader van de veiligheids- en preventiecontracten met de federale overheid, de plannen die opgemaakt worden in het lokaal overleg buitenschoolse opvang, ... De bedoeling is dat deze acties (vanuit de verschillende domeinen) niet alleen worden beschreven, maar ook geleidelijk aan op elkaar worden afgestemd zodat de beschikbare middelen met een maximale efficiëntie worden ingezet.

- Het decreet over de subsidies aan provinciebesturen inzake het voeren van een jeugdwerkbeleid wordt in 2002 samengevoegd met het decreet over de subsidies aan gemeentebesturen. Bovendien worden ook hier kwaliteitshoofdstukken rond 'toegankelijkheid van het jeugdwerk' en 'geïntegreerd jeugdwerkbeleid' voorzien. De extra middelen die binnen dit gewijzigd decreet worden voorzien voor toegankelijkheid, worden evenwel voorbehouden voor jeugdwerkinitiatieven die in grote mate gericht zijn op het werken met gehandicapte kinderen en jongeren. Het staat de provinciebesturen vanzelfsprekend vrij om vanuit andere middelen of eigen middelen specifieke ondersteuningsvormen voor toegankelijkheidsinitiatieven te subsidiëren.
- De subsidies voor participatieprojecten zullen vanaf 2002 decretaal verankerd worden in het decreet Vlaams jeugdbeleid. Projecten voor 2002 zijn o.a. de jongerengids van In Petto, een anti-discriminatiecampagne van het landelijk jeugdwerk, straatpraat (een forum voor jongeren van de straat) van Vlastrov en het draaiboek dat CMGJ gaat ontwikkelen voor het verhogen van de toegankelijkheid van de jeugdruimte voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren.
- Ook de subsidies internationale jeugduitwisselingsprojecten met kansarme jongeren worden in 2002 decretaal verankerd binnen het decreet Vlaams jeugdbeleid.
- In het voorjaar van 2002 wordt een geïntegreerd jeugdbeleidsplan voor de Vlaamse regering ingediend. Zowel bij de maatschappelijke tendensen als bij de aandachtspunten en actiepunten wordt rekening gehouden met de situatie van kinderen en jongeren uit (kans)arme gezinnen. Bij de aandachtspunten worden o.a. de stellingen 'jeugdbeleid is voorwaardenscheppend' en 'jeugdbeleid erkent verscheidenheid in een multiculturele samenleving' aangehouden.

2.3 Participatie van minderheden

Een andere etnische herkomst, het hebben van een nomadische cultuur of het niet beschikken over de juiste papieren kan leiden tot sociale uitsluiting. Om deze specifieke uitsluitingsmechanismen te bestrijden, wordt een minderhedenbeleid gevoerd. Het minderheden- en het armoedebeleid zijn dus nauw met elkaar verbonden. Binnen het armoedebeleid zal aandacht gaan naar de specifieke behoeften van armen met een andere origine.

Het minderhedenbeleid volgt drie beleidssporen met eigen doelstellingen en een eigen doelpubliek, namelijk:

- het emancipatiebeleid
- het onthaalbeleid
- het opvangbeleid.

Het *emancipatiebeleid* wil de voorwaarden creëren opdat de legaal en permanent verblijvende etnisch-culturele minderheden als volwaardige burgers aan de Vlaamse samenleving kunnen deelnemen. Het *onthaalbeleid* is gericht op het wegwijzen en stimuleren van nieuwkomers om deel te nemen aan onze samenleving. Het *opvangbeleid* tenslotte is prioritair gericht op de beleidsdomeinen welzijn, gezondheidszorg en onderwijs en regelt de opvang en de oriëntering van mensen zonder wettig verblijf in nood.

Door de bijzondere wet van 8 augustus 1980 is het beleid inzake het onthaal en de integratie van inwijkelingen overgedragen naar de Vlaamse Gemeenschap en toegewezen aan de minister bevoegd voor de bijstand aan personen. Tijdens de vorige legislatuur kreeg het beleid ten aanzien van etnisch-culturele minderheden een decretale basis (Decreet van 28 april 1998 inzake het Vlaamse beleid ten aanzien van etnisch-culturele minderheden).

Hierna komen de volgende negen thema's uit het Vlaamse minderhedenbeleid aan bod: de algemene uitgangspunten van het minderhedenbeleid, de categoriale sector, het minderhedenbeleid in partnerschap met de doelgroepen en in communicatie met de bevolking, de toegankelijkheid van de maatschappelijke voorzieningen voor minderheden, het woonwagengebeleid, het inburgeringsbeleid, het opvangbeleid, het gelijkheidsbeleid en tenslotte de minderheden binnen het cultuurbeleid.

2.3.1 Het Vlaamse minderhedenbeleid

MAATREGELN VOOR 2002

In de loop van 2002 zal in overleg met de verenigingen van minderheden, de lokale besturen en de categoriale minderhedensector de verdere richting van het Vlaams minderhedenbeleid bepaald worden.

In een discussietekst die voorligt staan 4 beleidssporen beschreven:

- versterken van de achtergestelde etnisch-culturele minderheden en hun woordvoerders (empowerment)
- interculturaliseren van de voorzieningen in de samenleving
- communiceren over de multiculturele samenleving
- specifieke categoriale maatregelen die curatief/preventief werken aan de maatschappelijke achterstelling en achterstand van specifieke groepen etnisch-culturele minderheden.

Het beleid op deze beleidssporen moet gecoördineerd worden en inclusief zijn, in dialoog met de minderheden vorm krijgen, rekening houden met de heterogeniteit van de doelgroep en vorm krijgen op het lokaal bestuursniveau.

Naar aanleiding van het zogenaamde Kerntakendebat zal een concreet voorstel uitgewerkt worden voor de verankering van het minderhedenbeleid op de diverse beleidsniveaus.

2.3.2 Categoriele sector

REALISATIES VAN 2001

Het decreet van 28 april 1998 regelt de erkenning en subsidiëring van de categoriale sector. Het legt de nadruk op meer professionaliteit en doeltreffendheid. In 2001 werd de werking van het Vlaams Minderhedencentrum, de 8 integratiecentra en de 18 integratiediensten gecontinueerd. Bij de bestaande voorzieningen gaat de aandacht vooral naar een grotere resultaatgerichtheid, een vereenvoudiging van de regelgeving gekoppeld aan een hogere responsabilisering en een betere afstemming met aanverwante sectoren. Die afstemming moet in de eerste plaats lokaal gebeuren.

Verder werd in 2001 werk gemaakt van de voorbereiding van een enveloppenfinanciering voor de integratiecentra en het Vlaams Minderhedencentrum. Voor de integratiediensten werd dit reeds geregeld door het besluit van 14 juli 1998. Het is de bedoeling om vanaf 1 januari 2002 de enveloppenfinanciering voor de centra en het Vlaams minderhedencentrum van start te laten gaan. Hiertoe werd in 2001 het vermeld besluit gewijzigd.

MAATREGELEN VOOR 2002

Voor de integratiecentra en het Vlaams minderhedencentrum zal tegelijk met de overgang naar enveloppenfinanciering (1 januari 2002) ook de toepassing van het kwaliteitsdecreet geregeld worden. Om erkend te worden én erkend te blijven, zullen de voorzieningen vanaf 2005 moeten voldoen aan de sectorale minimale kwaliteitseisen, die eerder in overleg met de sector werden uitgewerkt.

Zoals vroeger reeds aangegeven, dringt een nauwere samenwerking met het maatschappelijk opbouwwerk zich op. Ook afstemming met het Algemeen Welzijnswerk lijkt noodzakelijk. In elk van deze drie sectoren worden in 2002 nieuwe meerjarenplannen verwacht, die de werking voor een langere periode zullen oriënteren. Er wordt naar gestreefd om de omgevingsanalyses uit deze plannen zoveel mogelijk gezamenlijk te laten gebeuren zodat de diverse plannen aanvullend zijn. De diverse sectoren zullen hiertoe gestimuleerd worden, o.a. via een gezamenlijke omzendbrief. Een volgende stap is dan om op lokaal niveau tot een gecoördineerd sociaal beleid te komen.

Voor het aangaan van nieuwe erkenningen en uitbreidingen van erkenningen in de minderhedensector blijft de prioritaire aandacht gaan naar het lokale niveau. Zoals in 2001 zullen ook in 2002 opnieuw bijkomende integratiediensten erkend worden. Daarnaast komen er in 2002 tevens maatregelen die de centrale rol van de lokale overheid in het minderhedenbeleid bevestigen.

2.3.3 Een minderhedenbeleid in partnerschap met de doelgroepen en in communicatie met de bevolking

Emancipatie en participatie realiseer je niet los van de betrokkenen. De etnisch-culturele minderheden en hun verenigingen zijn het best geplaatst om hun noden, behoeften en verwachtingen te vertolken. Er blijft dan ook aandacht uitgaan naar het organiseren van de samenspraak met de doelgroepen van het minderhedenbeleid.

Beleid voer je niet los van de bevolking. Het bevorderen van een maatschappelijke consensus over de uitgangspunten, de doelstellingen en de strategie van het minderhedenbeleid blijft dan ook een centrale bekommernis. Voor de vraag hoe dit maatschappelijk draagvlak versterkt kan worden, zijn geen pasklare antwoorden beschikbaar. Permanente aandacht voor een kordaat bestrijden van racisme blijft hoe dan ook nodig. Aanvullend bij wat de federale overheid terzake onderneemt, wil de Vlaamse overheid de volgende jaren verder zoeken hoe ze het antiracismebeleid mee kan versterken.

REALISATIES VAN 2001

Het Forum van verenigingen van etnisch-culturele minderheden, binnen het minderhedenbeleid erkend als gesprekspartner van de Vlaamse overheid, is intussen een jaar erkend. In oktober 2001 organiseerde het Forum voor de eerste maal een Open Forumdag. Hierop kwamen de thema's jeugd, onderwijs en media aan bod, met de bedoeling hierover beleidsadviezen te formuleren. Om het Forum de nodige ruimte te geven voor de organisatie van dit evenement, kregen zij in 2001 extra middelen toegekend.

De aandacht voor een grotere betrokkenheid van de doelgroep heeft er bovendien toe geleid dat de criteria voor de experimentele projectsubsidies van het minderhedenbeleid werden aangepast. In het kader van het decreet van 28 april 1998 wordt 5% van de middelen voorbehouden voor experimentele en vernieuwende initiatieven. In 2001 zijn deze middelen - in samenspraak met de etnisch-culturele minderheden - georiënteerd naar de verdere ontwikkeling van het emancipatiebeleid. In tegenstelling tot vroeger konden enkel landelijke of lokale verenigingen van etnisch-culturele minderheden projecten indienen. Zes landelijke verenigingen en vijf lokale verenigingen kregen projecten toegewezen. Via deze projecten wordt gewerkt aan de toegankelijkheid van ouderenvoorzieningen voor allochtonen, gezinsondersteuning voor allochtone gezinnen en een verhoging van de ontwikkelingskansen voor allochtone jongeren.

Racismebestrijding volstaat niet om tot een verdraagzaam Vlaanderen te komen. Ook het werken aan interculturalisering van voorzieningen en het leren omgaan met diversiteit zijn belangrijke strategieën. Daarom werd in 2001 opdracht gegeven het vormings- en begeleidingsaanbod op het vlak van diversiteit in kaart te brengen. Deze inventaris moet het mogelijk maken om de mogelijke rol van de overheid bij het leren omgaan met diversiteit uit te tekenen.

MAATREGELEN VOOR 2002

In 2002 zullen de eigen verenigingen van de doelgroep opnieuw de mogelijkheid krijgen om zelf experimentele en vernieuwende initiatieven op te zetten.

Om het maatschappelijk draagvlak voor de uitgangspunten en doelstellingen van het minderhedenbeleid te versterken, blijft racismebestrijding noodzakelijk. Aanvullend bij de acties van de federale overheid op dit vlak, zal ook de Vlaamse overheid verder uitzoeken hoe zij het antiracismebeleid kan ondersteunen.

2.3.4 Effectieve toegang tot de maatschappelijke voorzieningen

De toegankelijkheid van de maatschappelijke voorzieningen voor minderheden is eveneens een belangrijk onderdeel van het Vlaamse minderhedenbeleid.

REALISATIES VAN 2001

Het zoeken naar geschikte instrumenten om de voorzieningen meer toegankelijk te maken voor etnisch-culturele minderheden, vormde ook in 2001 een belangrijk aandachtspunt. Zo werd het project 'interculturele bemiddeling als toegankelijkheidsinstrument' opgestart. Dit onderzoek werd eind 2001 afgerond en moet leiden tot aanbevelingen omtrent het inzetten van het instrument 'interculturele bemiddeling'.

Specifiek wat de jongeren betreft, werden in 2001 middelen vrijgemaakt om de etnisch-culturele minderheden te betrekken bij de uitbouw van de integrale jeugdhulpverlening en een degelijk onderbouwd beleid naar buitenlandse niet begeleide minderjarigen voor te bereiden.

Eind 2000 ontving het Vlaamse Minderhedencentrum een startsubsidie voor de oprichting van een Vlaamse, centrale tolkdienst, Babel. Op 17 september 2001 opende Babel haar deuren. Babel wil de communicatie tussen de personeelsleden van maatschappelijke voorzieningen en anderstaligen bevorderen om zo de toegankelijkheid van deze voorzieningen te vergroten. De tolkdienst biedt telefonische ondersteuning aan een ruim gamma van voorzieningen (gezondheids- en welzijnsvoorzieningen, scholen en Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB), OCMW's, stedelijke en gemeentelijke diensten, ziekenhuizen, organisaties en diensten werkzaam binnen het minderheden- en inburgeringsbeleid). Op dit ogenblik beschikt Babel over een bestand van 80 kandidaat-tolken met een aanbod van 30 verschillende talen. Naast de eigenlijke telefonische tolkdienstverlening maakt de tolkdienst ook werk van het professionaliseren van het gemeenschapstolken en wordt de samenwerking met andere tolkorganisaties in Vlaanderen en Brussel, in Nederland en binnen Europa uitgewerkt.

MAATREGELEN VOOR 2002

Op basis van het in 2001 afgeronde project 'interculturele bemiddeling als toegankelijkheidsinstrument' kan in de loop van 2002 het beleid hierrond verder uitgetekend worden.

Ook in 2002 zullen middelen vrijgemaakt worden om de minderheden een plaats te geven in de verdere ontwikkeling van de integrale jeugdhulpverlening.

De werking van de tolkdienst zal in 2002 gecontinueerd worden, de toekenning van subsidies zal gebeuren in functie van de voortgang van het project.

2.3.5 Woonwagenbeleid

De Vlaamse Woonwagencommissie heeft vanuit het recht op menswaardig wonen een advies geformuleerd om een inclusief beleid te voeren. Het standplaatsenbeleid, namelijk het creëren van voldoende en degelijke legale woonwagenterreinen, krijgt hierdoor een plaats in het algemeen Vlaams beleid van de verschillende sectoren. Daarnaast pleit de Vlaamse Woonwagencommissie voor een aanpassing van de Vlaamse Wooncode met betrekking tot de specifieke woonvorm van woonwagenbewoners.

REALISATIES VAN 2001

In mei 2001 besliste de Vlaamse regering om de woonwagen als volwaardige woonvorm te erkennen. Daarnaast werd aan de Vlaamse minister bevoegd voor Huisvesting gevraagd om een voorstel tot wijziging van de Vlaamse Wooncode voor te bereiden: dit voorstel moet ertoe leiden dat het wonen in een woonwagen op een daarvoor bestemd terrein, samen met het daarmee samenhangend voorwaardenkader, als woonvorm wordt opgenomen in het decreet houdende de Vlaamse Wooncode.

De grote woononzekerheid is het centrale probleem van woonwagenbewoners. Het creëren van voldoende en degelijke, legale woonwagenterreinen is dan ook een prioritaire doelstelling van het Vlaamse minderhedenbeleid. Het belangrijkste instrument dat de Vlaamse overheid hiervoor heeft, is het subsidiëren van woonwagenterreinen. De subsidie bedraagt 90% van de kosten voor de verwerving, de inrichting, de renovatie en de uitbreiding van woonwagenterreinen. Ondanks deze maatregel zijn er onvoldoende initiatiefnemers te vinden om de aanleg van duurzame en aangepaste woonwagenterreinen te realiseren.

Daarom is op 27 september 2001 een campagne 'wonen op wielen' opgestart om de aanleg van woonwagenterreinen te stimuleren. De campagne is gericht naar alle mogelijke initiatiefnemers: gemeenten, OCMW's, provincies, de Vlaamse Gemeenschapscommissie, de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij en de door haar erkende sociale huisvestingsmaatschappijen.

MAATREGELEN VOOR 2002

Om een concreet standplaatsenbeleid voor woonwagenbewoners en een daaraan gekoppeld ondersteunend kader uit te werken, zullen verder stappen ondernomen worden om overleg te organiseren met de lokale en bovenlokale besturen en actoren. Daarbij zal het advies gevraagd worden van de Vlaamse Woonwagencommissie.

2.3.6 Het inburgeringsbeleid uit de startblokken

Het inburgeringsbeleid heeft tot doel anderstalige nieuwkomers via een inburgeringsprogramma de kans te geven zich zo snel mogelijk in te burgeren in hun nieuwe leefwereld. Einddoel is het verzekeren van een optimale deelname van de nieuwkomer aan de samenleving. Beslist werd om dit nieuwe beleid gefaseerd in te voeren met een experimentele fase in 2000-2001 als opstap naar een decreet inburgering vanaf 2002.

De gemeenten zijn verantwoordelijk voor het uitvoeren van het inburgeringsbeleid op het terrein. Concreet wordt daarvoor beroep gedaan op een onthaalbureau. Intergemeentelijke samenwerking staat hierbij centraal.

Het inburgeringsproces voor meerderjarige nieuwkomers krijgt vorm via inburgeringstrajecten op maat.

Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen primaire en secundaire inburgeringstrajecten:

- Primaire inburgeringstrajecten worden georganiseerd vanuit de onthaalbureaus. Deze programma's omvatten enerzijds een educatieve component (basiscursus Nederlands als tweede taal en een aanbod maatschappelijke oriëntatie en loopbaanoriëntatie) en anderzijds een aspect trajectbegeleiding waarbij maatwerk centraal staat. Voor het opvolgen van de nieuwkomers beschikken de onthaalbureaus over een computergestuurd cliëntvolgsysteem.
- De secundaire inburgeringsprogramma's sluiten aan op de primaire trajecten en richten zich op de verdere uitbouw van de levensloopbaan van de nieuwkomers. Deze programma's worden uitgevoerd door de reguliere actoren.

Aansluitend bij de regularisatiecampagne en het asielbeleid van de federale overheid richt het inburgeringsbeleid van de Vlaamse overheid zich ook naar die mensen zonder papieren die door regularisatie recht op verblijf verwierven en de personen die de status van erkend vluchteling verwierven. Net als de nieuwkomers kunnen zij instappen in een gepast inburgeringsprogramma.

REALISATIES VAN 2001

Het inburgeringsbeleid is volop in uitbouw. Er werden middelen voorzien voor de primaire inburgeringstrajecten voor anderstalige nieuwkomers. Hiermee konden de onthaalbureaus 2.265 nieuwkomers begeleiden naar zelfredzaamheid. Daarnaast kreeg de VDAB middelen om nieuwkomers toe te leiden naar de arbeidsmarkt.

Op 19 december 2001 keurde de Vlaamse regering het voorontwerp van het inburgeringsdecreet principieel goed.

Zoals reeds vermeld bij de toegankelijkheid van de maatschappelijke voorzieningen voor minderheden is op 17 september 2001 de Vlaamse centrale tolkendienst 'Babel' van start gegaan om de onthaalbureaus en andere maatschappelijke voorzieningen toegankelijker te maken voor klanten waarmee zij niet kunnen communiceren omwille van taalproblemen. Op die manier draagt de tolkendienst bij tot een efficiëntere hulpverlening en de menswaardige integratie van anderstaligen in onze samenleving.

MAATREGELEN VOOR 2002

- Middelen voorzien voor de inburgeringstrajecten
- Decreet inburgering

2.3.7 Het opvangbeleid

De laatste jaren is geleidelijk aan het besef gegroeid dat er ook in Vlaanderen tienduizenden mensen verblijven die niet over een legaal verblijfsstatuut beschikken en veelal in penibele omstandigheden leven. Het is dan ook aangewezen om ook op beleidsniveau deze realiteit onder ogen te zien en een gepast antwoord te formuleren. De Grondwet, de UNO-conventie inzake de bescherming van de rechten van alle arbeidsmigranten en hun gezinsleden en het minderhedendecreet vormen het kader waarbinnen deze toenemende beleidsaandacht vorm krijgt.

REALISATIES VAN 2001

In april 2000 ging in de schoot van de Interdepartementale Commissie Etnisch-culturele Minderheden (ICEM) een werkgroep Opvangbeleid van start. De werkzaamheden tijdens het eerste werkjaar spitsten zich voornamelijk toe op het verkennen en onder de aandacht brengen van de verschillende basisrechten voor mensen zonder wettig verblijfsstatuut:

- het recht op onderwijs
- het recht op (professionele) vorming
- het recht op onderdak
- het recht op gezondheidszorg
- het recht op welzijn.

Ondertussen is een werkgroep belast met de opdracht om - aansluitend bij deze verkennende fase - de respectievelijke verantwoordelijkheden van de betrokken actoren in kaart te brengen. Concreet zal de werkgroep, vertrekkend vanuit het huidige kerntakendebat, voorstellen formuleren voor de taken van de verschillende bestuursniveaus (Vlaams, provinciaal en lokaal) naar deze doelgroep toe en de wijze waarop dit in concreet beleid kan vertaald worden.

Buitenlandse niet-begeleide minderjarigen vormen een zeer kwetsbare groep. Het gaat hier om minderjarigen, afkomstig van buiten de EU, die in België aankomen of verblijven zonder vergezeld te zijn van vader, moeder, voogd of echtgeno(o)t(e). Bijzondere aandacht gaat dan ook naar het voorzien in gepaste opvang en begeleiding voor deze jongeren. Gegeven de complexiteit van het dossier heeft het Vlaams Minderhedencentrum de opdracht gekregen om binnen het ruimere project inzake integrale jeugdhulpverlening (zie ook het deel over de toegankelijkheid van de maatschappelijke voorzieningen) de problematiek van niet-begeleide minderjarigen in zijn verschillende facetten in kaart te brengen en voorstellen aan te reiken voor de opvang en begeleiding van deze jongeren. Om ondertussen tegemoet te komen aan het acute tekort aan opvangplaatsen voor deze jongeren is beslist om binnen de jeugdhulpverlening bijkomende middelen te voorzien voor niet-begeleide minderjarigen. Verder blijft men ook hier streven naar samenwerking met de federale overheid, zodat alle buitenlandse niet-begeleide minderjarigen, ongeacht hun statuut, op een aangepaste manier worden opgevangen.

2.3.8 Het gelijkkansenbeleid: een inclusief beleidsdomein

Bij gelijke kansen worden opbouwende oplossingen gezocht om gediscrimineerde groepen gelijkheid en gelijkwaardigheid te garanderen in de samenleving en om ze meer kansen te geven om geïntegreerd en autonoom te leven. Het gelijkkansenbeleid wil voorkomen dat nieuwe ongelijkheid wordt gecreëerd en zal daarom impliciete en expliciete drempels aanpakken via onderzoek, via het opsporen en installeren van meldpunten en het verzamelen en verwerken van (meet)gege-

vens over feitelijke ongelijkheid. Dit is een belangrijke en ondersteunende stap in het wegwerken van ongelijkheid.

REALISATIES VAN 2001

Aan al deze grote doelstellingen is in het voorbije jaar gestaag gewerkt.

2.3.9 De minderheden in het Cultuurbeleid

Hoewel het minderhedenbeleid dus voornamelijk onder de bevoegdheid van de minister van Welzijn valt, is er daarnaast ook een Cultuurbeleid ten aanzien van minderheden. Met name de verenigingen van migranten worden gesubsidieerd door het decreet van 19 april 1995. Deze verenigingen en hun respectievelijke federaties dragen in belangrijke mate bij tot de emancipatie en de maatschappelijke participatie van allochtonen. Ook het Intercultureel Centrum voor Migranten wordt gesubsidieerd binnen het Cultuurbeleid. Dit centrum is het steunpunt van de landelijke federaties van migrantenverenigingen.

REALISATIES VAN 2001

In 2001 werd een aanzet gegeven tot een herziening van het sociaal cultureel beleid. Dit ging gepaard met een ruime bevraging en een publiek debat op basis van een discussietekst. Een ontwerpdecreet voor het sociaal cultureel werk werd voorbereid. In het kader van dit decreet wordt, wat de organisaties voor migranten betreft, de piste van een specifieke doelgroepenbenadering verlaten. In de plaats daarvan kiest men voor een integratie in de gewone basisregeling. Voor de verenigingen van migranten vertrekt het ontwerpdecreet van het uitgangspunt dat iedereen respect en waardering moet hebben voor elke culturele uiting van elke Vlaming. Elke Vlaming is iedereen die in Vlaanderen woont, ongeacht of die allochtoon af autochtoon noemt. Het decreet beoogt ruimte te bieden voor culturele eigenheid en identiteit en culturele diversiteit. Iedere cultuur heeft een volwaardige plaats. Het decreet wenst de huidige federaties in de toekomst op gelijke wijze te behandelen als de landelijke Vlaamse verenigingen. Hierdoor wordt het draagvlak verstevigd en het landelijk karakter van de werking gewaarborgd. Hiervoor beschikken de federaties over voldoende tijd om zich te conformeren.

In de eerste beleidsperiode wordt voor deze verenigingen een extra subsidiëring voorzien voor projectwerking die ten goede komt aan de aangesloten afdelingen en groepen. Dit sluit aan bij de bekommernis van de overheid rond de uitbouw van sterkere personeelskaders, de versterking van de interne democratie binnen het verenigingsleven en een verhoogde werking gericht op emancipatie via het sociaal-cultureel volwassenenwerk.

MAATREGELEN VOOR 2002

Het Intercultureel Centrum voor Migranten (ICCM) zal afgebouwd worden. De werking wordt op een nadrukkelijke wijze opengeplooid naar alle steunpunten in het culturele veld. Deze maatregel is een gevolg van de keuze voor een inclusief beleid en wil ook de aandacht voor culturele diversiteit in de diverse deelsectoren van het Cultuurbeleid versterken. Een overlegplatform moet de gemeenschappelijke krachten van personeel en actoren bundelen. Zowel de structurele aandacht voor culturele diversiteit, als basisopdracht voor elk steunpunt, en het overlegplatform worden decretaal verankerd.

2.4 Recht op vakantie voor iedereen

DOELSTELLINGEN

Het nieuw vakantiebeleid **Toerisme voor Allen** voor Vlaanderen streeft naar het voor iedereen garanderen van het recht op vakantie, zoals in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

Het beleidsplan leidt naar een tweetal categorieën van aanbevelingen, die verwerkt werden in een *ontwerpdecreet van 'Toerisme voor Allen'*.

- Ondersteuning van de vakantiebeleving voor specifieke doelgroepen in onze samenleving (de doelgroepengerichte benadering);
- Maatregelen om een structurele werking 'Toerisme voor Allen' mogelijk te maken. (de organisatorische benadering)

Meer specifiek is het idee van 'Toerisme voor Allen' gebaseerd op vijf pijlers:

- jeugdtoerisme
- nieuwe en bestaande doelgroepen van het sociaal toerisme
- dagtoerisme
- evaluatie van de bestaande reglementering inzake sociaal toerisme
- toegankelijkheid van accommodaties voor personen met een handicap.

Specifiek voor mensen die in armoede leven, zoekt het 'Steunpunt Vakantieparticipatie' dat in 2001 in Toerisme Vlaanderen werd opgericht naar betaalbare vakantiemogelijkheden. Doel is dat ook deze groep van mensen er even tussenuit kan.

MAATREGELEN VOOR 2002

Voor een totaal bedrag van 223.000 euro worden in 2002 volgende concrete acties ondernomen:

1. Een financiële ondersteuning die rechtstreeks de vakanties van personen in armoede ten goede komt. De financiële ondersteuning van deze vakanties georganiseerd door de opstaporganisaties, bedraagt maximum 75% van de kosten, zijnde vervoerskosten, verblijfskosten, animatiekosten en verzekeringskosten.
2. Een samenwerkingsverband met de bestaande huizen sociaal toerisme en dit met het oog op een betere integratie van de nieuwe doelgroep. Deze centra geven zelf, onder bepaalde voorwaarden, kortingen aan deze doelgroep.
3. Er zal een proefproject uitgewerkt worden in samenwerking met de Duitstalige Gemeenschap. Concreet wordt er in Eupen een sportvakantie voor 12 kansarme jongeren aangeboden.

2.5 Recht op informatie

DOELSTELLINGEN

Alle geledingen van de Vlaamse maatschappij rechtmatige kansen geven om toegang te krijgen tot en deel te nemen aan een optimale informatiedoorstroming en -verstrekking.

Toegang van iedere burger tot alle voor hem/haar relevante informatie.

MAATREGELEN VOOR 2002

- Sensibiliseringscampagne Nieuwe Media, in het kader van eFl@nders, waarbij de groepen van zwakke groeiers inzake ICT-gebruik (Informatie- en Communicatie technologie) als specifieke doelgroepen worden beoogd (senioren, computeronkundigen, ...).
- Het project **e-VRT** dat de uitbouw beoogt van een Digitaal Thuisplatform, dat vooral gebruik maakt van een televisietoestel als direct communicatiemiddel met de burger en dat onder meer de bedoeling heeft om een meer laagdrempelige toegang tot informatie en tot toepassingen uit de wereld van de Nieuwe Media mogelijk te maken (verrijkte inhoud, interactieve spelletjes, chat-sessies, e-mail, e-banking, e-government, enz.).

3. Recht op maatschappelijke dienstverlening

'Het recht op maatschappelijke dienstverlening heeft tot doel eenieder in de mogelijkheid te stellen een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid' (OCMW-wet, 1976, art. 1). Zonder structurele ongelijkheid zou maatschappelijke dienstverlening niet nodig zijn. De mensen die het slachtoffer zijn van die ongelijkheid geven het signaal dat het recht op dienstverlening al te vaak wordt beschouwd als een gunst. Dit gaat gepaard met gevoelens van afhankelijkheid en vernedering. Veranderingen met het oog op maatschappelijke dienstverlening, die bijdraagt tot welzijn, kunnen enkel inhoud krijgen als de armste burgers worden beschouwd als partners.' (Koning Boudewijnstichting, 1994:18)

3.1 Zorgwonen en beschut wonen

Het Vlaams regeerakkoord stelt dat 'de Vlaamse regering initiatieven zal nemen om het recht op wonen voor iedereen te realiseren, onder meer door een uitbreiding van de beschutte woonvormen en een aanbod van woonbegeleiding en zorgwonen'.

DOELSTELLINGEN

'Zorgwonen' heeft tot doel, via een integrale aanpak, een concreet antwoord te geven op de vergrijzing van de thuislozen binnen de deelwerking 'beschut wonen', en dit door hen blijvend de structuur en de begeleiding te bieden die een maximale autonomie en zelfredzaamheid waarborgen.

Dit oppakken van zorgwonen werd vertaald in volgende twee operationele doelstellingen.

- Het opvangen van de opnameaanvragen van thuislozen die wegens hun zorgbehoevendheid zouden geweigerd worden. De centra dienden zich hierbij te baseren op de situatie van 1999. Met deze doelstelling wil men bereiken dat thuislozen in een meer gepaste opvang kunnen terechtkomen.
- Het bereiken dat thuislozen die anders wegens hun zorgbehoevendheid zouden moeten vertrekken, toch in het centrum kunnen opgevangen blijven. Met deze doelstelling wil men bereiken dat thuislozen in het voor hen vertrouwde milieu zouden kunnen blijven wonen.

De verruiming van het begeleid wonen dringt zich prioritair op om het probleem van thuisloosheid in Vlaanderen aan te pakken. Men stelde immers vast dat van de 12.000 thuislozen die jaarlijks in de opvangcentra terechtkomen, ruim de helft zou kunnen doorstromen naar sociale woningen indien deze voor hen toegankelijk zouden zijn. Dertig procent kan via een traject begeleid wonen de vaardigheden leren die noodzakelijk zijn om het zelfstandig te kunnen redden in onze samenleving. Door de uitbouw van begeleid wonen wenst men voor kansarmen kansen te creëren op wonen en integratie in een buurt, waardoor ze minder afhankelijk worden van de hulpverlening en waardoor ze de mogelijkheden aangereikt krijgen op meer autonomie.

REALISATIES VAN 2001

De extra middelen ingeschreven op de begroting 2001 voor nieuwe initiatieven (496.000 euro) werden onder meer aangewend om een eerste stap te zetten op het vlak van zorgwonen voor oudere en/of zorgbehoevende thuislozen. Het gaat hierbij om 9 voltijdse equivalenten verdeeld over 9

autonome centra voor algemeen welzijnswerk. Hiertoe hebben deze centra 72 opvangplaatsen voor oudere en/of zorgbehoevende thuislozen gecreëerd.

Met betrekking tot de uitbouw van het zorgwonen engageren de centra zich om de volgende resultaatsverbintenissen te realiseren:

- het zorgwonen is tegen eind 2001 volledig operationeel, wat betekent dat het centrum snel over de nodige infrastructuur moet beschikken om deze werking efficiënt uit te bouwen;
- in het kader van de verruiming van de beschutte woonvormen creëert het centrum minimaal 8 bijkomende opvangplaatsen per voltijdse equivalent;
- om tot een optimale zorgafstemming te komen werkt het centrum maximaal samen enerzijds met de bestaande dienstverleningsinitiatieven inzake thuisverzorging (SIT) en anderzijds met de regionale en lokale dienstencentra en de centra voor algemeen welzijnswerk in het kader van de ziekenfondsen; om tot een afstemming te komen overlegt het centrum met de sociale dienstverlening van de openbare centra maatschappelijk welzijn van de gemeenten binnen het werkgebied;
- het centrum werkt met huur- en begeleidingscontracten, wat de meeste woonzekerheid biedt aan de cliënt en tevens in het verlengde ligt van de doelstellingen van het zorgwonen, met name de thuisloze zo lang mogelijk te laten verder leven in zijn 'natuurlijk milieu';
- het centrum registreert systematisch kwantitatieve en kwalitatieve gegevens die toelaten op een objectieve manier de werkbelasting versus ingezette middelen bij de uitbouw van het zorgwonen te evalueren.

Het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk heeft een behoeftepeiling uitgevoerd ter operationalisering van de beleidsdoelstelling inzake beschut wonen. Enerzijds werden het bestaande aanbod inzake begeleid wonen en de instroombehoefte vanuit opvangcentra naar begeleid wonen in kaart gebracht, anderzijds werd ook een kwalitatieve peiling uitgevoerd teneinde meer zicht te verwerven in de hulpvragen van de cliënten zelf.

Daar begeleid wonen, zorgwonen en woonbegeleiding zich situeren op het snijvlak van zorg en wonen, wordt hier het voorstel geformuleerd om voormelde beleidsdoelstelling te realiseren via het uitbouwen van woonzorgregio's waarin wordt samengewerkt tussen de welzijns- en de huisvestingssector, en dit vanuit eenieder's kerntaken.

MAATREGELN VOOR 2002

Wat het begeleid wonen betreft worden de nodige impulsen voorzien om de samenwerking tussen de welzijns- en de huisvestingssector op korte termijn op gang te trekken. Deze impulsen worden gealloceerd naar pilootregio's waar de behoeften aan begeleid wonen en woonbegeleiding groot zijn én waar reeds eerste aanzetten tot samenwerking aanwezig zijn.

Op de begroting 2002 zijn dan ook extra middelen ingeschreven die onder andere zullen aangewend worden voor het voeren van een inclusief beleid inzake thuislozenzorg, door de verruiming van het begeleid wonen.

De doorstroming vanuit opvangcentra verhogen en het begeleid wonen stimuleren worden de ruggengraat van het beleid om thuisloosheid te reduceren. Hiervoor is een aangehouden inspanning vereist, gespreid over meerdere jaren.

3.2 Kwaliteitsbeleid in welzijns- en gezondheidsvoorzieningen

DOELSTELLINGEN

Wil een voorziening haar opdrachten degelijk uitvoeren, zal ze een kwaliteitsbeleid moeten uitbouwen en voeren. Op die wijze kan de voorziening aan haar gebruikers een verantwoorde hulp- en dienstverlening bieden.

De beide decreten inzake de kwaliteitszorg stellen twee doelstellingen voorop.

- **Kwaliteit van zorg**

Het decreet stelt dat de geleverde hulp- en dienstverlening verantwoord moet zijn. Minimaal betekent dit een gebruikersgerichte hulp- en dienstverlening, die maatschappelijk aanvaardbaar is en die doeltreffend, doelmatig en continu verleend wordt.

De welzijnsvoorzieningen zijn primair verantwoordelijk voor de inhoud van de geleverde hulp- en dienstverlening. De overheid, als eindverantwoordelijke, zal ingrijpen, als een minimaal kwaliteitsniveau niet kan worden gegarandeerd.

- **De kwaliteitszorg**

De kwaliteitszorg, als managementfunctie, omvat alle activiteiten die het kwaliteitsbeleid bepalen en ten uitvoer brengen. Het gaat om de wijze waarop een voorziening zich gaat organiseren om een hulp- en dienstverlening aan haar gebruikers te waarborgen die van een aanvaardbaar kwaliteitsniveau is.

De decreten zijn van toepassing op alle welzijns- en gezondheidsvoorzieningen die erkend zijn door de Vlaamse Gemeenschap.

MEERWAARDE ARMOEDEBESTRIJDING

De verantwoorde hulp- en dienstverlening slaat op een hulp- en dienstverlening die minstens volgende aspecten in zich houdt: gebruikersgerichtheid, maatschappelijke aanvaardbaarheid, doeltreffendheid, doelmatigheid en continuïteit. Wil men dit concreet invullen, dan zal men zich bijvoorbeeld de vraag moeten stellen: wat betekent een gebruikersgerichte hulp- en dienstverlening voor de armsten? Uitsluitingmechanismen dienen te worden weggewerkt.

REALISATIES 2001 EN VOORUITZICHTEN 2002

- Aanpassing sectorale regelgeving.
- Implementatie in de voorzieningen.
- Vorming en sensibilisering i.v.m. de inbreng van de ervaringsdeskundigheid m.b.t. het bereiken en werken met de mensen die in armoede leven.

De continue verbetering van de kwaliteit van de zorg is één van de belangrijke bekommernissen. Kwaliteitsvolle zorg is een recht van de gebruikers van de welzijns- en gezondheidsvoorzieningen. Tevredenheid van gebruikers moet tot stand gebracht worden door het management en alle medewerkers van de voorzieningen. De voorzieningen als lerende organisaties hechten bijzondere aandacht aan competenties, ontwikkeling, deskundigheidsbevordering en arbeidstevredenheid van hun personeelsleden. Voor de welzijnssectoren moeten alle minimale kwaliteitscriteria geïnte-

greerd zijn in de sectorale regelgevingen op 31 december 2001. Vanaf 2002 gebeurt de implementatie in de voorzieningen. Tegen ten laatste 1 april 2004 hebben ze allemaal een kwaliteitsboek en -plan.

In de loop van 2002 komt er een nieuw kwaliteitsdecreet dat naast de sectoren van welzijn ook de gezondheidssector vat. De beginselen van dit decreet liggen in de lijn van de bestaande. Dit nieuwe decreet moet een nieuw elan geven op het ogenblik dat de voorzieningen klaar zijn met hun eerste kwaliteitshandboeken. Er wordt in het nieuwe decreet rekening gehouden met het implementatiepad uit de vorige decreten. Onder andere om de voorzieningen bij dit nieuwe traject te ondersteunen wordt er een centrum voor kwaliteit opgericht.

3.3 Eerstelijns hulpverlening

DOELSTELLINGEN

Vandaag is het aanbod van hulp- en dienstverlening in de welzijnssector zeer groot en verscheiden. Toch rijzen er problemen wat betreft de toegankelijkheid en het gebruik hiervan. Als gebruiker kampt men niet alleen met de grote onoverzichtelijkheid. Men dreigt als hulpvrager, wanneer men de hulpvraag niet duidelijk kan stellen, slechts via omwegen bij de juiste voorziening terecht te komen.

Daarnaast ontstaat, onder meer vanuit de territoriale benadering van armoedebestrijding, de vraag naar samenwerkingsmodellen waardoor hulp-, dienstverlening en procesbegeleiding gecombineerd kan worden georganiseerd.

Volgende partners kunnen op deze probleemstellingen een antwoord formuleren: lokale besturen, centra algemeen welzijnswerk, regionale instituten voor samenlevingsopbouw en integratiecentra.

Zij hebben een dubbele gezamenlijke opdracht.

Eenzijds de sociale netwerken versterken waardoor er ook een draagkracht wordt gecreëerd om als gezin, vrijwilliger of mantelzorger actief te zijn in onze samenleving.

Anderzijds antwoord bieden op de zorg- en hulpverleningsvragen die de draagkracht van de sociale netwerken overstijgen. De rechtstreekse toegankelijkheid en het creëren van orde in de chaos zijn daarbij een absolute prioriteit.

Uit het verleden is gebleken dat samenwerkingsvormen die de Vlaamse overheid zelf oplegt, geen gegarandeerd succes zijn. Vandaar dat de Vlaamse overheid nu samen met de partners op het terrein wil zoeken naar de ideale samenwerkingsvormen.

MEERWAARDE ARMOEDEBESTRIJDING

Deze voorzieningen vinden hun bestaansreden in het ondersteunen en begeleiden van die groepen in de samenleving die het meest door de uitsluitingmechanismen gevat worden.

REALISATIES VAN 2001

In 2001 werden vooreerst, in functie van een wetenschappelijke onderbouwing van een beleid met hogerbeschreven doelstellingen, een aantal **onderzoeksoopdrachten** voltooid.

Zo voerde het Hoger Instituut voor de Arbeid (HIV - KU Leuven) in de loop van 2001 een onderzoek uit gekaderd binnen de discussie over het **Sociaal Huis**. De **toegankelijkheid** van welzijnsvoorzieningen vanuit het **cliëntperspectief** stond in het onderzoek centraal.

De opzet was tweevoudig.

- Enerzijds werd de **toegankelijkheid** van een aantal welzijnsvoorzieningen (OCMW's, de Autonome Centra voor Algemeen Welzijnswerk (ACAW's) en de gemeentelijke welzijnsdiensten) bestudeerd vanuit het perspectief van de (potentiële) gebruiker of cliënt, waarbij gefocust werd op autochtone kansarmen en etnisch-culturele minderheden. Op basis van een **literatuurstudie** werd bestaande informatie omtrent drempels naar welzijnsvoorzieningen doorgenomen en samengevat. Aangezien deze informatie voornamelijk gebaseerd is op onderzoek bij voorzieningen en niet bij de cliënten zelf, gebeurde in een tweede stap een **bevraging** bij autochtone kansarmen en allochtonen, zowel gebruikers als niet-gebruikers van welzijnsvoorzieningen. Hierbij werd gepolst naar hun ervaringen met drempels naar voorzieningen, evenals naar hun tevredenheid over de geboden hulp- en dienstverlening.
- Anderzijds geeft het onderzoek een aanzet tot verdere conceptualisering van het **Sociaal Huis**. In de eerste plaats werd getracht aan de hand van documentanalyse en gesprekken met sleutelfiguren de verschillende visies op het concept in kaart te brengen. Deze inventaris vormde de basis voor een schematisch overzicht van mogelijke - **theoretische** - invullingen van het Sociaal Huis, geïllustreerd met **praktijkvoorbeelden**. Op basis van de cliëntbevraging en de gesprekken met doelgroeporganisaties werden tevens aanbevelingen geformuleerd voor een **toegankelijk Sociaal Huis**.

Het onderzoek maakte deel uit van de bredere onderzoeksoopdracht 'Bevordering van de toegankelijkheid van de algemene voorzieningen en de welzijnsrechten voor de armen en etnisch-culturele minderheden' die samen met het Centrum voor Interculturele Communicatie en Interactie (CICI) van de Universiteit Gent werd uitgevoerd. Eén van de overige onderzoeksluiken had betrekking op de mogelijke samenwerkingsvormen tussen integratiecentra en opbouwwerk. Daarin werden verschillende samenwerkingsmodellen uit de praktijk waaronder 'geïntegreerde wijkcentra' en 'geïntegreerde wijkwerking' geanalyseerd en presenteerden de onderzoekers een analyse-instrument op basis waarvan de verschillende betrokken organisaties hun samenwerking kunnen gestalten geven.

In 2002 dienen de centra voor algemeen welzijnswerk, de integratiecentra en de organisaties uit het maatschappelijk opbouwwerk een meerjarenplanning in te dienen waarin zij hun werking en de daaraan verbonden doelstellingen voor een bepaalde periode voorstellen. In 2001 ontvingen deze centra dan ook de **ministeriële omzendbrief 'meerjarenplanning** voor het maatschappelijk opbouwwerk, de integratiecentra en het autonoom algemeen welzijnswerk'.

Deze omzendbrief vermeldt onder meer dat de drie sectoren hun werking moeten organiseren overeenkomstig dezelfde beleidskrachtlijnen, te weten

- Een eerste krachtlijn is de versterking van de samenwerking tussen de drie sectoren respectievelijk onderling en met de lokale besturen. Het gaat daarbij niet alleen om samenwerking bij de opmaak van de meerjarenplanning (gegevensverzameling over het bestaande aanbod, taakverdeling, leggen van prioriteiten), maar ook om concrete samenwerking op het terrein. Voorbeelden van dit laatste zijn de organisatie van de schuldbemiddeling, het geïntegreerd werken op het niveau van buurten en wijken, de samenwerking met betrekking tot de omschreven doelgroepen.
- Een tweede prioriteit ligt in het werken met vrijwilligers.
- Tenslotte staat de specifieke aandacht voor en het betrekken van de doelgroepen centraal. Zo dient met het oog op de armoedebestrijding de inbreng van ervaringsdeskundigen een prominente rol te krijgen. Het Vlaamse beleid inzake armoedebestrijding schenkt speciale aandacht aan de dialoog met de mensen die in armoede leven. Dit wordt vooreerst vertaald via een ondersteuning van de verenigingen waar armen het woord nemen. Het inzetten van de opgeleide ervaringsdeskundige in de armoedebestrijding vormt dan de tweede concrete invulling van dit beleid. Ook hier zijn de verschillende sectoren een partner op het terrein.

Met betrekking tot dit laatste werden in 2001 alvast in de drie grootstedelijke regionale instituten voor samenlevingsopbouw **opgeleide ervaringsdeskundigen** met de nodige ondersteuningsmaatregelen **tewerkgesteld**.

Het **autonoom algemeen welzijnswerk** werkte in 2001 aan een **duidelijke profilering** zodat het brede publiek en de andere welzijnssectoren een volledig en juist beeld krijgen van de opdrachten en werkzaamheden van deze sector. 'Onthaal en vraagverduidelijking', met als basiskenmerk een grote toegankelijkheid, vormt hierbij een van de kerntaken van een autonoom centrum voor algemeen welzijnswerk. Deze profilering moet ook een belangrijke bijdrage leveren aan de samenwerking en de netwerkvorming met andere welzijnssectoren.

Tot slot besliste de Vlaamse regering op 13 juli tot het opstellen van een **actieplan en decreet lokaal sociaal beleid** waarin volgende aspecten aan bod dienen te komen:

- omschrijving opdracht tot de organisatie van de doorverwijs- en één-loket-functie
- omschrijving coördinatieopdracht lokaal sociaal beleid
- omschrijving impact van de coördinatie op de sectorale wetgeving van toepassing binnen het lokaal sociaal beleid
- toewijzing coördinatieopdracht aan OCMW en gemeente
- wijze waarop OCMW en gemeente hierover samen een akkoord sluiten
- verhouding met de Vlaamse overheid met betrekking tot de coördinatieopdracht
- wijze waarop derden in de coördinatie worden betrokken.

MAATREGELEN VOOR 2002

- Uitvoering van een actieplan lokaal sociaal beleid met ondermeer initiatieven die de planlast verlichten opdat de stap tot concrete samenwerkingsinitiatieven alvast administratief - organisatorisch vereenvoudigd wordt, ontwikkeling en promotie van samenwerkingsmodellen en ondersteuning en onderzoek van experimenten op het terrein.
- Uitwerken van een decreet lokaal sociaal beleid.
- Bijkomende tewerkstelling van opgeleide ervaringsdeskundigen in het algemeen welzijnswerk.

3.4 Recht op minimumlevering elektriciteit Recht op specifieke REG-maatregelen

DOELSTELLINGEN

- Mensen die hun elektriciteitsrekening niet kunnen betalen, mogen in principe nooit volledig worden afgesloten.
- Een rationeel energie beleid (REG-beleid) moet specifieke maatregelen, gericht op en aangepast aan de situatie van armen bevatten, zodat zij in staat zijn hun energierekening structureel aan te pakken én van meer woon- en leefcomfort kunnen genieten.

REALISATIES VAN 2001

Omzendbrief 20 november 2001

De omzendbrief over het 'recht op minimumlevering van elektriciteit en de rol van de lokale adviescommissies die in 2001 verspreid werd, verduidelijkte de rol van de lokale adviescommissies (LAC's). In deze commissies zetelen zowel het OCMW als de leveranciers van de elektriciteit. Mensen die betalingsproblemen hebben, kunnen opgeroepen worden voor deze LAC. Deze LAC's begonnen de laatste jaren meer en meer op verschillende wijze te werken. De omzendbrief van minister Vogels kwam tegemoet aan dit probleem en zorgde voor meer consequentie in de manier waarop de LAC's functioneren.

Ontwerp uitvoeringsbesluit elektriciteitsdecreet 14 december 2001

Dit ontwerpbesluit verplicht de stroomleverancier gratis een budgetmeter te installeren bij gezinnen met betalingsmoeilijkheden. De verbruiker kan de budgetmeter opladen met een betaalkaart of een betaalsleutel. Wanneer het opgeladen krediet op is, moet de verbruiker de budgetmeter herladen. Anders valt de klant terug op de gewaarborgde minimum elektriciteitslevering van zes ampère. Leveranciers kunnen dit gewaarborgd minimumvermogen enkel aan hun klanten ontzeggen via een procedure voor het Lokale Adviescommissie (LAC), en alleen in het geval van fraude of 'klaarblijkelijke onwil' tot betalen. Dit laatste betekent dat de klant wel kan maar niet wil betalen en dat aan het energiebedrijf de toegang tot de woning ontzegd wordt. In het geval dat de minimale stroomvoorziening niet meer geleverd wordt, behoudt de klant altijd de mogelijkheid om stroom te krijgen door zijn budgetmeter op te laden.

Deze nieuwe regeling heeft verschillende voordelen ten opzichte van de oude regeling:

- de gebruiker heeft steeds een onbeperkt elektrisch vermogen ter beschikking als hij zijn budgetmeter oplaadt;
- bij uitputting van het opgeladen bedrag valt het vermogen automatisch terug op 6 ampère, waardoor de minimale levering van elektriciteit gewaarborgd blijft;
- het aantal afsluitingen zal aanzienlijk dalen aangezien het begrip 'klaarblijkelijke onwil' eng wordt gedefinieerd (kunnen, maar niet willen betalen) en omdat bij klaarblijkelijke onwil in principe alleen de vermogensbegrenzer wordt weggehaald;
- het gebruik van een budgetmeter sensibiliseert de verbruikers inzake budgetbeheer en rationeel energiegebruik;
- de nieuwe regeling kan toegepast worden in de vrije markt.

Het ontwerpdecreet voorziet ook in een vlotte toegang tot de terminals om de betaalsleutel of betaalkaart op te laden. De netbeheerders moeten minstens één terminal per 10.000 inwoners installeren, met een minimum van één terminal per gemeente.

Daarnaast komen in het ontwerpbesluit nog een aantal bijkomende maatregelen aan bod. Leveranciers moeten zorgen voor één leesbare factuur waarin zowel de kosten voor de levering als de kosten voor het vervoer van de elektriciteit zijn aangerekend. Leveranciers moeten hun klanten verschillende betalingsformaliteiten aanbieden (betaling per maand, domiciliëring, voorafbetaling). Ook moeten ze maatregelen treffen om blinden en doven te helpen bij het lezen van hun factuur.

MAATREGELEN VOOR 2002

Op 14 december 2001 heeft de Vlaamse regering de nieuwe regeling m.b.t. de minimumlevering van elektriciteit en de plaatsing van budgetmeters principieel goedgekeurd.

De tekst van het uitvoeringsbesluit werd ondertussen voor advies voorgelegd aan de Sociaal Economische Raad van Vlaanderen (SERV), Milieu -en Natuurraad (MINA), Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG), Intermixt, Inter-Regies en de verenigingen waar armen het woord nemen. De opmerkingen worden momenteel verwerkt. De bedoeling is dat de procedure tot definitieve goedkeuring van het ontwerp in 2002 verder loopt, zodat de nieuwe regeling ten laatste op 1 juli 2003 (= moment waarop de elektriciteitsmarkt wordt vrijgemaakt voor huisgezinnen) operationeel kan zijn.

3.5 Recht op basismobiliteit

Het mobiliteitsprobleem stelt zich in elke grote moderne samenleving in toenemende mate. Enerzijds is er het probleem van het steeds groeiend aantal automobilisten die het Gewest, ondanks investeringen in de aanleg van het wegennet en in de stedelijke wegeninfrastructuur in het algemeen, niet zal kunnen blijven verwerken. Anderzijds wordt de samenleving, ondanks het aanzwellende autopark, in steeds grotere mate geconfronteerd met een probleem van vervoersarmoede. Onderzoek heeft aangetoond dat meer dan 50% van alle Vlamingen geen auto tot zijn beschikking heeft. Hierbij gaat het om groepen die geen voertuig kunnen besturen en om groepen die niet over de nodige financiële middelen beschikken om een eigen voertuig aan te schaffen.

Het Regeerakkoord stelt dat de beheersing van de mobiliteit een duurzaam mobiliteitsbeleid vergt, waardoor de bereikbaarheid van de economische centra en de basismobiliteit kan worden gewaarborgd.

Voor het openbaar vervoer is hier een belangrijke taak weggelegd. Het vormt een instrument dat omwille van verschillende redenen een positief antwoord kan bieden op de zojuist geschetste mobiliteitsproblematiek. Het openbaar vervoer vormt in de eerste plaats de mogelijkheid tot veilig en betaalbaar verplaatsen en het geeft een goede bijdrage aan het verlagen van de negatieve externe effecten van het autoverkeer, zoals milieueffecten, hinder en files. Daarnaast is het openbaar vervoer van belang in het bieden van een minimaal gewenste mate van mobiliteit aan personen die niet over eigen middelen van vervoer beschikken of kunnen beschikken.

REALISATIES 2001 EN VOORUITZICHTEN 2002

Deze vaststellingen hebben de aanleiding gevormd tot het scheppen van een juridisch kader via een decreet voor een systeem van basismobiliteit. Het doel ervan ligt in de realisatie van een minimumaanbod van openbaar vervoer (publiek toegankelijk vervoer tegen een vooraf bepaald tarief, in het voorontwerp van decreet 'geregeld vervoer' genoemd) voor de gebruiker binnen het Vlaams Gewest. Het belang hiervan wordt steeds vaker erkend; dit blijkt onder meer uit de herzieningsverklaring van de Grondwet waarbij voorgesteld wordt om aan artikel 23 van de Grondwet een lid toe te voegen betreffende onder meer het recht van de burger op een minimale dienstverlening inzake mobiliteit (zie hiervoor: B.S. 12 april 1995, p. 9251).

Het in dit decreet (B.S. 21 augustus 2001) ingevoerd minimumaanbod van openbaar vervoer betreft uiteraard enkel dat deel van het openbaar vervoer waarvoor het Vlaams Gewest bevoegd is; het heeft bijgevolg geen betrekking op het geregeld vervoer waarvoor de federale overheid instaat (het door de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen aangeboden geregeld vervoer).

Het in het decreet opgenomen systeem van basismobiliteit vervult twee belangrijke functies van het openbaar vervoer. Enerzijds de sociale functie: sociaal gezien dient het openbaar vervoer mobiliteit te bieden aan hen die geen auto kunnen, mogen of willen gebruiken en daardoor niet in staat zijn tot volledige deelname aan het maatschappelijk leven. Bij de sociale functie van het openbaar vervoer weegt het beschikbaarheidsnut door; het vormt een middel tot het bestrijden van vervoersarmoede. Anderzijds heeft het openbaar vervoer een maatschappelijke functie: het openbaar vervoer is een middel om op gebundelde wijze te voorzien in een deel van de vervoersbehoefte. Daarmee draagt het bij tot het waarborgen van de bereikbaarheid van steden en van activiteitenplaatsen en tot de bestrijding van files op de wegen. Bij de maatschappelijke functie van het openbaar vervoer is vooral het gebruiksnut belangrijk; het vormt een middel tot het tegengaan van het steeds groter wordende autopark. Het in het decreet voorziene systeem van basismobiliteit combineert deze twee functies.

Op het vlak van de tarieven heeft de hervorming en de vereenvoudiging van de tarieven onder andere de bedoeling om de tarieven doorzichtig en aantrekkelijker te maken.

- In het nieuwe tariefsysteem werden maatregelen genomen om kansarmen op het volledige net van de Vlaamse Vervoermaatschappij (VVM) te laten rijden aan een sterk verminderd tarief.
- 65-plussers rijden gratis en kunnen zich aldus op een veilige manier verplaatsen.
- Gehandicapten die door het Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een Handicap zijn erkend en personen die door het federaal ministerie van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu zijn erkend, krijgen sinds kort een vrijkaart op het volledige net van de VVM.
- Ten behoeve van de jongeren, die afhankelijk zijn van het openbaar vervoer, werd een BUZZY-abonnement in het leven geroepen die toegang verstrekt tot het volledige net van de VVM.
- Er werd met de VDAB een derdebetaler-kontraat afgesloten dat er toe strekt dat werkzoekenden een netabonnement kunnen verkrijgen aan een sterk verminderd tarief.
- Vanaf 1 juli 2002 zal de laatste stap van de tariefhervorming worden gerealiseerd, waarbij ook 25-plussers en 60-plussers een abonnement zullen kunnen aanschaffen voor het volledige net van de VVM.

4. Recht op gezin

4.1 Integrale jeugdhulpverlening

DOELSTELLINGEN

Integrale jeugdhulpverlening wil op grond van een vraag of een behoefte een continuüm van hulp bieden aan ofwel de minderjarige ofwel de minderjarige en zijn leefomgeving. Dit gebeurt in dialoog met de jongeren en hun leefomgeving, om hun ontplooiingskansen te vrijwaren en hun welzijn en gezondheid te verhogen.

De belangrijkste algemene doelstellingen die met de integrale jeugdhulpverlening bereikt dienen te worden zijn:

- De cliënt staat met zijn vraag of behoefte centraal opdat het aanbod zo goed mogelijk op zijn vraag wordt afgestemd.
- Er zijn inhoudelijke dwarsverbanden tussen de hulpaanbieders uit al de sectoren om de bestaande overlap en lacunes weg te werken en te komen tot een institutionele harmonisering van het aanbod.
- Er is een signaalfunctie en een vrij toegankelijke hulpverlening uitgebouwd die het mogelijk maakt dat de jongere een tijdig en adequaat antwoord krijgt op zijn hulpbehoefte.
- Er is toegang tot de niet vrij toegankelijke hulp die een gemoduleerd hulpaanbod biedt teneinde de koppeling tussen vraag en aanbod te optimaliseren.
- Er is een jeugdhulpverlening waarbij maximaal gestreefd wordt om problematische leef- en opvoedingssituaties uit de justitiële sfeer te houden.
- Trajectbegeleiding faciliteert de uitvoering van de hulpverlening.

Specifieke doelstellingen naar armen toe zijn:

- Participatie van armen in het proces van de beleidsontwikkeling van de minister.
- Komen tot een duidelijk en verifieerbare omschrijving van wat problematische opvoedings- en leefsituaties van minderjarigen zijn en welke schendingen van hun provisie- of protectierechten aanleiding kunnen geven tot dwingend maatschappelijk optreden.
- Plaats geven aan de ervaringen van de armen (ondermeer via ervaringsdeskundigen) in het hulpverleningsproces.
- Optimale betrokkenheid van ouders aan de jeugdhulpverlening, ook in situaties van gedwongen hulpverlening.

REALISATIES VAN 2001

De participatie van armen in het beleidsontwikkelingsproces Integrale Jeugdhulp werd in 2001 gerealiseerd op centraal niveau. De vereniging van armen heeft een nota aangeleverd aan de centrale commissie met aanbevelingen over de 6 pijlers van Integrale Jeugdhulp. Verder zijn de armen vertegenwoordigd in de werkgroep 'positie en participatie van de cliënt'. Deze werkgroep heeft een horizontale werking met een belangrijke adviesfunctie naar de thematische werkgroepen. In 2001 werd vooral conceptueel nagedacht over de positie en participatie van de cliënt in de hulpverlening. De implementatie van het concept *in* de pilootregio's gaat effectief van start in 2002.

MAATREGELEN VOOR 2002

Vanaf 2002 wordt gestart met een interregionaal overlegplatform 'participatie van de cliënt'. Bedoeling is ervaringsuitwisseling mogelijk te maken tussen de drie pilootregio's (Gent, Antwerpen, Hasselt-Tongeren) en aanzetten te formuleren voor concrete acties op het terrein. De focus ligt hierbij op cliëntparticipatie aan het proces van Integrale Jeugdhulp. Binnen de drie pilootregio's zal cruciale aandacht worden besteed aan een vertegenwoordiging van de armenbeweging binnen de thematische werkgroep 'participatie' van hun regio.

Binnen de werkgroep 'dwang' werd een eerste aanzet gegeven tot het uitwerken van vorderingsgronden voor hulp situaties waarin dwingend moet opgetreden worden. Het opzet was duidelijk en verifieerbaar te omschrijven wat problematische opvoedings- en leefsituaties van minderjarigen zijn en welke schendingen van hun provisie- en protectierechten aanleiding kunnen geven tot een dwingend maatschappelijk optreden. De processen en procedures die aanleiding kunnen geven tot een gerechtelijk optreden werden in kaart gebracht. De discussie hieromtrent dient verder aangevuld te worden met beleidsbeslissingen op het niveau van de vorderingsgronden en het maatregelenpakket van de jeugdrechter.

4.2 Bijzondere jeugdbijstand

PREVENTIE

DOELSTELLINGEN

De bijzondere jeugdbijstand wil, binnen een gecoördineerd algemeen preventiebeleid m.b.t. de jeugd, het welzijn van de maatschappelijk meest kwetsbare jongeren en hun leefsituatie verhogen. De preventie binnen de bijzondere jeugdbijstand is gestoeld op de ervaring en de deskundigheid van problematische opvoedingssituaties en is methodologisch, planmatig en resultaatgericht.

De preventie bijzondere jeugdbijstand is prioritair gefocust op omstandigheden en processen die de rechten en het welzijn van jonge mensen en hun omgeving in het gedrang brengen, speelt in op positieve tendensen en kenmerken in de samenleving en bij die jonge mensen, signaleert de structurele oorzaken van uitsluitingsmechanismen t.a.v. jongeren aan de bevoegde beleidsverantwoordelijken en stimuleert en ondersteunt plaatselijke preventie-initiatieven.

REALISATIES VAN 2001

Inventaris van uitsluitingsmechanismen bij maatschappelijk kwetsbaren gebeurt ondermeer aan de hand van een belevingsonderzoek bij maatschappelijk kwetsbare gezinnen en ontmoetingen met kansarmenorganisaties. (Comité voor bijzondere jeugdzorg (CBJ) Gent in samenwerking met de Universiteit Gent en vrouwenwerking 't Ogenblik).

Integratieproject kinderen en jongeren uit kansarme gezinnen: een onderzoeksproject analyseert op stedelijk niveau de uitsluitingsmechanismen van kinderen en jongeren op het vlak van vrijetijdsbesteding, waarbij onderzocht wordt op welke wijze deze kinderen aansluiting kunnen vinden bij het reguliere jeugdwerk, bij reguliere sportorganisaties en bij het bestaande culturele vrijetijdsaanbod. (CBJ Oostende in samenwerking met de stad Oostende).

Het project: 'uit-zicht/in-zicht' richt zich op problematische afwezigheden in het basisonderwijs en wil de kansen van jongeren in het onderwijs stimuleren door gezinnen die onder druk staan van

kansbelemmerende factoren en leerkrachten van het basisonderwijs via wederzijdse communicatie en informatie dicht bij elkaar brengen rond de thematiek problematische afwezigheden. (CBJ Dendermonde in samenwerking met Centra voor Leerlingenbegeleiding en scholen).

Het project jeugdbescherming en zinvolle vrijetijdsbesteding binnen kansarme wijken heeft als doelstellingen een vlottere sociale integratie van jongeren in kansarme wijken via het verhogen van hun competenties door middel van actieve participatie aan het maatschappelijk gebeuren op het vlak van vrijetijdsbesteding, en de opmaak van een overdraagbaar model. (CBJ Leper en Veurne in samenwerking met Arktos).

De publicaties voor het basisonderwijs heeft als doel het steunen van leerkrachten in het herkennen van signalen van kinderen in verband met moeilijkheden en het inspireren van hen in verband met preventieve acties (samenwerkingsverband West-Vlaamse CBJ's en onderwijs).

De publicatie probleemgedrag op school voor het secundair onderwijs. Deze publicatie biedt leerkrachten van het secundair onderwijs een overzicht van allerlei probleemgedrag met tips om signalen te herkennen en om zelf de eerste stappen te zetten. Ook wil de publicatie de school aanzetten tot het ondernemen van preventieve acties en een brug maken tussen welzijn en onderwijs. (samenwerkingsverband West-Vlaamse CBJ's en onderwijs).

MAATREGELEN VOOR 2002

Het onderzoeks- en preventieproject 'opvoedingsondersteuning en bijzondere jeugdzorg' onderzoekt de behoeften van minderjarige cliënten ter ondersteuning van hun leef- en opvoedingssituatie en de (oplossings)strategieën op beleidsmatig, administratief en/of uitvoerend niveau omtrent deze ondersteuningsfactoren door middel van 'peerresearch' in combinatie met de 'verbetermethodiek' (CBJ Leuven in samenwerking met het Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie en In Petto).

Het project 'kansarmoede zichtbaar maken' brengt de kennis van armen in welzijnsvoorzieningen en de armoedeproblematiek in beeld via enerzijds cijfermateriaal en anderzijds levensverhalen van kansarmen (CBJ Roeselare-Tielt in samenwerking 't Hope, een vereniging voor kansarmen en met lokale partners).

1 *peerresearch*: een onderzoeksmethode waarbij jongeren als ervaringsdeskundigen zelf de onderzoeksgegevens verschaffen door het raadplegen van leeftijd- of lotgenoten.
verbetergroepen: jongeren en volwassenen werken samen aan het oplossen van door jongeren geformuleerde knelpunten.

Hulpverlening

VISIE EN DOELSTELLINGEN

De bijzondere jeugdbijstand werkt binnen het geheel van de jeugdzorg met jongeren in problematische opvoedingssituaties en met jongeren die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, kwaliteitsvolle hulpverlening uit met als doel hun rechten te vrijwaren en hun ontplooiingskansen te bevorderen. De hulpverlening richt zich naar jongeren en hun leefsituatie, is subsidiair, motiverend, op maat van de cliënt, participatief en emancipatorisch, is transparant, professioneel en efficiënt. De sector bijzondere jeugdbijstand is 1 van de 6 partners van de Integrale Jeugdhulp.

REALISATIES VAN 2001

De gezinsgerichte werking van de bijzondere jeugdbijstand werd versterkt door een stijging van de (semi)ambulante capaciteit in Vlaanderen met 246 plaatsen.

Dit omvat ondermeer een uitbreiding van het project, crisishulp aan huis, waarin door intensieve, ambulante begeleiding in crisissituaties de oplossingsmogelijkheden van het gezin worden gemaximaliseerd. Crisishulp aan huis werkt in die situaties waar omwille van de aard van de crisis, een plaatsing als enige oplossing wordt gezien.

Verder worden projecten gesubsidieerd die voorzien in trajectbegeleiding van de moeilijkste jongeren.

Oprichting van de ondersteuningsstructuur bijzondere jeugdbijstand als experiment ter ondersteuning van de herstelgerichte afhandeling en kinderrechten.

In de methodologische uitwerking van de processen bij de sociale diensten van de comités voor bijzondere jeugdzorg en de sociale diensten van de Vlaamse gemeenschap bij de jeugdrechtbank wordt de nadruk gelegd op participatie van de jongere en zijn leefomgeving, op vraaggericht werken en op gedeelde besluitvorming.

MAATREGELEN VOOR 2002

Voorbereiding aanwerving ervaringsdeskundigen binnen de nieuwe regionale multidisciplinaire teams bijzondere jeugdbijstand.

Vertaling van de brochures 'Jij en de Jeugdrechtbank' en 'Jij en het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg' naar het Arabisch, het Turks, het Frans en het Engels. In deze brochures wordt op een duidelijke en concrete manier informatie geboden over de werking van deze diensten, rechten en plichten, enz. Jongeren worden hierin gestimuleerd om op een actieve manier te participeren aan het hulpverleningsproces.

4.3 Kinderopvang

DOELSTELLINGEN

- Uitbreiding van het opvangaanbod realiseren
- Drempels in het reguliere circuit wegwerken
 - financieel
 - kwaliteit van de opvang/begeleiding
- Begeleiding van kinderen in armoede verbeteren
- Overleg, advies en samenwerking opzetten, in het bijzonder met lokale armoede-initiatieven

REALISATIES VAN 2001**Uitbreiding van het opvangaanbod realiseren**

- In 2001 werd een besluit van de Vlaamse regering goedgekeurd waarin de financiële ondersteuning vastgelegd wordt voor kleinschalige particuliere opvanginstellingen, de zogenaamde mini-crèches. De ingangsdatum voor dit besluit is 1 januari 2001.
- De capaciteitsbepaling voor particuliere opvanggezinnen werd nog niet aangepast. In 2002 is een evaluatie van de bestaande regelgeving gepland en zal dit thema opgenomen worden.
- In 2001 werden 2.465 bijkomende opvangplaatsen gerealiseerd voor niet-schoolgaande kinderen. Totnogtoe werd nog geen regelgeving aangaande de toekenning van een financiële ondersteuning voor flexibele opvangplaatsen opgesteld, gezien het ontbrekende budget.
- Op lokaal niveau speelt het lokale overleg nog steeds zijn rol. In 2001 werd in een aantal proefgemeenten het lokale overleg buitenschoolse opvang uitgebreid naar een lokaal overleg kinderopvang.

Drempels in het reguliere circuit wegwerken

- In 2001 werd gewerkt aan een nieuw systeem van ouderbijdrageregeling. Eén van de prioritaire doelstellingen hierbij is dat de kinderopvang goedkoper wordt voor gezinnen met een laag inkomen. Een nieuw ontwerp van ministerieel besluit werd opgesteld en wordt begin 2002 goedgekeurd. Voor de particuliere sector werden nog geen acties ondernomen.
- In 2001 werd een vernieuwde website rond kinderopvang geactiveerd en in 2002 zal een call-center kinderopvang in het leven geroepen worden waar ouders met al hun vragen aangaande de kinderopvang terecht kunnen.
- Daarnaast werd in 2001 een vernieuwde regelgeving aangaande de inclusieve opvang van kinderen met een specifieke zorgbehoefte uitgewerkt en goedgekeurd.

Begeleiding van kinderen in armoede verbeteren

- Projecten die zich toespitsen op het publiek van kansarmen en migranten blijven verder ondersteund in hun weg naar reguliere erkenning en subsidiëring. Een concept rond de inschakeling van ervaringsdeskundigen in de armoede en interculturele bemiddelaars werd nog niet uitgewerkt en wordt dus een aandachtspunt voor 2002.
- In samenwerking met de SERV werd in 2001 een werkgroep opgestart die een profiel voor personen tewerkgesteld in de kinderopvang moet uitwerken. In 2002 worden de activiteiten van deze werkgroep verdergezet.
- Aangaande kindbelevingsonderzoek werden bestaande onderzoeken in kaart gebracht om op deze manier leemtes op te sporen. Bedoeling is om in 2002 een onderzoek uit te besteden dat deze leemtes kan opvullen.

Overleg, advies en samenwerking opzetten, in het bijzonder met lokale armoede-initiatieven

Met het oog op een afstemming en optimalisering van het aanbod komt een lokaal beleidsplan buitenschoolse opvang tot stand, in overleg met diverse actoren, inzonderheid de ouders, het onderwijs, het jeugdwerk, de lokale overheid en de opvangvoorzieningen. Het lokale overleg buitenschoolse opvang loopt momenteel in zo goed als alle gemeenten. In een aantal proefgemeenten werd dit overleg uitgebreid tot de gehele kinderopvangsector. Dit proces wordt ook wetenschappelijk begeleid.

MAATREGELEN VOOR 2002

Uitbreiding van het opvangaanbod realiseren

In 2002 staat een kwantitatieve uitbreiding van het opvangaanbod met 2.500 plaatsen voorop. Hierbij zal opnieuw de zelfstandige sector maximaal gestimuleerd worden. Een verdeling van 1.000 bijkomende plaatsen in de gesubsidieerde sector en 1.500 bijkomende plaatsen in de zelfstandige sector wordt hierbij voorop gesteld.

Drempels in het reguliere circuit wegwerken

- In 2002 wordt het besluit met betrekking tot de ouderbijdrageregeling effectief van kracht. Hierdoor zouden de bestaande financiële drempels verlaagd moeten worden.
- Verhogen van de toegankelijkheid voor éénoudergezinnen en bijzondere doelgroepen blijft een aandachtspunt in 2002.

Begeleiding van kinderen in armoede verbeteren

De uitwerking van een concept rond verruimde kinderopvang staat in 2002 voorop. Hierin wordt nagegaan op welke wijze opvoedingsondersteuning ten aanzien van kwetsbare kinderen in de opvang vorm kan krijgen. Hierbij wordt eveneens nagegaan op welke wijze ervaringsdeskundigen in de armoede en interculturele bemiddelaars ingeschakeld zouden kunnen worden. In dit concept dienen ook de actueel ondersteunde projecten binnen de opvang, die zich richten op kansarme gezinnen, een reguliere plaats te verwerven.

Tevens wordt in 2002 een kindbelevingsonderzoek opgezet in functie van de uitbouw van de kinderopvang.

4.4 Dienstverlening Kind en Gezin en haar partners

UITGANGSPUNT

Kind en Gezin stelt het welzijn van **alle** kinderen in de samenleving duidelijk voorop. Hierbij oog hebben voor gezinnen in armoede is essentieel. De visie van Kind en Gezin is dat gezinnen in armoede, net zoals alle gezinnen met jonge kinderen, recht hebben op de preventieve dienstverlening van Kind en Gezin zonder dat armoede een grond voor uitsluiting vormt. Opdat de dienstverlening ook voldoende toegankelijk zou zijn voor gezinnen die leven in armoede, onderneemt Kind en Gezin bepaalde acties.

REALISATIES VAN 2001

Opvoedings- en gezinsondersteuning

In haar preventief aanbod (de consultatiebureaus en de huisbezoeken van de verpleegkundigen) ten aanzien van alle gezinnen erkent het beleid het belang van verschillende invalshoeken waarbij het bieden van opvoedings- en gezinsondersteuning, naast de medische preventie, een meer centrale plaats krijgt. Opvoedings- en gezinsondersteuning is gericht op het ondersteunen van het opvoedingsproces dat zich afspeelt tussen kinderen en opvoeders en op de ruimere omgevingsfactoren die daarop een invloed hebben.

Binnen dit kader wordt erkend dat armoede (als contextfactor) in vele gevallen het opvoeden bemoeilijkt aangezien het vaak voortkomt binnen een kluwen van ander socio-economische en psychosociale problemen waardoor gezinnen uit de boot (dreigen te) vallen en waarbij de ontwikkelingskansen van de kinderen bedreigd worden.

Vanuit deze visie is het essentieel dat de ondersteuning van deze gezinnen erop gericht is om:

- de draagkracht van de gezinnen te bevorderen via actieve participatie
- de verantwoordelijkheid voor de opvoeding bij de gezinnen te leggen
- het perspectief van de gezinnen zelf meer centraal te stellen

Bij de verdere uitbouw van het luik rond opvoedings- en gezinsondersteuning zullen de regioteamleden binnen Kind en Gezin in de toekomst verder gesensibiliseerd worden om volgens deze nieuwe visie naar gezinnen te kijken en in die zin te handelen.

De preventieve zorgcentra (PZC)

In dit kader moeten ook de 9 preventieve zorgcentra van Kind en Gezin (de toekomstige ondersteuningsteams) worden gesitueerd. Zij zijn ingeplant in kansarme buurten en ontwikkelen in aanvulling op de gewone consultatiebureaus vernieuwende, ondersteunende activiteiten ten aanzien van de groep van jonge, kansarme ouders (bv. groepsbijeenkomsten). Verder nemen ze een bemiddelingsfunctie op ten aanzien van deze gezinnen en coördineren het ondersteuningsaanbod wanneer meerdere actoren betrokken zijn.

Het is in die zin dat het inhoudelijk profiel van de PZC's in het jaar 2000 verduidelijkt werd met de bedoeling om nog meer kansarme gezinnen op een kwaliteitsvolle manier te bereiken. Vanaf 2001 werkten de bestaande preventievezorgcentra aan de oriëntering op het nieuwe profiel. Tevens werden voor twee nieuwe locaties voor een INLOOP-team de principiële beslissingen genomen en startten de voorbereidende werkzaamheden.

De centra voor kindercare en gezinsondersteuning (CKG)

Deze 23 centra, erkend en gesubsidieerd door Kind en Gezin, bieden dag- en nachtopvang, semi-residentiële opvang (dag en nacht) en ambulante begeleiding bij probleem- of crisissituaties met jonge kinderen. Sinds de invoering van de nieuwe werkvormen (ambulante en semi-residentiële begeleiding) in 1995 en de grotere aandacht die uitgaat naar het gezinsgericht werken, óók bij een residentiële opname, wordt binnen deze centra meer nadruk gelegd op een emancipatorische benadering van de cliënten, die zich veelal in een situatie van kansarmoede bevinden.

Om de toegankelijkheid van deze dienstverlening zoveel mogelijk te bevorderen, hebben de CKG's de mogelijkheid tot het oprichten van afdelingen gelokaliseerd in stedelijke gebieden, in de onmiddellijke nabijheid van de meest kwetsbare gezinnen.

In het jaar 2001 werd de totale capaciteit van deze centra met ongeveer 200 plaatsen opgetrokken. In de nieuwe profilering van de ckg's, waarvan op dit moment werk wordt gemaakt, werd de groep van kansarme gezinnen binnen het doelgroeppubliek zeer centraal gesteld. Het gaat dan over kansarme gezinnen in opvoedingscrisis. Een opvoedingscrisis omschrijven we dan als een plotse, acute voor de opvoeding bedreigende situatie en/of de probleemsituaties in wording vooraleer er sprake is van een 'problematische opvoedings situatie' in de terminologie van de bijzondere jeugdbijstand. Het gaat om kansarmoedesituaties waarbij er een opvoedingsproblematiek aan de

orde is maar waarbij er verwacht wordt dat er op korte termijn perspectief is. Hierbij is er een trend naar meer vroegtijdige, intensieve concreet-praktisch-pedagogische ondersteuning (in tegenstelling tot de meer verbale ondersteuning die in situaties van kansarmoede niet steeds effectief is). Door de verdere uitbouw van de ambulante werkvorm en de nadruk op het zoveel mogelijk beperken van het residentiële komt men bijkomend tegemoet aan de vraag van kansarmen naar meer mogelijkheden voor ambulante ondersteuning in de gezinnen en het voorkomen van residentiële opnamen.

Organisatie van het verticaal overleg

Op dit ogenblik is het verticaal overleg binnen Kind en Gezin nog niet op een gestructureerde wijze uitgewerkt. In het kader van de uitbouw van de dienstverlening vindt occasioneel overleg plaats met organisaties waar armen het woord nemen

MAATREGELEN VOOR 2002

Opvoedings- en gezinsondersteuning

Opvoedings- en gezinsondersteuning richt zich op het ondersteunen van het opvoedingsproces dat zich afspeelt tussen kinderen en opvoeders en op de ruimere omgevingsfactoren die daarop een invloed hebben. Armoede bemoeilijkt ontegensprekelijk het opvoeden. Bij de verdere uitbouw van de opvoedings- en gezinsondersteuning worden voor de regioteamleden binnen Kind en Gezin in 2002 middels een uitgezet traject de mogelijkheden rond opvoedings- en gezinsondersteuning verder ontwikkeld.

Preventieve zorg

In Vlaanderen zijn op dit ogenblik nog dertien prenatale consultatiebureaus operationeel. Zij richten zich in principe op kansarme gezinnen. In 2002 wordt er werk gemaakt van een nieuw concept voor de prenatale consultatiebureaus zodat de doelgroep nog beter bereikt wordt en het aanbod aansluit op de actuele behoeften die bij deze aanstaande moeders leven.

In het kader van de preventieve zorg vormt de voedingsthematiek een belangrijk gegeven voor de komende jaren. Gezien evenwel weinig gekend is rond de voedingssituatie van jonge kinderen van kansarmen en allochtonen en de aanpak ervan, wordt gezocht om de gegevens van een behoeftenbevraging en de gegevens uit een beperkte studie en een wetenschappelijk onderzoek voor te bereiden tegen het einde van het jaar.

Tevens wordt een bundeling gemaakt van de bestaande en gekende methodieken van aanpak om rond voeding en eetcultuur met gezinnen met jonge kinderen aan de slag te gaan. In dit kader wordt voorzien in de aanmaak van eigen didactisch materiaal omtrent voeding.

Van preventieve zorgcentra (PZC) naar Inloopteams

In het jaar 2000 werd het concept rond de preventieve zorgcentra verduidelijkt met de bedoeling om nog meer kansarme gezinnen op een kwaliteitsvolle manier te bereiken. Vanaf 2002 starten tien INLOOP-teams hun werkzaamheden. Drie zijn gevestigd in Antwerpen, twee in Gent en telkens één in respectievelijk Ronse, Menen, Oostende en Mechelen. In de loop van 2002 zullen de nodige kaders uitgewerkt worden in functie van de eventuele regelgeving, de evaluatie en de verdere inhoudelijke uitbouw.

De centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning (CKG)

Deze 23 centra, erkend en gesubsidieerd door Kind en Gezin, bieden dag- en nachtopvang, semi-residentiële opvang (dag en nacht) en ambulante begeleiding bij probleem- of crisissituaties met jonge kinderen.

In de nieuwe profilering van de CKG's, waarvan de concepttekst in het jaar 2002 zal worden voorgelegd aan de Raad van Bestuur van Kind en Gezin, wordt de groep van kansarme gezinnen binnen het doelgroeppubliek van het CKG zeer centraal gesteld. Het gaat dan over kansarme gezinnen in opvoedingscrisis. Hierbij is er een trend naar meer vroegtijdige, intensieve concreet-praktisch-pedagogische ondersteuning (in tegenstelling tot de meer verbale ondersteuning die in situaties van kansarmoede niet steeds effectief is). Door de verdere uitbouw van de ambulante werkvorm en de nadruk op het zoveel mogelijk beperken van het residentiële komt men bijkomend tegemoet aan de vraag van kansarmen naar meer mogelijkheden voor ambulante ondersteuning in de gezinnen en het voorkomen van residentiële opnamen.

Inzet van ervaringsdeskundigen en intercultureel medewerkers

Reeds geruime tijd werkt Kind en Gezin binnen haar dienstverlening met ervaringsdeskundigen in de armoedebestrijding en interculturele medewerkers. Zij staan in voor een nauwer aansluiten van de dienstverlening aan de behoeften en verwachtingen van kansarme en allochtone gezinnen. In het kader van de actualisering van de dienstverlening wordt in 2002 werk gemaakt van een inhoudelijke versterking van het werken met interculturele bemiddeling en ervaringsdeskundigheid.

Organisatie van het verticaal overleg

In 2002 wordt een project opgezet waarbij het de bedoeling is om op het beleidsniveau de rechtstreekse inbreng van gezinnen te garanderen.

5. Recht op rechtsbedeling

'Mensen die in armoede leven staan overwegend negatief tegenover het (ge)recht. Ze hebben de indruk dat ze sneller met het gerecht in aanraking komen en bovendien een minder gunstige behandeling krijgen. Ze zijn bang om op te komen voor hun rechten, die ze vaak niet kennen. Ze voelen zich erg onzeker tegenover het ingewikkelde juridische jargon. Een goede advocaat kunnen ze zich niet veroorloven. Vaak vallen ze buiten de bestaande regels, want die zijn afgestemd op de situatie van de doorsnee burger. Arme mensen kijken dus tegen financiële, psychologische en organisatorische drempels aan. Toch zou het (ge)recht hen juist kunnen helpen om meer greep te krijgen op hun situatie. Voor arme mensen lijkt het (ge)recht echter een mes dat maar aan één kant snijdt' (Algemeen Verslag over de Armoede - synthese, 1994:22).

Deze materie wordt vooral met federale maatregelen concreet ingevuld. De maatregelen inzake schuldoverlast en integrale jeugdhulpverlening zijn hier uiteraard wel nauw mee verbonden.

6. Recht op cultuur

'Aandacht voor cultuur is niet vanzelfsprekend in het armoededeбат. Zelf onderstrepen de armste burgers hoe belangrijk het is om te kunnen deelnemen aan cultuur in de brede zin van het woord. Voor hen is cultuur geen luxe, maar een thema dat alle andere levensdomeinen beïnvloedt. Zij stellen dat culturele armoede wellicht de zwaarste vorm van uitsluiting is. Cultuur maakt van een mens een volwaardig lid van de samenleving, niet van één sociale groep. Het eigenlijke probleem is de ongelijke toegang tot de cultuur.' (Algemeen Verslag over de Armoede - synthese, 1994:34).

Enkele belangrijke aandachtspunten zijn: de maximale spreiding en de laagdrempeligheid van het aanbod, het doelgroepenbeleid, de toeleiding en de omkadering. Deze beleidslijnen worden vertaald in de verschillende decreten die inzake cultuur van toepassing zijn. Ook binnen het sociaal-cultureel werk wordt hier de nodige aandacht aan besteed. Daarnaast neemt de minister bijzondere maatregelen ten aanzien van armen en andere minderheden. Uiteraard hangen daar de nodige financiële middelen aan vast.

6.1 Sociaal-artistieke projecten

Kunst en artistieke processen lenen zich uitstekend om sociale processen op te zetten. Kunst is immers een communicatiemiddel, een middel om je mening kenbaar te maken. Iedereen kan er aan deelnemen, ongeacht culturele achtergrond, kennis, competenties, en zo meer. Wanneer via kunst emancipatorisch gewerkt wordt en het sociale weefsel bij bepaalde groepen versterkt wordt, zal dit ook een positieve invloed hebben op armen. Ook zij bevinden zich immers in een achtergestelde positie.

DOELSTELLINGEN

De sociaal-artistieke projecten beogen de bevordering van de emancipatie van de doelgroep(en). Dit impliceert een individuele en een collectieve dimensie. De deelnemers worden ondersteund in het opkomen voor zichzelf en het sociaal weefsel versterkt.

REALISATIES VAN 2001

In 2001 werden 24 sociaal-artistieke projecten in Vlaanderen ondersteund, waarvan een belangrijk aantal zich richt naar armen. De aanvraagformulieren en het reglement voor deze projecten zijn zodanig opgesteld dat de drempels om deel te nemen vrij laag liggen en ook zelforganisaties voldoende kansen maken. Het geplande beoordelingsmoment in oktober 2001 kon niet doorgaan gelet op de beschikbare kredieten.

MAATREGELEN VOOR 2002

Ingevolge de beoordelingsrondes van oktober 2000 en april 2001 worden op dit ogenblik 45 projecten financieel ondersteund. Deze ondersteuning loopt verder tot eind oktober 2003, het einde van de looptijd van het reglement. Aangezien het in april 2002 geplande beoordelingsmoment niet kan doorgaan gelet op de beschikbare kredieten, zal het eerstvolgende beoordelingsmoment, zo de kredieten 2003 het toelaten, bijgevolg ten vroegste in oktober 2002 doorgaan.

6.2 Experiment cultuurparticipatie van armen

Deelname aan het 'gewone culturele leven' draagt bij tot de emancipatie en de integratie van armen in de maatschappij. Bovendien blijken heel wat armen (die niet generatiearmen zijn) grote culturele competenties te hebben en is de deelname aan kunst en cultuur zeker voor hen een grote wens.

DOELSTELLINGEN

Door een goede omkadering en toeleiding van armen naar het reguliere kunst- en cultuurgebeuren maakt deze doelgroep niet alleen kennis met kunst en cultuur, maar worden ze ook betrokken in deze wereld. Op deze manier worden culturele vaardigheden van armen verbeterd en verruimd. In tweede instantie wordt generatiearmoede langs deze weg bestreden.

MAATREGELEN VOOR 2002

Organisaties en stadsbesturen die op lokaal niveau contacten hebben met armen krijgen middelen om de financiële drempels tot cultuurparticipatie weg te werken. De arme zelf betaalt gemiddeld 20% van de participatiekost, de rest wordt betaald door de gemeenschap. Ook neven-drempels zoals vervoerskosten worden ingecalculleerd.

6.3 Leesbevordering

Leesplezier is een zegen voor de individuele culturele competentie en kadert in het participatiebeleid. Leesvermogen is en blijft een fundamentele waarde voor elke persoon, een bron van kritische zin en een bijdrage tot onthaasting.

Het stimuleren en bevorderen van de leescultuur kan de doelgroep meer deelgenoot maken van de wereld van literatuur en uiteraard van de prettige ervaring van het lezen. Leesplezier of belezenheid zijn trouwens geen onbekenden voor heel wat armen. Lezen maakt een geslaagd huwelijk tussen ontspanning en kennisverrijking mogelijk en draagt ook bij tot een verbetering van de taalvaardigheid.

DOELSTELLINGEN

Door specifieke campagnes en projecten kan het leesplezier meer gemeengoed gemaakt worden.

REALISATIES VAN 2001

In het kader van het leesbevorderingsbeleid werd in de loop van 2001 gezorgd voor de ontwikkeling van een Vlaamse boekencheque, die enerzijds een sociaal doel voor ogen heeft en anderzijds bepaalde leesbevorderingsinitiatieven en projecten ondersteunt.

MAATREGELEN VOOR 2002

In 2002 zal deze boekencheque verspreid worden, onder meer via initiatieven werkend met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren.

7. Recht op inkomen

'Het bestaansminimum is voor heel wat individuen en gezinnen onvoldoende om te overleven, laat staan dat ze zich af en toe een extraatje zouden kunnen permitteren. Bij het bestaansminimum stelt zich dan ook de prangende vraag of deze bron van inkomsten (nog) wel voldoende garanties biedt tegen bestaansonzekerheid.' (Koning Boudewijnstichting, 1994:18)

'Financieel kunnen armen zich weinig veroorloven. Kopen op krediet kan in zo'n geval een oplossing bieden. Gemakkelijke en bedrieglijke koopformules maken de verleiding nog groter. Zo belanden heel wat mensen in een spiraal van schulden. Juridische stappen vanwege de schuldeiser dikken de schuldenberg aan met gerechtskosten.' (Koning Boudewijnstichting, 1994:25)

7.1 Schuldoverlast

De problematiek van schuldoverlast vereist een doortastende aanpak op verschillende overheidsniveaus. De krachtlijnen voor een Vlaams beleid in deze context situeren zich op vier terreinen: preventie, ondersteuning van erkende diensten voor schuldbemiddeling, beleidsgericht onderzoek en beleidsadviesing. Voor deze vier terreinen worden hieronder de realisaties van 2001 en/of de nieuwe maatregelen voor 2002 toegelicht.

REALISATIES VAN 2001

Preventie

Op het gebied van preventie zijn er de realisaties op lokaal vlak, die mede tot stand zijn gekomen door de betoelaging van de armoedeorganisaties enerzijds en de reguliere werking van de OCMW's anderzijds.

Ondersteuning van de instellingen voor schuldbemiddeling

- *Basisfinanciering van de instellingen*

Als dienst voor schuldbemiddeling kunnen centra voor algemeen welzijnswerk (CAW's) en OCMW's worden erkend. Het aantal erkende OCMW's en CAW's is in 2001 gestegen tot respectievelijk 189 (van de 308) en 24 (van de 29).

Uit de federale onderhandelingen, onder leiding van de staatssecretaris bevoegd voor energiebeleid, rond het vrijmaken van de energiemarkten is in 2001 een sociaal energiefonds ontstaan. Dit geld zal onder de OCMW's verdeeld worden om schuldbemiddeling te organiseren. De OCMW's hebben de keuze, ofwel zelf als instelling voor schuldbemiddeling erkend (en werkzaam) zijn ofwel een overeenkomst sluiten met een erkend centrum algemeen welzijnswerk. Op vraag van de Vlaamse coördinerende minister voor armoedebestrijding werd op de Interministeriële Conferentie rond armoedebestrijding de samenwerking tussen het OCMW en CAW in het wetsontwerp ingeschreven. De deadline voor de keuze van het OCMW is 1 juni 2003. Voor die datum dient het OCMW zelf over een erkenning of een overeenkomst met een erkende dienst te beschikken.

- *Vorming en opleiding*

Vorming is een erkenningsvoorwaarde voor de diensten voor schuldbemiddeling. Van bij de start werd de uitbouw van de opleiding van de schuldbemiddelaars door de Vlaamse overheid gefinancierd. De organisatie van de opleiding voor zowel OCMW's als CAW's is aan het vormingscentrum voor OCMW's toevertrouwd. De vorming in 2001 kende een groot succes.

- *Juridische helpdesk*

De juridische helpdesk, waarvan de organisatie aan de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten werd toevertrouwd, is sinds het najaar 2001 operationeel.

Beleidsgericht onderzoek

Aan het Hoger Instituut Voor de Arbeid van de KU Leuven werd een studieopdracht omtrent sociale schuldbemiddeling (deze die gedaan wordt door de OCMW en de CAW) toevertrouwd. De onderzoekers onderzochten het cliëntprofiel, de praktijk van de instellingen, de effectiviteit van de bemiddeling en de relatie schuldbemiddelaar-schuldeiser-client. De resultaten van deze studie zullen in de loop van 2002 worden gepubliceerd.

MAATREGELEN VOOR 2002

Ondersteuning van de instellingen voor schuldbemiddeling

De samenwerking tussen OCMW en CAW wordt in 2002 gestimuleerd in het kader van het actieplan lokaal sociaal beleid. De huidige samenwerkingsprotocollen worden geïnventariseerd en gepromoot.

Naar aanleiding van het wetsontwerp met betrekking tot de besteding van het sociaal energiefonds zal op basis van de inventarisatie een modelprotocol met betrekking tot de organisatie van schuldbemiddeling worden uitgewerkt en gepromoot.

De promotie verloopt via een omzendbrief en de organisatie van provinciale ontmoetingen voor het zomerreces en in het najaar van 2002.

Beleidsadvisering

In het kader van het verticaal overleg armoede-welzijn zal tweemaal per jaar met de armoedeorganisaties en de direct betrokken organisaties overlegd worden over de werking van de erkende diensten voor schuldbemiddeling. Vanuit dit overleg zullen beleidsadviezen ten aanzien van de werking van de diensten voor schuldbemiddeling worden geformuleerd.

Daarnaast wordt in het kader van de Interministeriële Conferentie een voorstel ingediend om binnen de opdracht van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting een overleg schuldoverlast in te richten waardoor het bestaande Brusselse, Waalse, Vlaamse en federale overleg tussen alle betrokken instanties en de verschillende bevoegde overheidsinstanties gestalte krijgt. Schuldoverlast is immers, zoals in de inleiding aangegeven, een thema dat de overheidsniveaus overschrijdt waardoor de nood aan afstemming groot is.

7.2 Financiële armoede op het platteland

De bedrijfsleiders van 33% van de landbouwbedrijven en 40% van de tuinbouwbedrijven verdienen minder dan de helft van het gemiddeld inkomen buiten de land- en tuinbouw.

Navolgende redenen liggen aan de basis van deze armoede:

- te kleine bedrijven
- bedrijven met te hoge investeringen en schuldenlast
- bedrijven in moeilijkheden door crisissen op de markt
- bedrijven die door verkeerd management of foute verrichtingen in de ontwikkelde markten onvoldoende stand houden.

DOELSTELLINGEN

De armoede in de landbouwsector is vaak verdoken en minder zichtbaar voor de buitenwereld. Gezien de omvang van het probleem is het belangrijk dat de overheid niet blind is voor de situatie en ook daadwerkelijk maatregelen neemt om dit aan te pakken. Diverse reeds bestaande maatregelen dienen toegankelijker te worden.

MAATREGELEN VOOR 2002

1. De regelgeving inzake steun voor de begeleiding van land- en tuinbouwers in moeilijkheden is bijgestuurd. Het nieuw besluit maakt de maatregel toegankelijk voor een bredere doelgroep en sluit op die manier beter aan bij de problematiek van de armoedebestrijding op het platteland, in het bijzonder m.b.t. de landbouwsector.

Het ontwerp van besluit van de Vlaamse regering betreffende de steun voor de begeleiding van land- en tuinbouwers in moeilijkheden of in reconversie is door de Vlaamse regering op 8 februari 2002 principieel goedgekeurd en na advies van de Interministeriële Conferentie Landbouw, de Vlaamse Land- en Tuinbouwraad en de Europese Commissie overgemaakt aan de Raad van State. Vervolgens zal het besluit voorgelegd worden aan de Vlaamse regering voor definitieve goedkeuring. Deze maatregel heeft tot doel dat land- en tuinbouwers die in moeilijkheden verkeren en landbouwers met een beperkt inkomen die door diversificatie van de landbouwactiviteit hun inkomen wensen te verbeteren, beroep kunnen doen op gesubsidieerde begeleiding voor het zoeken naar oplossingen voor hun problemen en voor de omschakeling, verbreding van hun activiteiten op het landbouwbedrijf. Na doorlichting van een bedrijf wordt een streefplan inzake bedrijfsbegeleiding opgesteld. De begeleiding kan van technische, economische, sociale of andere aard zijn, naargelang de noden van het bedrijf.

Het introduceren van bijkomende activiteiten o.a. thuisverwerking, hoeveverkoop, hoevetoe-risme, beheerslandbouw, kinder- en zorgboerderijen zal via deze begeleiding op de meest efficiënte manier kunnen gebeuren zodat aan de kleinschalige marginale bedrijven de mogelijkheid geboden wordt om zich te ontwikkelen tot volwaardige levensvatbare landbouwbedrijven die een voldoende inkomen verschaffen aan de bedrijfsleiders en hun gezinsleden.

Na de definitieve goedkeuring van het besluit door de Vlaamse regering zal een communicatieactie opgezet worden om deze maatregel te verspreiden. Land- en tuinbouwers die wensen een beroep te doen op deze maatregel moeten zich wenden tot erkende centra voor bedrijfsbegeleiding. Deze centra zullen voorafgaandelijk hun erkenning dienen aan te vragen op basis van een gestoffeerd dossier verwijzend naar de criteria opgenomen in het besluit. De toegangs-criteria voor de individuele landbouwers tot het systeem zijn voldoende duidelijk opdat het cen-

trum met een voldoende zekerheid kan oordelen of de land- en tuinbouwer al dan niet voor de gesubsidieerde begeleiding in aanmerking komt. Het erkend centrum dat instaat voor de begeleiding van de land- en tuinbouwer stelt de afdeling Land- en Tuinbouwondersteuningsbeleid in kennis van het opstarten van een begeleiding en dient in samenspraak met de land- of tuinbouwer een aanvraag voor subsidiëring van deze begeleiding in.

2. In de tweede fase van het geïntegreerd plattelandsbeleid als onderdeel van het Vlaamse Programmeringsdocument voor Plattelandsontwikkeling, is de aandacht voor de integratie van kwetsbare bewonersgroepen op het Vlaamse platteland een vooropgesteld strategisch doel. Volgende maatregelen worden hiervoor voorzien:

- Het uitwerken van specifieke instrumenten om armen op het platteland op te sporen, te bereiken en verder te begeleiden via geïntegreerde armoedebestrijdingsprogramma's. De plattelandsverordening kan instaan voor de meerkost die de werking of investeringen vragen omwille van de plattelandscontext (verspreid, dunbevolkt, ...) en voor specifieke projecten rond armoede in de land- en tuinbouw.
- Het ontwikkelen van oplossingsscenario's voor het bereik van lokale voorzieningen in dunbevolkte plattelandsregio's. Hierbij kan gedacht worden aan mobiele, doelgroepgerichte en vraagafhankelijke concepten.
- De creatie van specifieke instrumenten om de kwaliteitsachterstand van de woningvoorraad in sommige plattelandsgebieden weg te werken (publiek-private samenwerkingsverbanden,...) en zwakkere groepen een betere positie bieden op de rurale woningmarkt (woonagentschappen, ...).

Deze tweede fase is nu ingezet, waarbij aan de vijf Vlaamse provincies gevraagd is om ter zake voorstellen te formuleren.

7.3 Een sterk economisch beleid als voorwaarde voor duurzame armoedebestrijding

PREVENTIE

Het economisch beleid is een basisvoorwaarde om duurzame resultaten te halen in de armoedebestrijding.

Gezonde en groeiende bedrijven die jobs creëren zijn de beste garantie om mensen op een structurele manier uit de armoede te halen. En daarnaast worden ook grote groepen werknemers boven de armoedegrens gehouden. Dit is een vorm van preventieve armoedebestrijding. Daarom is het stimuleren van een voldoende sterk economisch weefsel cruciaal. Dit zal ook de beleidsmaatregelen vanuit andere beleidsdomeinen die rechtstreeks gericht zijn op de doelgroep van armen, doelmatiger maken.

DOELSTELLINGEN

Het is de ambitie van de Vlaamse regering om Vlaanderen tot de groep van meest performante economieën binnen de Europese Unie te laten behoren. Concreet zijn in het Pact van Vilvoorde

tussen de Vlaamse regering en de sociale partners de volgende doelstellingen opgenomen met als realisatiedatum 2010.

- Minstens 10 procent van de Vlaamse inwoners tussen 25 en 65 neemt deel aan permanente vorming.
- De dalende trend van het aantal startende ondernemingen ombuigen. Voor de netto aangroei van het aantal ondernemingen hoort Vlaanderen bij de beste vijf Europese regio's.
- Het percentage gazelles - snelgroeiende middelgrote ondernemingen - verdubbelen.
- Vlaanderen is één van de aantrekkelijkste Europese regio's voor de vestiging en ontwikkeling van ondernemingsactiviteiten.
- Een kwart van de omzet van de ondernemingen wordt gerealiseerd door nieuwe producten en diensten.

BEVORDEREN VAN MEER EN BETER ONDERNEMERSCHAP

Vlaanderen behoort tot die groep van landen met de laagste graad van ondernemerschap. Slechts 5% van de actieve bevolking was als ondernemer betrokken bij de start van een nieuwe onderneming gedurende de voorbije drie jaar. Het aantal starters is de laatste vijf jaar ook systematisch gedaald. Daarnaast liggen de investeringen in permanente vorming van medewerkers op een laag niveau. De doelstelling van het beleid is daarom het creëren van stimuli om een bredere ondernemerschapsattitude bij jongeren, werknemers en ondernemers te ontwikkelen.

Qua financiering hebben starters en KMO's in Vlaanderen het moeilijk om te groeien omwille van de te hoge kostprijs van de kredieten. Dit heeft nadelige gevolgen voor de economie en de werkgelegenheid.

MAATREGELEN VOOR 2002

- Met de adviescheques kunnen ondernemingen externe expertise aantrekken.
- Er zal een Startersfonds opgericht worden dat het structureel risicokapitaal in Vlaanderen moet aanmoedigen.
- Om de ondernemerschapsattitude bij jongeren te bevorderen, wordt gestreefd naar een structurele inpassing van het concept mini-ondernemingen in het onderwijs via opname in de eindtermen.
- Een andere maatregel om het 'leren ondernemen' aan te moedigen is het organiseren van een ondernemersplanwedstrijd voor studenten waarbij het winnend businessplan een startkapitaal krijgt toegewezen.

SOCIAAL INNOVEREND ONDERNEMEN

Doelstelling van het Vlaamse en Europese regionaal beleid is het nastreven van een duurzame welvaartsstijging in zones die te kampen hebben met structurele problemen in verband met economische en sociale omschakelingen. Behalve economische groei, stijging van de inkomens en meer jobs is een sociale welzijnsbevordering ook van belang. Diverse projecten richten zich specifiek op sociaal innoverend ondernemen. Op planniveau verloopt dit proces op een geïntegreerde wijze via continu overleg tussen alle betrokken overheidsactoren en beleidsdomeinen. Op projectniveau worden kwetsbare doelgroepen als kansarmen, allochtonen en laag opgeleiden actief betrokken bij de concrete uitwerking en realisatie van 'hun' project. Deze overlegprocessen worden geregistreerd vanuit het beleidsdomein economie.

MAATREGELEN VOOR 2002

- Via de streekplatformen waarin de sociaal-economische en politieke actoren van een streek samen overleggen, wordt gewerkt aan een strategische streekontwikkeling. Hierin worden o.a. projecten ontwikkeld waarbij langdurig en/of laaggeschoolde werklozen de doelgroep vormen. Doelstelling is hen voorbereiden op een latere deelname aan de reguliere arbeidsmarkt.
- Binnen de Europese programma's doelstelling 2, optie stedelijke gebieden, zijn de hoofddoelstellingen georiënteerd op het stimuleren van duurzame economische initiatieven en werkgelegenheid. Er zijn verschillende projecten gepland die een 'social return' realiseren. Hierbij wordt een economische meerwaarde gecombineerd met positieve effecten voor de buurtbewoners. De leefbaarheid van de omgeving verhoogt hierdoor, wat ook nieuwe bedrijven en investeringen kan aantrekken naar woonzones die tot dan toe in verval waren en gekenmerkt werden door een concentratie van problemen. Een tweede Europees programma URBAN 2 is bestemd voor geselecteerde wijken in stedelijk gebied, in Vlaanderen is dit de Antwerpse Zuidrand. Deze programma's lopen door tot in 2006. Het totale beschikbare budget voor deze programma's gericht op stedelijk gebied, Vlaamse en Europese financiering samen, bedraagt 126.952.782 euro, waarvan 32.440.500 euro kan geïnvesteerd worden in 2002.

8. Recht op onderwijs

'Het onderwijs mag dan al veel democratischer zijn, toch slaagt het er nog niet in alle jongeren de nodige basiskennis en -vaardigheden aan te leren. Nog vóór ze voor het eerst naar school gaan, hebben kinderen die in armoede leven een achterstand. Het uitsluitingsmechanisme manifesteert zich het duidelijkst als ze naar de basisschool gaan. Tussen de vertrouwde wereld van het gezin en de onbekende wereld van de school gaapt een culturele kloof. Het schoolverzuim onder kinderen uit arme gezinnen is groot. Hoewel onderwijs wettelijk gezien gratis is zolang het kind leerplichtig is, hebben arme ouders het in de praktijk financieel niet gemakkelijk om hun kinderen naar school te sturen.' (Algemeen Verslag over de Armoede - synthese, 1994:36)

Hierna komen acht aspecten van het recht op onderwijs aan bod: specifieke maatregelen inzake financiële drempels, de oriëntering van leerlingen, het beleid voor meer gelijke onderwijskansen, het onderwijs als de springplank naar werk, de opwaardering van het technisch en beroepssecundair onderwijs, een coherent voorrangbeleid voor het technisch en beroepssecundair onderwijs, het onderwijs als leefgemeenschap en tenslotte de integratie van Informatie- en Communicatie Technologie (ICT) op alle onderwijsniveaus.

8.1 Specifieke maatregelen inzake financiële drempels

Om kinderen van arme ouders en arme studenten de kans te geven te participeren aan het leerplichtonderwijs en het hoger onderwijs, dienen de nog steeds bestaande financiële drempels verder weggewerkt te worden.

DOELSTELLINGEN

- De verdere realisatie van de kosteloosheid van het leerplichtonderwijs.
- De optimalisering van de studietoelagen en de sociale voorzieningen.
- De gefaseerde gelijkenschakeling van de sociale toelagen voor hogescholen en universiteiten.

REALISATIES VAN 2001 (-2002)

Optimaliseren van de studietoelagen voor het Hoger Onderwijs

Op 16 februari 2001 werd het decreet houdende de regeling van studietoelagen voor het Hoger Onderwijs goedgekeurd. Dit decreet bevat een aantal nieuwe initiatieven waardoor meer personen toelagegerechtigd zijn:

- Een eerste initiatief is de invoering van de Jokerbeurs. Door deze Jokerbeurs blijft de student ook in het geval van zittenblijven of heroriëntering, toelagegerechtigd indien hij aan de voorwaarden van minvermogensvoldoet. Door het financieel risico in geval van zittenblijven te milderen, wil deze maatregel ertoe bijdragen dat minvermogenden gemakkelijker doorstromen naar het hoger onderwijs.
- In het nieuwe decreet werd een bodem-KI van 1.784,83 euro ingevoerd. Vroeger werd de kandidaat afgewezen als het kadastraal inkomen van de persoon van wie de student ten laste is, hoger was dan 20% van het gezamenlijk belastbaar inkomen. Deze zogenaamde KI-test wordt pas toegepast vanaf het ogenblik dat het kadastraal inkomen hoger ligt dan 1.784,83 euro. Deze maatregel komt vooral de laagste inkomensgroepen ten goede. Voordien werden personen met een laag of geen inkomen bijna altijd afgewezen op basis van de KI-test.

- In éénoudergezinnen wordt de ontbrekende ouder fictief ten laste geteld. Dit brengt mee dat de kandidaat kan refereren naar een hogere toegelaten maximumgrens van het gezamenlijk belastbaar inkomen. In het vroegere decreet gold dit enkel voor weduwe(naar)s.
- Een vierde initiatief is de uitbreiding van de toepassing van het vermoedelijk inkomen. De toelage wordt berekend op basis van de inkomsten van het kalenderjaar waarin het academiejaar begint, indien de kandidaat kan aantonen dat het inkomen in dat jaar gedaald is ten opzichte van het normaal in aanmerking te nemen referentiejaar (= 2 jaar terug). Vroeger kon de kandidaat hier enkel beroep op doen indien de daling van het inkomen voortvloeide uit welomschreven feiten.
- De minimumtoelage werd opgetrokken van 123,95 euro tot 198,31 euro en zal jaarlijks worden geïndexeerd. Ook de andere toelagebedragen werden verhoogd, teneinde de kloof tussen het toelagebedrag en de reële studiekost te dichten.

Optimaliseren van de studietoelagen voor het Secundair Onderwijs en het Basisonderwijs

Op 7 februari 2001 keurde het Vlaams Parlement een resolutie goed betreffende de studietoelagen in het secundair en het basisonderwijs. Op basis van de voorgestelde maatregelen in deze resolutie werden voor het secundair onderwijs een aantal simulaties uitgevoerd om de budgettaire weerslag hiervan na te gaan. Wat het basisonderwijs betreft werd ervoor geopteerd de discussie te koppelen aan deze van de kosteloosheid van het basisonderwijs.

MAATREGELEN VOOR 2002

Optimaliseren van de studietoelagen voor het Hoger Onderwijs

Het decreet van 16 februari 2001 wordt gezien als een overgangsdecreet. Gelet op de wijzigingen in het onderwijslandschap en in de maatschappelijke context, wordt dit decreet grondig herzien. Daartoe werd een Task Force opgericht bestaande uit kabinetsleden, vertegenwoordigers van de administratie, vertegenwoordigers van de sector (Vlir, Vlohra, VVS) en externe experts. Deze zal in 2002 studiewerk verrichten met het oog op een volledige herwerking van het decreet.

Optimaliseren van de studietoelagen voor het Secundair Onderwijs

Nadat het Vlaams Parlement in 2001 een resolutie goedkeurde betreffende de studietoelagen in het secundair en het basisonderwijs zal in 2002 de wetgeving rond de studietoelagen voor het secundair onderwijs worden bekeken. Daarbij zal ook gekeken worden naar de mogelijkheden om de wetgeving secundair onderwijs en hoger onderwijs opnieuw dichterbij elkaar te laten aansluiten.

Gefaseerde gelijkstelling van de sociale toelagen tussen hogescholen en universiteiten

In het kader van de gefaseerde gelijkstelling van de sociale toelagen tussen hogescholen en universiteiten worden de sociale voorzieningen voor de hogeschoolstudenten in 2002 opgetrokken tot 161,13 euro (6.500 frank) per student (in 2000 was dit 12,39 euro, in 2001 37,18 euro/student).

Vervanging van de commissie laakbare praktijken door de commissie zorgvuldig bestuur

Als gevolg van de bepalingen in het onderwijsdecreet XIII zal de commissie laakbare praktijken worden vervangen door een nieuwe commissie zorgvuldig bestuur. Momenteel bereidt de huidige commissie nog klachtendossiers voor voor de minister en beantwoordt zij nog vragen. Van zodra echter de nieuwe commissie van start gaat, zal de commissie laakbare praktijken worden afgeschaft.

De commissie zorgvuldig bestuur zal bestaan uit een kamer voor het basisonderwijs en een kamer voor het secundair onderwijs, de CLB's, het deeltijds kunstonderwijs en het volwassenenonderwijs. Deze commissie zal de klachten over de kosteloosheid van het onderwijs behandelen. Het onderwijsdecreet XIII verplicht de schoolbesturen (basisonderwijs) en de inrichtende machten (secundair onderwijs) om - na overleg binnen de participatieraad of de schoolraad - de lijst van bijdragen te bepalen die aan de ouders gevraagd kunnen worden, evenals de mogelijke afwijkingen op deze bijdrageregeling.

8.2 De oriëntering van leerlingen

Een juiste oriëntering is voor elk kind van belang en in het bijzonder voor kinderen uit een arm en/of migrantenmilieu. Een juiste oriëntering kan immers mee helpen vermijden dat leerlingen uitvallers worden.

DOELSTELLINGEN

- Een eerste doelstelling is het beperken van de doorverwijzing van leerlingen naar het buitengewoon onderwijs tot die leerlingen die het echt nodig hebben. Op basis van wetenschappelijk onderzoek werden een aantal knelpunten inzake doorverwijzing in kaart gebracht. Deze knelpunten vormen mee het uitgangspunt voor het voorstel rond een vernieuwd beleid voor het onderwijs aan leerlingen met speciale onderwijsbehoeften. Dit voorstel wordt volledig uiteengezet in de discussietekst die de Vlaamse minister van Onderwijs en Vorming aan het parlement heeft voorgelegd ('Maatwerk in samenspraak', januari 2002).
- Het aantal zittenblijvers verminderen.
- De ondersteuning van projecten door schooloverstijgende oriënterings- en begeleidingsinitiatieven in samenwerking met de Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB) en door extra pedagogische inspanningen.

MAATREGELEN VOOR 2002

- Scholen zullen in de oriëntering en de begeleiding van leerlingen een eerstelijnsrol gaan vervullen. De CLB's zullen in de tweede lijn meer tijd en mogelijkheden hebben om bijzondere doelgroepen te begeleiden.
- Het recente CLB-decreet legt de eerste verantwoordelijkheid voor de studie- en beroepskeuze bij de leerling zelf. De school heeft als taak de leerlingen keuzebekwaam te maken en het studiekeuzeproces te begeleiden (eindtermen 'leren leren'). Omdat leerlingen hierdoor bewuster leren omgaan met hun eigen mogelijkheden en aspiraties, wordt van deze nieuwe ontwikkeling een sterk emancipatorisch effect verwacht. Om scholen en leerkrachten hierbij te ondersteunen en te professionaliseren, wordt binnenkort in één regio gestart met een pilootproject in een aantal secundaire scholen.
- (Kans)armoede wordt voor de CLB's een prioriteit bij de uitbouw van hun werking. Alle CLB's worden in de periode tussen 1 september 2000 en 25 december 2002 doorgelicht door de inspectie. Daarbij wordt onderzocht in welke mate de centra zich hebben geconformeerd aan de nieuwe decretale bepalingen, o.m. inzake het multidisciplinair werken en het doelgroepenbeleid. Door op deze wijze alle CLB's op relatief korte tijd door te lichten, wordt een duidelijk signaal gegeven aan de centra dat de nieuwe kerntaken prioritair moeten worden aangepakt.

De zorg om de risicogroepen prioritair te behandelen (op grond waarvan ook de omkadering wordt vastgesteld), resulteert de facto in een voorrangsgeregeling voor kansarme leerlingen.

- De regionale studie- en informatiedagen van het ministerie van onderwijs worden opnieuw georganiseerd. Zij bieden de leerlingen een algemeen en neutraal overzicht van wat er allemaal op de markt van het hoger onderwijs en/of de voortgezette opleidingen aanwezig is (Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding VDAB, Vlaams Instituut voor Zelfstandig Ondernemen VIZO, universiteiten, hogescholen, het Belgisch leger, enz.).
- Uit de evaluatie van de lerarenopleiding is duidelijk naar voren gekomen dat de lerarenopleiding - binnen de context van de basiscompetenties - moet instaan voor het leren omgaan met alle mogelijke probleemsituaties van leerlingen. De overheid zal erop toezien dat de lerarenopleidingen hier werk van maken.

8.3 Beleid voor meer gelijke onderwijskansen

Het is duidelijk dat een school die rekening houdt met de verscheidenheid die zich voordoet en die deze verscheidenheid op een constructieve wijze weet te gebruiken om de leerprestaties van al haar leerlingen te verbeteren, een betere school is, die een actieve bijdrage kan leveren aan de bestrijding van kansarmoede.

DOELSTELLINGEN

- Uit de culturele en sociale diversiteit een zo groot mogelijke verrijking halen door leerlingen te leren omgaan met deze verschillen.
- Een gelijkekansenbeleid voeren dat leer- en ontwikkelingsproblemen van individuele of groepen leerlingen tracht te voorkomen of te remediëren (via voorwaardelijke financiering scholen ondersteunen die geconfronteerd worden met een bijzondere doelgroep en zich hiervoor extra inspannen).
- In het kader van een zorgzame school de projecten rond geïntegreerd onderwijs continueren en de mogelijkheden en grenzen van inclusief onderwijs op projectmatige basis affasten.
- Evalueren van het onderwijsvoorrangs- en zorgverbredingsbeleid, het onthaalbeleid voor anderstalige nieuwkomers en het non-discriminatiebeleid.
- Meer aandacht besteden aan verschillen tussen leerlingen in didactisch materiaal.
- Evaluatie van de lerarenopleiding (hoe goed worden nieuwe leerkrachten opgeleid om in een zorgbrede school aan de slag te kunnen).

MAATREGELEN VOOR 2002

- De start van de implementatie van een vernieuwd beleid voor gelijke onderwijskansen is voorzien voor 15 augustus 2002. Het decreet moet gelezen worden in het licht van het realiseren van optimale leer- en ontwikkelingskansen voor alle leerlingen, het vermijden van uitsluiting, segregatie en discriminatie en het bevorderen van sociale cohesie. Het decreet vertrekt vanuit een totaalvisie op de onderwijskundige bestrijding van kansarmoede en is opgebouwd rond drie krachtlijnen:
 - Principeel recht op inschrijving in de school van eigen keuze;
 - Lokale responsabilisering wat betreft inschrijvingsrecht en achterstandenbestrijding door de oprichting van lokale overlegplatforms;
 - Bijkomende ondersteuning voor scholen met veel leerlingen in achtergestelde situaties.

- Om de behoeften en de leemten van de scholen bij het voeren van een beleid inzake gelijke onderwijskansen te detecteren, zal wetenschappelijk onderzoek opgestart worden naar de implementatie van het beleid voor gelijke onderwijskansen.
- Tenslotte wordt de laatste jaargang van het project AMDLER (Aansluiting en Maatschappelijke Differentiatie in de Lerarenopleiding) verder opgevolgd. Dit project tracht meer kansarme studenten en studenten van allochtone afkomst naar de lerarenopleiding toe te leiden. Tegelijkertijd wil men ook de opleiding inhoudelijk bijsturen zodat leerkrachten over vaardigheden beschikken die hen in staat stellen zelf beter om te gaan met kansarmoedesituaties in hun eigen klas- en schoolpraktijk.

8.4 Onderwijs: de springplank naar werk

Bij dit aspect ligt de meerwaarde voor de armoedebestrijding vooral in het verstevigen van de positie van (kansarme) jongeren op de arbeidsmarkt en het vergroten van hun zelfredzaamheid.

DOELSTELLINGEN

- De omvang van de ongekwalificeerde uitstroom verminderen.
- Het begrip 'startkwalificatie' operationeel maken.
- Stimuleren van verrijkende werkervaringen tijdens de schoolloopbaan.
- De Vlaamse sociale akkoorden moeten een luik tewerkstelling voor de -meestal kansarme- jongeren omvatten.
- Werkervaring van jongeren in deeltijds onderwijs verzekeren.
- Op korte termijn het systeem van het deeltijds leren bijstellen met het oog op duidelijke afspraken inzake trajectbegeleiding, een éénduidig opleidingsstatuut en een combinatie tussen onderwijs en werkervaring.
- Het stimuleren van kwaliteitsvolle stages.

REALISATIES VAN 2001 (-2002)

- In 2001 werd een nieuwe omzendbrief opgemaakt (SO 74). Daarin werden de randvoorwaarden voor stages verbeterd (voor ongeveer heel de derde graad TSO/BSO).
- Er werd in 2001 ook verder gewerkt aan de harmonisering van de bestaande systemen deeltijds leren/deeltijds werken door jongeren in deeltijdse systemen vlugger en efficiënter naar tewerkstelling of werkervaring toe te helpen. Daartoe werd een protocol afgesloten tussen de ministers Vanderpoorten en Landuyt. De trajectbegeleiding van deze jongeren zal geoptimaliseerd worden door de ontwikkeling van een screeningsinstrument voor deeltijds leerplichtigen. Dit instrument peilt naar de opleidings- en werkbereidheid en een aantal arbeidsattitudes. Bedoeling is om op die manier deze jongeren vlugger in de juiste opleiding en het gepaste project te krijgen. Deze screening zal afgenomen worden in de lokale werkwinkels.
- Om databanken met stageplaatsen ter beschikking te kunnen stellen, werden in 2001 de nodige voorbereidingen getroffen om het 'stage informatie systeem' (SIS) van de Antwerpse Kamer van Koophandel over te nemen.

MAATREGELEN VOOR 2002

- Het departement Onderwijs is momenteel bezig met een herwerking van de bestaande convenants. In het kader van het realiseren van een kwaliteitsvolle uitvoering worden de convenants herschreven zodat ze allemaal dezelfde vorm hebben. Een luik 'stages' is geen verplicht onderdeel van een convenant. De stages zijn meestal een onderdeel van het luik 'engagementen'. De herschrijving van de convenants moet midden 2002 afgerond zijn opdat de nieuwe convenants in september 2002 kunnen ingaan.
- Na de nieuwe omzendbrief van 2001 (SO 74) rond de verbetering van de randvoorwaarden voor stages in de derde graad TSO/BSO wordt in 2002 een geheel nieuwe omzendbrief rond stages verwacht.
- De initiatieven waarbij een databank met stageplaatsen ter beschikking wordt gesteld van de scholen, worden verder ondersteund. Vanaf 2002 wordt het 'stage informatie systeem' (SIS) van de Antwerpse Kamer van Koophandel in gebruik genomen door het departement. Deze databank kan men bekijken via www.stagedatabank.be. Deze databank zal in de loop van 2002 ook worden aangevuld. Momenteel zijn immers niet alle richtingen TSO/BSO opgenomen. Daarnaast wordt de databank ook omgebouwd naar de standaarden van de Vlaamse Gemeenschap.
- In september 2002 start in drie regio's (Maaseik-Maasmechelen, Brugge en Aalst) een pilotfase waarin via het nieuwe screeningsinstrument zal gepeild worden naar de opleidings- en werkberedheid en enkele arbeidsattitudes van de deeltijds leerplichtigen. De toepassing van dit nieuwe instrument moet leiden tot een betere en efficiëntere screening van de jongeren uit het DBSO zodat ze gemakkelijker georiënteerd kunnen worden naar een passende opleiding of project. Deze screening zal afgenomen worden in de lokale werkwinkels.
- Voor de allerzwaksten in het DBSO worden voortrajecten voorzien: deze voortrajecten moeten de drempels naar tewerkstelling verlagen door jongeren tegemoet te komen daar waar hun zwakste plekken zijn voor transitie naar de arbeidsmarkt. Sectorgebonden initiatieven die kansen geven aan de DBSO-jongeren en trajectbegeleiding zullen daarbij gestimuleerd worden.
- Voor het BSO worden Modules basisvorming (algemene vorming) uitgewerkt op basis van de eindtermen. Het toepassingsgebied modulair zal in de toekomst voor een aantal sectoren worden uitgebreid naar OSP, met de bedoeling het levenslang leren te bevorderen. Er wordt gewerkt aan de samenwerking met VDAB en VIZO voor de sector bouw.
- Aan de centra DBSO en de centra deeltijdse vorming werd de mogelijkheid gegeven om voortrajecten in te dienen voor de nog niet arbeidsrijpe jongeren. Hiervoor dient de regelgeving niet te worden aangepast, wel moet gezocht worden naar samenwerkingsinitiatieven met de instanties van Cultuur of Welzijn om een zinvolle invulling te geven aan de drie dagen buiten het onderwijs voor deeltijds lerenden die (nog) niet geschikt zijn voor de arbeidsmarkt.

8.5 De opwaardering van het technisch en beroepssecundair onderwijs

Het technisch en beroepssecundair onderwijs telt een groter aantal arme en/of migrantenleerlingen dan het ASO of KSO. Een opwaardering van het BSO en TSO brengt met zich mee dat de leerlingen in dit type onderwijs er op vooruitgaan, dus ook de doelgroepen.

DOELSTELLINGEN

- Eenheid van handelen bij alle actoren binnen de beroepsopleiding realiseren.
- Permanent overlegplatform, samenwerkingsmodellen tussen scholen, ondernemingen, instellingen en organisaties.
- Verspreiding van goede praktijkvoorbeelden, wijziging van de regelgeving, uitrustingsfondsen, professionalisering van de begeleiding en de oriëntering door leerkrachten, een voorrangsbepaald, informatiecampagnes over de waarde en de betekenis van studierichtingen van het TSO en BSO voor de samenleving en voor de toekomst van de jongeren.
- Technologische component in het basisonderwijs en in de eerste graad van het secundair onderwijs verder uitwerken.
- Verder uitbouw en evaluatie van het experiment modulair onderwijs.

MAATREGELEN VOOR 2002

- Campagnes ter bevordering van het TSO/BSO worden verder gezet (bv. 'Pet af voor technisch onderwijs').
- Informatiecampagnes vanuit de sectoren worden ondersteund.
- Er werden drie Regionale Technologische Centra opgestart. Hun aantal zal in de loop van 2002 stijgen.
- In het modulariseringsproject zijn momenteel 36 BSO-scholen, 3 BUSO-scholen en 10 centra deeltijds onderwijs actief als pilotschool. Dit project beoogt de versoepeling en de transparantie van het leeraanbod. De spiraal van het mislukken wordt vervangen door succesbeleving met inherent daaraan de stimulans om meer deelcertificaten te behalen. Positief is ook de samenwerking met de andere opleidingsverstrekkers, VDAB en VIZO. Het modulariseringsproject wordt opgevolgd aan de hand van de reeds lopende wetenschappelijke evaluatie ervan.
- Opstarten werking rond de erkenning van elders verworven competenties (EVC)
- Implementatie van de resultaten van de doorlichting technologische opvoeding. Minister Vanderpoorten heeft een werkgroep opgestart voor het voorbereiden van goede praktijkvoorbeelden voor het onderwijs in technologische opvoeding in de eerste graad secundair onderwijs. Tegelijkertijd ontwikkelde de Dienst voor Onderwijsontwikkeling een visie op het vak technologische opvoeding voor het basisonderwijs en de eerste graad secundair onderwijs. Deze visietekst wordt onder de naam 'Techniek voor iedereen' gepubliceerd in de lente van 2002. Deze visie gaat uit van zeven techniekdomeinen. Voor het basisonderwijs is het netwerk TOBO (technologische opvoeding in de basisschool) nog zeer actief. Samen met de Administratie Wetenschapsinformatie en het Departement Onderwijs organiseert dit netwerk nascholingen en ontwikkelt het voorbeeldmateriaal voor het basisonderwijs. Op basis van deze bottom-up-benadering wordt materiaal van good practices verzameld om mede op basis daarvan de eindtermen voor technologische opvoeding te herzien.
- Oproep tot nieuw wetenschappelijk vakdidactisch, construerend onderzoek naar Project Algemene Vakken (PAV) in de eerste graad van het secundair onderwijs, met de bedoeling de studieloopbaan van de leerlingen in de B-stroom te optimaliseren (overgang naar eerste leerjaar A of goede voorbereiding op succesvolle loopbaan in het beroepsonderwijs).

8.6 Een coherent voorrangbeleid voor het technisch en beroepssecundair onderwijs

Een samenhangend en geïntegreerd voorrangbeleid voor TSO/BSO dient er voor te zorgen dat de middelen die de Vlaamse overheid ter beschikking stelt van deze doelgroep ook rechtstreeks bij hen terechtkomen. Bij iedere maatregel wordt de vraag gesteld welke effecten die heeft voor de specifieke doelgroep BSO/TSO.

DOELSTELLINGEN

Uitwerken van gerichte initiatieven naar leerlingen, personeel, ouders, scholen en beroepswereld op diverse terreinen zoals:

- scholieren- en ouderwerking
- waardering van onderwijzend personeel en directies
- nascholing
- veiligheid en welzijn op het werk
- financiering van informatie- en communicatietechnologie (ICT - in functie van motivatie in de scholen en grotere zichtbaarheid en herkenbaarheid)

REALISATIES VAN 2001 (-2002)

- Door erop toe te zien dat de uren bestemd voor jongeren TSO/BSO ook voor die groep worden aangewend, wil men een ruimere omkadering en dus een betere begeleiding voor deze jongeren voorzien. Het toezicht op de aanwending van de lesurenpakketten door de inspectie gebeurt sedert vorig schooljaar zeer systematisch en accuraat. In het jaarverslag van de inspectie ('Onderwijspiegel', februari 2002) wordt hierover gerapporteerd. Zowel dit versterkte toezicht als de publicatie van de resultaten zullen een invloed hebben op de aanwending door de scholen van hun urenpakketten.
- Het verder differentiëren van het puntenpakket voor ondersteunend personeel waarover scholen kunnen beschikken, werd geregeld met CAO VI. De regeling ging in op 1 september 2001.

8.7 Het onderwijs als leefgemeenschap

Door de ganse schoolomgeving meer leerling-gericht te maken, wil men bereiken dat elke leerling (kansarm of -rijk) zich beter thuis voelt op de schoolbanken. Een school waar het welbevinden van de leerlingen hoger ligt, heeft minder drop-outs, problemen worden er sneller aangepakt en is er een grotere kans op een positieve schoolcarrière van de leerling.

Vlaanderen heeft in vergelijking met andere EU-lidstaten een vroege instapleeftijd (2,5 jaar). Dit heeft positieve gevolgen voor kinderen uit (kans)arme milieus. Een betere omkadering voor de jongste kinderen moet de opvang van deze kinderen nog verbeteren.

DOELSTELLINGEN

- Grotere aandacht voor participatie en inspraak: instrumenten democratiseren.
- Klachtenprocedure met lage drempel.
- Draagvlak voor de scholen en de CLB's versterken.

- Decreet op de CLB's.
- Samenwerking tussen en onderlinge afstemming van initiatieven vanuit onderwijs en welzijn realiseren.
- Een participatieve schoolcultuur stimuleren.
- Zorgen dat leerlingen graag naar school gaan.
- Scholen uitbouwen tot leefgemeenschappen en onderwijs verstrekken vanuit een totaalvisie op de leerling.
- Opvang van het jonge kind stimuleren.

REALISATIES VAN 2001 (-2002)

- Uit het afgeronde PBO-onderzoek naar de instapleeftijd van het jonge kind is gebleken dat 2,5 jaar als toegelaten instapleeftijd kinderen uit kansarme milieus alleszins ten goede komt. Dit toegangsbeleid wordt dan ook behouden. In het verlengde van de onderzoeksresultaten is sinds september 2001 de maatregel ingegaan waarbij voor kleuters van 2,5 tot 3 jaar gefaseerd een hogere wegingscoëfficiënt gebruikt wordt. De ruimere omkadering laat scholen toe te werken met extra personeel en/of kleinere groepen. Daardoor kan beter tegemoet gekomen worden aan de individuele noden, behoeften en ontwikkeling van het kleine kind.

MAATREGELEN VOOR 2002

- Het departement Onderwijs en de sector CLB zijn betrokken bij een partnerschap met de verantwoordelijken van de welzijns- en gezondheidssector in het interministerieel project Integrale Jeugdhulpverlening. In dit project werkt de minister met haar collega van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen samen in plaatselijke projecten die de ruime ambitie van de integrale jeugdhulpverlening op het terrein proberen waar te maken. Deze ambitie houdt in dat men de oude aanbodgestuurde traditie van de hulpverlening verlaat, om in de toekomst het Vlaamse aanbod van de jeugdhulpverlening veel meer vraaggestuurd aan te bieden aan de leerplichtige en minderjarige jongeren. Dit houdt in dat de nulde- en eerstelijnszorg in het Vlaamse hulpverleningsaanbod beter uitgebouwd en benut worden. In die nulde en eerstelijnszorg situeert zich o.a. het zorgaanbod van scholen en Centra voor Leerlingenbegeleiding. In de plaatselijke projecten in de gerechtelijke arrondissementen Gent-Eeklo, Antwerpen, Hasselt en Tongeren wordt aan de interactie tussen enerzijds school en CLB en anderzijds CLB en andere welzijns- en gezondheidssectoren gewerkt, om netwerkvorming te stimuleren. Bij kansarme jongeren en gezinnen loopt het nog veel vaker fout (dan voor beter gesitueerde jongeren en ouders) bij het zoeken van een gepast antwoord op hun zorgvragen. De uitklaring van de onderlinge positie tussen scholen en CLB en de versterking van hun interactie rond de vragen van de (kans)arme doelgroep zijn daarom belangrijke aandachtspunten tijdens de projectwerking in het jaar 2002.
- In het aangekondigde participatiedecreet zullen enerzijds de bevoegdheden van de reeds bestaande participatieorganen uitgebreid worden, anderzijds wordt hun bevoegdheid uitgebreid tot meer dan alleen maar een adviesbevoegdheid. Bij de verplichte bevoegdheden zullen zeker de aangelegenheden met betrekking tot schoolkosten vermeld worden. Ook de leerlingenraden zullen ruimere bevoegdheden krijgen. Verder zal het decreet ook de ondersteuningscentra voor ouderparticipatie en leerlingenparticipatie structureel ondersteunen. Bij de kerntaken van deze centra zal alleszins de bevordering horen van de participatie van alle ouders en leerlingen.

- Valorisatie van afgerond wetenschappelijk onderzoek naar de schoolloopbaan (basisonderwijs) van kinderen uit nieuw samengestelde gezinnen (met bijzondere aandacht voor ondersteuning van eenoudergezinnen).

8.8 De integratie van ICT op alle onderwijsniveaus

ICT kan de reeds aan de gang zijnde dualisering van de maatschappij tussen hoog- en laaggeschoolden nog vergroten. In de kennismaatschappij zal ICT niet alleen de toegang vormen tot kennis en informatie, maar ook tot maatschappelijke participatie. 80% van alle jongeren in het Vlaamse leerplichtonderwijs beschikken thuis over een pc. Voor jongeren die thuis geen toegang hebben tot ICT, kan het onderwijs mogelijkheden openen. Leerplichtonderwijs is de plaats bij uitstek om kansengelijkheid aan te pakken en de digitale kloof tegen te gaan.

ICT is volledig doorgedrongen in de beroepswereld en in het dagelijks leven. Bijgevolg zijn ICT-basisvaardigheden en het leren omgaan met de nieuwe media voor iedereen noodzakelijk. Het onderwijs moet jongeren maximale kansen geven om zich in de kennismaatschappij te ontplooiën. Het moet hen op een zinvolle en aangename manier leren omgaan met de nieuwe media. Door via eindtermen iedere leerling met ICT in contact te brengen, zorgt het onderwijs ervoor dat alle leerlingen - ongeacht hun afkomst - een gelijkwaardige basisvorming krijgen. ICT biedt bovendien mogelijkheden om de leerprocessen specifiek af te stemmen op de beginsituatie en het leerritme van de leerlingen.

DOELSTELLINGEN

- Leerkrachten vertrouwd maken met de vele mogelijkheden van ICT.
- Alle lerenden (leerplichtonderwijs, basiseducatie, volwassenenonderwijs en deeltijds kunst- onderwijs) met ICT in contact brengen.

REALISATIES VAN 2001 (-2002)

In 2001 werd er verder gewerkt aan het vervullen van de randvoorwaarden voor een zinvolle ICT-integratie.

- Het subsidieproject PC/KD (dat scholen toelaat infrastructuur aan te kopen) werd gecontinueerd en uitgebreid naar het volledig leerplichtonderwijs én het kleuteronderwijs.
- Het I-lineproject werd verlengd, dit project voorziet in gunsttarieven voor internetcommunicatie.
- Op het vlak van vorming werken de vijf regionale expertisenetwerken voor grootschalige ICT-nascholing en ondersteuning via helpdesk momenteel op kruissnelheid. Om ICT-integratie in de lerarenopleiding te bevorderen, werden middelen voorzien en acties in het vooruitzicht gesteld. Naar ondersteuning toe werd een begin gemaakt met het creëren van een erkennings- en ondersteuningskader voor ICT-coördinatoren. Diverse projecten m.b.t. het voorzien van digitale leermiddelen werden financieel ondersteund: Terra Nova, Anywise, virtuele school. De databank met de beschrijving van alle beschikbare Nederlandstalige Educatieve software die voorheen enkel op CD-rom beschikbaar was, kwam in 2001 on line.
- Onderzoek en ontwikkeling: er werd een nieuw ICT monitoringsysteem ontwikkeld en in juli 2001 werd een eerste uitgebreide studie over ICT-gebruik en ICT-infrastructuur afgerond.
- Een nieuw ICT-beleid werd voorbereid.

MAATREGELEN VOOR 2002

- De visietekst waarin de doelstellingen en de krachtlijnen van het ICT-beleid voor de komende periode worden uiteengezet, wordt momenteel gefinaliseerd.
- Het infrastructuurprogramma wordt verder gecontinueerd en uitgebreid naar Baseducatie, Deeltijds Kunstonderwijs en Centra voor Volwassenenonderwijs.
- Prioriteit gaat verder naar de ondersteuning van ICT-coördinatoren en de lerarenopleiding.

9. Recht op werkgelegenheid

Het hebben van een job biedt niet alleen een inkomen, maar biedt tevens kansen om zich te ontplooiën volgens de eigen behoeften en talenten. In dit kader is werkgelegenheid nog steeds de beste dam tegen armoede en sociale uitsluiting en een belangrijk instrument voor effectieve sociale inclusie.

De conjuncturele vertraging in de tweede helft van 2001 uit zich in Vlaanderen voor het eerst sinds 1994 in een nieuwe werkloosheidsgroei. Met deze kentering is het engagement van het Vlaamse regeerakkoord van juli 1999 actueler dan ooit: de keuze voor een actief werkgelegenheidsbeleid dat meer en duurzame werkgelegenheid creëert en tegelijkertijd perspectief op werk probeert te bieden voor mensen met minder kansen. De centrale doelstelling van het Vlaamse werkgelegenheidsbeleid blijft dus het bevorderen van de maatschappelijke integratie door middel van werk.

Hierna worden de voornaamste krachtlijnen, realisaties en (nieuwe) ontwikkelingen van het Vlaamse werkgelegenheidsbeleid beschreven, vertrekkend van het 'Strategisch Plan Werkgelegenheid - oktober 2001' en de 'Beleidsbrief 2002' van Vlaams minister Renaat Landuyt. Hierin worden onder meer maatregelen op volgende domeinen voorgesteld:

1. Ontwikkelingen in de meerwaardeneconomie: sociale economie, maatschappelijk verantwoord ondernemen en de nieuwe diensteneconomie
2. Werk en arbeid aantrekkelijker maken
3. Evenredige participatie
4. Sociale investeringen in opleiding en vorming
5. Het recht op geïntegreerde basisdienstverlening

9.1 De meerwaardeneconomie gestalte geven: sociale economie, maatschappelijk verantwoord ondernemen en de nieuwe diensteneconomie

Een belangrijke doelstelling uit het Vlaams regeerakkoord is om tijdens deze legislatuur 7500 nieuwe, duurzame arbeidsplaatsen in de sociale economie te creëren. Hiervoor werd het concept van de 'meerwaardeneconomie' uitgewerkt. In dit concept groeien de reguliere en de sociale economie verder naar elkaar toe, om te komen tot een verruimde en her(r)ijkte economie.

De realisaties en maatregelen op dit vlak worden hierna toegelicht aan de hand van de volgende thema's: een impuls- en ondersteuningsprogramma voor de meerwaardeneconomie, experimenteerruimte voor maatschappelijk verantwoord ondernemerschap, de uitbouw van de nieuwe diensteneconomie, het Wisselbanenplan, de sociale werkplaatsen en arbeidszorg.

9.1.1 Een impuls- en ondersteuningsprogramma voor de meerwaardeneconomie

REALISATIES VAN 2001

Op Vlaams niveau werd via het besluit van de Vlaamse regering van 8 september 2000 een concreet instrumentarium ontwikkeld:

- invoegbedrijven en invoegafdelingen
- regionale incubatiecentra

- adviesbureaus
- het Vlaams Participatiefonds voor de Sociale Economie
- het Overlegplatform voor de Meerwaardeneconomie (VOMEC).

Het concept meerwaardeneconomie kreeg meer en meer bijklank. In het voorjaar van 2001 werd een inforonde georganiseerd in de verschillende provincies waarbij de minister gaf aan bedrijven en intermediairs een uitgebreide toelichting over een aantal instrumenten van de meerwaardeneconomie.

In 2001 werden drie nieuwe invoegbedrijven opgestart en één invoegafdeling. Begin 2002 zijn 30 invoegbedrijven actief. Deze invoegbedrijven hebben samen een 160-tal invoegwerknemers, waarvan er momenteel nog 71 gesubsidieerd worden. Deze bedrijven hebben duidelijk nog een groei voor ogen. Er zijn in totaal reeds 297 voltijdse equivalenten (VTE) invoegwerknemers toegekend. Een aantal bedrijven zijn reeds op een succesvolle wijze volledig zelfbedruipend. Er is echter ook gebleken dat een aantal andere bedrijven activiteiten hebben ontwikkeld die slechts gedeeltelijk rendabel zijn en omwille van hun maatschappelijke doelstelling (meer specifiek op het vlak van milieu) niet volledig zelfbedruipend kunnen zijn. Het gaat over de activiteiten kringloopcentra en natuurbehoud. Hiervoor worden oplossingen gezocht.

Vijf regionale incubatiecentra werden erkend en krijgen jaarlijks subsidies. Het Vlaams Overlegplatform voor de Meerwaardeneconomie, dat eveneens subsidies kreeg, telt ondertussen 77 leden.

Ook het Samenwerkingsakkoord van 4 juli 2000 tussen de Staat, de Gewesten en de Duitstalige Gemeenschap betreffende de sociale economie kreeg in 2001 duidelijk vorm via de gemeenschappelijke inzet van middelen. De afstemming gebeurt binnen het Overlegcomité Sociale Economie. Een gezamenlijk monitoring- en opvolgingssysteem wordt ontwikkeld.

MAATREGELEN VOOR 2002

Een eerste vooruitzicht voor 2002 is de verdere groei van de invoegbedrijven via toekenning van bijkomende invoegwerknemers.

Verder zal het instrument invoegafdelingen dat op dit moment enkel toegankelijk is voor privé-bedrijven, in de toekomst ook voor de uitbouw van collectieve dienstverlening worden ingezet. Dit instrument richt zich op werkgelegenheid voor lagergeschoolde (max. hoger secundair onderwijs) werkzoekenden (1 jaar inactief).

9.1.2 Experimenteerruimte voor maatschappelijk verantwoord ondernemerschap

REALISATIES VAN 2001

Om bedrijven te ondersteunen in hun zoektocht naar vernieuwende ondernemingsconcepten voor hun bedrijfsvoering op het vlak van maatschappelijk verantwoord ondernemen, werd in juni 2000 het Trivisi-proces gelanceerd. De Trivisi-activiteiten vonden plaats in drie pioniersgroepen, meer bepaald:

- diversiteit
- lerende ondernemingen
- stakeholder management.

Meer dan 200 Vlaamse bedrijfsmensen, academici, vertegenwoordigers uit de NGO-wereld en sociale partners ontwikkelden nieuwe instrumenten, vergeleken goede praktijken en pasten nieuwe concepten toe in hun bedrijf. In het kader van het Belgisch Voorzitterschap werden deze ervaringen op een Trivisi-conferentie (7 november 2001) samengebracht. Ook internationale experts namen hieraan deel. Op 6 november 2001 vond bovendien een Trivisi-expertenmeeting plaats, eveneens in het kader van het Belgisch voorzitterschap. Aan deze meeting namen een 40-tal internationale, Vlaamse en Belgische experts deel.

9.1.3 De uitbouw van de nieuwe diensteneconomie

De nieuwe nabijheidsdiensten kunnen in twee groepen worden opgedeeld: nabijheidsdiensten aan personen en maatschappelijke nabijheidsdiensten. Het gaat steeds over diensten die zowel een nabijheidsaspect als een zorgaspect inhouden. De uitdaging is om duurzame jobs te creëren in de nieuwe diensteneconomie en hierbij maximaal te streven naar een integratie van kansengroepen.

REALISATIES VAN 2001

In februari 2001 werd in het kader van de nieuwe diensteneconomie een pilootproject opgestart. Aan 13 centrumsteden (Aalst, Antwerpen, Brugge, Genk, Gent, Hasselt, Kortrijk, Leuven, Mechelen, Oostende, Roeselare, Sint-Niklaas en Turnhout) werd gevraagd een actieplan 'diensteneconomie' op te stellen. De centrumsteden kregen in deze voorbereidingsfase een trekkersrol toebedeeld: enerzijds omdat in deze steden de concentratie van langdurige werkloosheid het grootst is, anderzijds omdat zij meestal reeds een eigen dynamiek inzake lokale werkgelegenheid ontwikkeld hebben en ook financieel een ruimer draagvlak hebben om dit mee te co-financieren. De 13 centrumsteden kregen in de lanceringsfase een budget ter beschikking om deze regierol volwaardig te kunnen uitoefenen en tegelijkertijd projecten in hun stad of gemeente te kunnen financieren. Daarnaast wordt ook een projectenfonds opgericht, zodat ook projecten in niet-centrumsteden op projectfinanciering beroep zullen kunnen doen. Een deel van deze middelen is bestemd voor concrete projecten omtrent toerisme en werkgelegenheid in de diensteneconomie. Het andere deel is bestemd voor de ontwikkeling van de diensteneconomie in andere domeinen.

De federale overheid keurde op 20 juli 2001 een wet goed om de dienstencheque als werkgelegenheidsmaatregel voor diverse nabijheidsdiensten in te voeren. Aansluitend kwam er een samenwerkingsakkoord tussen de federale Staat, de Gewesten en de Duitse Gemeenschap tot stand waarin de Vlaamse overheid zich, evenals de federale, engageert om middelen te voorzien voor de integratie van de dienstencheque in Vlaanderen.

MAATREGELEN VOOR 2002

Er wordt een projectenfonds opgericht zodat ook niet-centrumsteden beroep kunnen doen op financiering voor concrete projecten omtrent toerisme en werkgelegenheid in de diensteneconomie en voor de ontwikkeling van de diensteneconomie in andere domeinen.

De nieuwe diensteneconomie zal verder worden ontwikkeld via de lokale werkinkels. Deze hebben naast de geïntegreerde basisdienstverlening ook een verantwoordelijkheid inzake diensteneconomie.

Het gebruik van de dienstencheque in Vlaanderen wordt voorzien vanaf januari 2002.

9.1.4 Wisselbanenplan (zie ook 9.5.7)

REALISATIES VAN 2001

Op 29 juni 2001 keurde de Vlaamse regering het Wisselbanenplan goed. Dit plan wil een flankerend beleid ontwikkelen dat ondernemingen aanmoedigt de slapende competenties van hun werknemers te ontwikkelen. In dit kader worden drie actielijnen uitgebouwd:

- tijdelijk invoegen van werknemers
- invoegen voor een langere termijn
- invoegen via het stimuleren van de opwaartse mobiliteit.

Het Wisselbanenplan maakt gebruik van zowel bestaande (bv. Individuele Beroepsopleiding in de Onderneming IBO, WEP-plus) als nieuwe maatregelen (bv. invoeginterim).

9.1.5 Beschermde Werkgelegenheid: de Sociale Werkplaatsen

REALISATIES VAN 2001

Het aantal arbeidsplaatsen binnen de sociale werkplaatsen nam de voorbije jaren al sterk toe als gevolg van de activering van werkloosheidsuitkeringen. Midden oktober 2001 werd dit aantal opnieuw met 271 voltijdse equivalenten (VTE) uitgebreid. Het totaal komt daarmee op 1.732 VTE. De meerderheid van deze werknemers is actief op het vlak van natuurbeheer, milieubehoud en biologische landbouw.

Sinds 2001 kunnen de sociale werkplaatsen rekenen op extra faciliteiten met betrekking tot managementondersteuning en toegang tot risicokapitaal.

9.1.6 Arbeidszorg

Arbeidszorg richt zich tot personen die omwille van persoonsgebonden kenmerken en/of eigenschappen, buiten hun wil om, niet kunnen werken onder een arbeidscontract in het reguliere of beschermende arbeidscircuit. Deze persoonsgebonden kenmerken en/of eigenschappen kunnen zeer divers zijn: psychiatrische problematiek, psychische instabiliteit, extreem lage stressbestendigheid, mentale/fysische/sociale handicap, geen sociale vaardigheden en zelfvertrouwen,... Er wordt voor deze doelgroep bewust geen nieuw circuit gecreëerd, het nieuwe concept 'arbeidszorg' wordt geïntegreerd binnen de bestaande structuren en voorzieningen in diverse sectoren.

Voor de sociale werkplaatsen (zie richtsnoer 1) wordt de mogelijkheid gecreëerd om op beperkte schaal arbeidszorg (en begeleiding) aan te bieden; hiervoor wordt 1,6 miljoen euro vrijgemaakt. Bij besluit van de Vlaamse regering van 13 juli 2002 werden de regels voor erkenning en subsidiëring van de dagcentra binnen het Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een Handicap (VFSIPH) aangepast.

REALISATIES VAN 2001

Voor de sociale werkplaatsen werd de mogelijkheid gecreëerd om op beperkte schaal arbeidszorg (en begeleiding) aan te bieden. Hiervoor werden de nodige middelen vrijgemaakt. Het besluit van de Vlaamse regering van 13 juli 2001 paste hiervoor de regels voor erkenning en subsidiëring van de dagcentra binnen het Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een Handicap aan.

9.2 Werk en arbeid aantrekkelijker maken

De Vlaamse overheid wil bijdragen tot het aantrekkelijker maken van de werkomgeving in brede zin of met andere woorden tot een meer kwaliteitsvolle werkomgeving en arbeid. Zij heeft daarbij oog voor de arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden, het evenwicht tussen arbeid, gezin en vrije tijd, het doorbreken van de negatieve spiraal waarin laaggeschoolde werknemers zich bevinden, het verbeteren van de toegang tot werk en de relatie tussen arbeid, kinderopvang en mobiliteit.

9.2.1 Een volwaardig statuut

REALISATIES VAN 2001

Op 1 januari 2001 konden 4.000 werknemers (uitgedrukt in voltijdse betrekkingen) uit de welzijns- en verzorgingssector overstappen van het DAC-stelsel (Derde Arbeidscircuit) naar een reguliere arbeidsovereenkomst. Op dezelfde datum kwam voor 1.800 werknemers (uitgedrukt in voltijdse betrekkingen) een einde aan het PBW en werd ook hen een reguliere arbeidsovereenkomst aangeboden. De goedkeuring van het Lambermont-akkoord in het federaal Parlement is het sluitstuk voor de herziening van de financiering van deze statuten en de inpassing ervan in de Vlaamse subsidieregelingen in elk van de betrokken bevoegdheidsdomeinen.

De problematiek van het vrijwilligerswerk en van de grijze zone tussen het vrijwilligerswerk en de reguliere arbeid werd vertaald in een nota die de Vlaamse regering op 1 december 2000 heeft goedgekeurd.

Verder is in 2001, in functie van de budgettaire evaluatie van de reële kostprijs van de DAC-welzijnsregularisering, de regularisering van het DAC in de culturele sector onderzocht en doorgevoerd.

MAATREGELEN VOOR 2002

In uitvoering van de onderwijs-CAO VI zullen in 2002 circa 1.150 (VTE) personeelsleden worden geregulariseerd. Tenslotte staat ook de regularisering van de milieu- en toerismesector in 2002 op de agenda. De voorbereidende werkzaamheden hiervoor met de functioneel betrokken departementen zijn reeds gestart.

9.2.2 Werken ... en er ook eens uitstappen

REALISATIES 2001 EN VOORUITZICHTEN 2002

Als antwoord op het werkgelegenheidsakkoord dat de Vlaamse interprofessionele sociale partners op 12 februari 2001 hebben afgesloten is het stelsel van de Vlaamse aanmoedigingspremies voor de werknemers uit de privé-sector hervormd. De Vlaamse regering heeft een globale budgettaire enveloppe van 21,071 miljoen euro (850 mio frank) ter beschikking gesteld voor de implementatie van het hervormde stelsel van aanmoedigingspremies. Het nieuwe premiestelsel wordt geheroriënteerd naar de prioriteiten van het Vlaamse werkgelegenheidsbeleid : het autonoom beheer van de loopbaan, het levenslang leren en zorgaspecten. De besteding van de middelen wordt onderworpen aan een voorafgaandelijk sectorakkoord, bedrijfsakkoord of toetredingsakte inzake de implementatie van deze elementen in het personeelsbeleid van de betrokken sector of onderneming.

De aanmoedigingspremies worden vanaf 2002 ingezet met het oog op enerzijds de ontwikkeling van een individueel loopbaanbeleid dat gericht is op de bevordering van vorming en opleiding in het kader van het opleidingskrediet en anderzijds het verzekeren van een beter evenwicht tussen arbeid en gezin middels een zorgkrediet. Daarnaast zullen de premies worden ingezet om het arbeidsvolume te verminderen in bedrijven in moeilijkheden of in herstructurering, teneinde op die manier zoveel mogelijk gedwongen ontslagen te voorkomen.

Het **opleidingskrediet** bestaat in de toekenning van een aanmoedigingspremie van max. 150 euro (ingeval van een voltijdse onderbreking) per maand aan de werknemer die een (federaal) tijdskrediet opneemt specifiek voor het volgen van een opleiding. De premie wordt gedurende max. 2 jaar toegekend, doch wordt uitbetaald voor de volledige duur van de opleiding of studie indien de werknemer hetzij een opleiding volgt die kadert in het tweedekansonderwijs, hetzij een opleiding volgt die leidt tot een diploma of getuigschrift dat toegang geeft tot de uitoefening van een knelpuntberoep. Voor werknemers met een loopbaananciënniteit van 20 jaar wordt het basis-krediet van 2 jaar verhoogd met 6 maanden.

Via het **zorgkrediet** wordt een premie van max. 150 euro (ingeval van een voltijdse onderbreking) per maand toegekend aan de werknemer die een tijdskrediet opneemt om zorg te verlenen aan een kind ten laste dat jonger is dan 18 jaar, een moeder/vader ouder dan 70 jaar, een zwaar ziek gezins- of familielid of een persoon die ongeneeslijk ziek is. Het basis zorgkrediet bedraagt 12 maanden en wordt verhoogd met 3 maanden per kind ten laste.

In **ondernemingen in moeilijkheden of in herstructurering** wordt een aanmoedigingspremie toegekend aan de werknemer die in het kader van een herstructureringsplan voor zijn bedrijf zijn arbeidsduur vermindert met ten minste 10% van de voltijdse arbeidsregeling, en na vermindering nog minstens halftijds blijft werken. De premie kan gedurende max. 2 jaar worden toegekend en bedraagt respectievelijk 125 euro, 75 euro of 50 euro per maand, afhankelijk van de effectieve arbeidstijdinlevering.

Tevens voorziet de nieuwe regelgeving voor die werknemers waarvoor geen sectorakkoord, noch een bedrijfsakkoord of toetredingsakte is afgesloten in een minimumregeling of **suppletieve regeling** die twee maatregelen omvat: een tijdskrediet voor het volgen van een opleiding in het kader van het tweedekansonderwijs of een tijdskrediet in het kader van het zorgkrediet (met inbegrip van het ouderschapsverlof, het verlof voor medische bijstand en het palliatief verlof). De premiebedragen zijn dezelfde als deze voorzien in de algemene regeling.

Aan **alleenstaanden** (zowel alleenwonenden als éénoudergezinnen) wordt een supplementaire aanmoedigingspremie van 37 euro toegekend ingeval van opleidingskrediet en zorgkrediet, alsook in het kader van de suppletieve regeling.

Inmiddels vervult de Vlaamse social profitsector een pioniersrol inzake de modaliteiten om arbeid en privé-leven (gezin of vrije tijd) soepel te kunnen combineren. In uitvoering van het Vlaams Intersectoraal Social Profit Akkoord werd bij besluit van de Vlaamse regering van 8 december 2000 immers een bijzonder stelsel van de aanmoedigingspremies voor de Vlaamse Social Profitsector ingevoerd. Voor 2002 wordt hiervoor 5,722 miljoen euro in de begroting voorzien

9.3 Een activerend werkgelegenheidsbeleid: het wegwerken van werkloosheidsvallen om werk toegankelijk te maken

Om werk toegankelijk te maken, worden zowel inspanningen geleverd op vlak van kinderopvang als op vlak van mobiliteit.

9.3.1 Kinderopvang

REALISATIES VAN 2001

Met het actieplan gelijke kansen mannen-vrouwen worden bedrijven aangezet om een soepele arbeidsstructuur uit te werken. Daarnaast is er meer dan ooit nood aan voldoende en kwalitatieve kinderopvang. Het is niet voldoende om de mogelijkheden tijdens de dag uit te breiden. Ook de mogelijkheden op het vlak van buitenschoolse opvang moeten structureel worden uitgebouwd. Op dit ogenblik zijn er vanuit werkgelegenheid 1.010 VTE toegekend via het systeem van de Weer Werk-gesco's aan 181 initiatieven voor buitenschoolse kinderopvang. Om aan de vraag van de promotoren tegemoet te komen, zijn er in 2001 bijkomende middelen vrijgemaakt. Als instrument in een activerend werkgelegenheidsbeleid moet de kinderopvang kunnen rekenen op een verdere uitbreiding van het aanbod. Bovendien wordt er gestreefd naar een volwaardig statuut voor de begeleidsters.

Tenslotte is ook binnen de werkingsdotatie aan Kind en Gezin een budget voorzien voor het beleidsplan Kinderopvang in 2001.

MAATREGELEN VOOR 2002

De regularisering van de WeerWerk-gesco's tewerkgesteld in de buitenschoolse kinderopvang zal verder worden onderzocht met het oog op een zo spoedig mogelijke omzetting. Deze sector is immers zeer homogeen en beantwoordt aan structureel maatschappelijke behoeften. Om tegemoet te komen aan de behoefte terzake zullen bovendien in 2002 bijkomende initiatieven buitenschoolse kinderopvang (1.000 bijkomende opvangplaatsen) worden opgestart.

Met de Vlaamse minister voor Welzijn zal in 2002 een beleidsbrief 'Buitenschoolse Kinderopvang' worden uitgewerkt met een meerjarenvisie en nieuwe beleidssporen.

9.3.2 Mobiliteit

REALISATIES VAN 2001

Voor het eerst hebben de Vlaamse sociale partners het mobiliteitsthema in hun werkgelegenheidsakkoord opgenomen. De opmaak van bedrijfsvervoersplannen zal worden ondersteund met mobiliteitsmanagers. Het bedrijfsvervoersplan van de VDAB wordt geïmplementeerd. Op diverse plaatsen wordt onderhandeld met De Lijn voor een betere afstemming van de diensten van De Lijn op de organisatie van de opleidingen en het woon-werkverkeer. Voor de aanschaf en het ter beschikking stellen van 450 snorfietsen en 300 fietsen aan werkzoekenden die niet over voldoende mobiliteitsmogelijkheden beschikken om in te gaan op een werkaanbieding of om een opleiding te volgen, zijn middelen voorzien in de VDAB-dotatie. Gedurende drie maanden kunnen ze gratis gebruik maken van dit aanbod om tijdens deze periode een solide oplossing te zoeken. Daarnaast is een zelfde bedrag vrijgemaakt om werkzoekenden gedurende hun trajectbegeleiding tegen een verlaagd tarief gebruik te laten maken van de openbare Vlaamse Vervoermaatschappij De Lijn. Mits een remgeld van 12,50 euro (500 frank) kan een werkzoekende een pas krijgen die toe-

gang verleent tot het hele net van De Lijn. Hierdoor worden kosten voor solliciteren aangepakt en wordt de opstap georganiseerd om via collectief vervoer naar het werk te gaan.

Bij heel wat werkaanbiedingen wordt als voorwaarde gesteld dat de kandidaat over een rijbewijs dient te beschikken. De investering in het volgen van rijlessen en het behalen van het rijbewijs is voor vele werkzoekenden te groot. Daarom werd binnen de VDAB-begroting een bedrag voorzien om 250 werkzoekenden op te leiden voor het behalen van het nodige rijbewijs.

9.4 Evenredige participatie en non-discriminatie

De uitgangspunten van het werkgelegenheidsbeleid inzake de bevordering van evenredige participatie en non-discriminatie staan hoog op de agenda. Het doel is om deze principes structureel in te bedden in alle werkgelegenheidsmaatregelen om zo te komen tot een evenredige vertegenwoordiging van de zogenaamde kansengroepen.

9.4.1 Evenredige participatie en non-discriminatie als uitgangspunt

REALISATIES VAN 2001

De beleidsvisie omtrent evenredige participatie wordt ondersteund door de resolutie van 15 mei 2001 van het Vlaams Parlement betreffende de evenredige participatie van de kansengroepen op de arbeidsmarkt.

Om non-discriminatie te implementeren, werden op Vlaams niveau diverse stappen gezet binnen het werkgelegenheidsdomein. Concreet gebeurde dit enerzijds via allerlei acties, anderzijds door een versterkte samenwerking met de sociale partners, intermediairen en vrije beroepen. Het Overlegcentrum voor Integratie van Vluchtelingen (OCIV) werd ondersteund voor het opzetten van een Equity Conferentie op 5 december 2000 in het Vlaams Parlement.

Ook binnen het in 2000 gelanceerde Trivisi-proces (zie ook hoger) is er een hele dynamiek op gang gekomen rond de thema's management van diversiteit, management van het leren en stakeholdersmanagement. De ervaringen hierrond werden via een Trivisi-conferentie en een expertenmeeting samengebracht en uitgewisseld.

Via een geïntegreerde benadering van evenredige participatie in het kader van de VESOC-actieplannen werd daarnaast (sinds 2000) gestart met de implementatie van het concept '**management van diversiteit**' binnen het personeelsbeleid. In 2001 werd daarop verder gebouwd door de aanpak die ontwikkeld werd binnen Trivisi-diversiteit te koppelen aan het Actieplan Europese werkgelegenheidsrichtsnoeren.

De verschillende VESOC-actieplannen inzake evenredige arbeidsdeelname van kansengroepen die van start gingen in 2001, werden op elkaar afgestemd. Het doel is om in 2002 alle actieplannen rond kansengroepen en gelijke kansen te integreren in een nieuwe meerjarenplanning, opgesteld in functie van het diversiteitsconcept en evenredige participatie. Een eerste aanzet naar een sectoraal beleid terzake werd gerealiseerd via de oprichting van 'Steunpunten diversiteit' in twee sectoren.

MAATREGELEN VOOR 2002

In 2002 worden alle actieplannen rond kansengroepen en gelijke kansen geïntegreerd in een nieuwe meerjarenplanning, opgesteld in functie van het diversiteitsconcept en evenredige participatie.

Participatie en betrokkenheid van armen bij het beleid vormt één van de belangrijke doelstellingen in het Actieplan Armoedebestrijding. In 2002 wordt binnen de VDAB een project rond ervaringsdeskundigen uitgewerkt. De bedoeling van het project is opleiding en tewerkstelling te koppelen opdat de armen inzichten en de nodige vaardigheden kunnen verwerven om op die manier een actieve bijdrage te leveren aan de armoedebestrijding. Concreet gaat het om ervaringsdeskundigen die zullen worden ingezet in de VDAB-kantoren te Antwerpen en Gent.

9.4.2 Kansengroepenbeleid

REALISATIES VAN 2001

Vanuit de werking van de pioniersgroep 'diversiteit' in de verschillende werkgroepen en leerprojecten zijn kritische factoren van het diversiteitsbeleid naar voren gekomen. De bedoeling van deze aanpak is het aanbieden van houvasten en suggesties om positief om te gaan met verschillen. De uitdaging is diversiteit niet op voorhand te problematiseren, maar constructief aan te pakken. De pioniersgroep heeft van juni 2000 tot november 2001 intensief gewerkt aan een concrete invulling van een diversiteitsbeleid binnen de ondernemingen.

Ter ondersteuning hiervan zijn ook diverse instrumenten en hulpmiddelen uitgewerkt, zoals een model actieplan, een checklist met oefeningen, communicatiestrategieën en een geannoteerd overzicht van producten, brochures, opleidingspakketten en boeken over het voeren van een diversiteitsbeleid.

Drie handleidingen met name 'instroom en doorstroom', 'productintegratie' en 'good practices' inzake 'management van diversiteit' werden in het kader van Trivisi gefinaliseerd in oktober 2001 en ter beschikking gesteld van bedrijven, intermediairen en werkveldorganisaties.

Daarnaast werd het concept 'management van diversiteit' ook geïntegreerd in het personeelsbeleid via een geïntegreerde benadering van evenredige participatie in het kader van de VESOC-actieplannen (Vlaams actieplan Europese werkgelegenheidsrichtsnoeren).

Ook werden in 2001 middelen voorzien voor de actieplannen inzake evenredige arbeidsdeelname en diversiteitsbeleid voor allochtonen, arbeidsgehandicapten, gelijke kansen mannen en vrouwen, ouderen, ex-gedetineerden. De realisaties en maatregelen op dit vlak worden hieronder weergegeven per kansengroep.

Tenslotte werd in 2001 een nieuwe beheersovereenkomst afgesloten met de VDAB waarin evenredige participatie verankerd werd als één van de belangrijke doelstellingen. Dit engagement vertaalt zich, naast een aantal kwalitatieve parameters, naar een aantal kwantitatieve parameters. In 2001 werden meetinstrumenten ontwikkeld om het potentieel aantal werkzoekenden behorende tot de kansengroepen te bepalen. Deze bestaat uit een combinatie van het aantal werkzoekenden dat werkloos is aan het begin van het jaar en de nieuw instromende werkzoekenden tijdens het jaar.

VESOC-actieplan 2000 inzake allochtonen

In het actieplan 2001 wordt gestreefd naar 150 nieuwe positieve actiebedrijven en 20 beste praktijken. Deze doelstellingen worden meer dan gerealiseerd. De bedrijven waarin deze positieve actieplannen worden geïnitieerd, zijn zeer divers en verspreid over verschillende sectoren. Bij alle lopende en opstartende actieplannen zijn naar schatting 350.000 werknemers betrokken. De actieplannen hebben onder meer betrekking op aspecten als het creëren van een draagvlak, het wervings- en selectiebeleid, het onthaalbeleid, vorming, de doorstroom van allochtone werknemers in de onderneming,...

De oprichting van steunpunten diversiteit in sectoren werd aangemoedigd alsook de opstelling van actieplannen op het sectoraal meso-niveau. Voor de inschakeling van diversiteitsconsulenten in de sectoren wordt een nauwe samenwerking beoogd met de 'Subregionaal Tewerkstellingscomité (STC)-projectontwikkelaars diversiteit en evenredige arbeidsdeelname' in het kader van de opmaak van sectorconvenanten. Hiervoor is een sluitend afsprakenkader ontwikkeld.

Als uitvloeisel van het VESOC-actieplan 2000, maar ook reeds in uitvoering van onderdelen van het actieplan 'Diversiteit en evenredige arbeidsdeelname 2001' werden een aantal acties opgezet. Daarbij richtte men zich specifiek op de KMO-sector. Via een samenwerkingsakkoord met de Unie van Zelfstandige Ondernemers (UNIZO) wordt een gezamenlijk instrumentarium ontwikkeld op maat van de KMO-ondernemer. Ook andere samenwerkingsprotocollen werden afgesloten.

Professionele integratie van nieuwkomers

In uitvoering van de 'Afsprakennota inburgeringsbeleid' van de Vlaamse regering van 21 juni 2000 werden substantiële inspanningen geleverd. Zo kreeg de VDAB budgetten om het derde spoor van het inburgeringsbeleid vorm te geven: de professionele integratie van nieuwkomers via secundaire trajecten. Verder werden ook middelen uitgetrokken voor het opzetten van extra trajecten voor deze doelgroep, voor de implementatie van nieuwe en intensieve methodieken Nederlands op de werkvloer en op de opleidingsvloer. Om de principes voor een geslaagde 'inburgering' op de arbeidsmarkt waar te kunnen maken, heeft de VDAB o.a. inburgeringsconsulenten aangeworven en het NT2-aanbod uitgebreid. Deze inspanningen werden in 2001 verder doorgevoerd en nog versterkt.

Actieplan gelijke kansen mannen en vrouwen

Begin 2001 startte officieel het Europees Sociaal Fonds (ESF)-zwaartepunt 5 en het VESOC-actieplan man-vrouwproblematiek. De combinatie van beide middelen vormt een versterking van het beleid dat Vlaanderen in het kader van de richtsnoeren ontplooit. In de eerste ronde, waarbij promotoren subsidies konden aanvragen voor meerjarenprojecten die starten in 2001, werden 17 projecten door de Strategische Werkgroep zwaartepunt 5 goedgekeurd. In juli 2001 werd dan een tweede oproep gelanceerd en werden nog eens 8 projecten goedgekeurd. Inhoudelijk hebben de projecten nog sterk betrekking op werkzoekende vrouwen in een roldoorbrekend traject. Er wordt echter meer en meer gestreefd naar een flankerend beleid naar de sectoren.

Vanuit een inclusieve aanpak werden deze maatregelen geïmplementeerd in de andere beleidsdomeinen en werd een monitoringsysteem uitgewerkt voor een goede opvolging van de gendermainstreaming in Vlaanderen.

Bedrijven werden in 2001 tevens ondersteund bij de opmaak van een genderbewust personeelsbeleid en de aanpak van kinderopvang. Tenslotte startte in het najaar 2001 een grootscheepse sensibiliseringscampagne rond gelijke kansen voor mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt (de campagne 'GROOT GELIJK').

Acties voor personen met een handicap

In het actieplan van 24 november 2000 werden middelen voorzien voor de VDAB, enerzijds voor de inbedding van de vijf ATB-diensten (arbeidstrajectbegeleiding- overeenkomstig de aanwezigheid van de doelgroep in elke provincie), anderzijds voor de screening van arbeidsgehandicapten zonder Vlaams Fondsnummer.

Voor de doelgroep met een Vlaams Fondsnummer werkte de VDAB nauw samen met de gespecialiseerde oriënteringscentra 'CGVB's. Voor arbeidsgehandicapten die nood hebben aan een uitgebreid opleidings- en/of bemiddelingstraject dat niet kan opgenomen worden binnen de reguliere VDAB-trajectwerking, werden de trajecten uitbesteed aan gespecialiseerde opleidings- en begeleidingscentra zoals CBO's.

In het actieplan 2001 werd geopteerd voor eenmalige projectsubsidies ter ondersteuning en versterking van de reguliere en gespecialiseerde trajectbegeleiding en -uitvoering. Vanuit de aandacht voor de werkgelegenheid van arbeidsgehandicapten wil men een aanzet geven tot een geïntegreerde aanpak van evenredige arbeidsdeelname van meerdere kansgroepen (allochtonen, vrouwen, arbeidsgehandicapten en oudere werknemers), in afstemming met het diversiteitsbeleid en effectieve non-discriminatie. Naast dit algemene uitgangspunt ligt de klemtoon op methodiek en productontwikkeling. Daarbij richt het actieplan zich zowel naar de vraag- als de aanbodzijde. Met oog op de integratie van deze categoriale voorzieningen is de samenwerking tussen het VFSIPH en de VDAB in functie van integrale trajectwerking binnen de reguliere voorzieningen versterkt. Deze samenwerkingsoptie is structureel onderkend in het Beter Bestuurlijk Beleid.

De startbanen voor jongeren

De in april 2000 gelanceerde startbaanovereenkomsten kennen een groot succes. Er werden meer dan 37.000 startbaanovereenkomsten afgesloten in Vlaanderen.

De bestaande samenwerking m.b.t. het inschakelingsplan voor jonge werkzoekenden werd verder gezet. Het nieuwe samenwerkingsakkoord (op 31 augustus 2001 afgesloten tussen de Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten) voorziet in een financiering van begeleidings- en opleidingsacties voor werkzoekende jongeren met het oog op toeleiding naar een startbaanovereenkomst.

Ouderen

Het besluit van de Vlaamse regering inzake een leeftijdsbewust personeelsbeleid biedt ondernemingen en instellingen een concreet werkingskader. Dit kader voorziet ondersteuning voor bedrijven die een goede praktijk ontwikkelen rond het inschakelen van oudere werkzoekenden of die eindeloopbaan alternatieven formuleren binnen het bedrijf. Een nieuwe maatregel in dit kader is de zilverpasformule. Deze pas wil een leeftijdsbewust personeelsbeleid stimuleren. Organisaties die op dit domein het voortouw nemen - door het ontwikkelen van acties voor de inschakeling van oudere werkzoekenden of door het formuleren van eindeloopbaanalternatieven - kunnen via de zilverpas een beroep doen op financiële ondersteuning.

Daarnaast is in het kader van 'start van een loopbaan' de peterschapsformule verder uitgewerkt, waardoor bedrijven financieel worden aangemoedigd om ervaren oudere werknemers in te zetten voor de begeleiding van jongeren. Voorts werd de doelgroep van oudere werknemers vooropgesteld in de toepassing van het Herplaatsingsfonds. Tenslotte is het instrument van de landingsbanen niet alleen geïntroduceerd in de social profit sector, maar ook in de private sectoren.

Ex-gedetineerden

Op 7 september 2001 werd het begeleidingsplan 2001 door de Vlaamse regering goedgekeurd. Ook het plan voor deze doelgroep steunt op de principes van evenredige participatie, manage-

ment van diversiteit en inclusiviteit. In de pilootfase werd middelen vrijgemaakt voor de uitvoering van dit begeleidingsplan in samenwerking met de strafinrichtingen van Brugge, Wortel, Hoogstraten, Merksplas, Gent en Dendermonde. De doelstelling is het bevorderen van de werkgelegenheid van 240 gedetineerden. Hiervoor wordt trajectbegeleiding voorzien vanuit de VDAB binnen de muren van de strafinrichtingen. Daarnaast worden een tweetal WIS-terminals (werk-informatiesysteem) in de gevangenis van Leuven geïnstalleerd. Eveneens wordt de coördinatiefunctie van het Justitieel Welzijnwerk (verantwoordelijke arbeidstoeleiding) betoelaagd. De jaren 2001 en 2002 zijn pilootjaren voor de intra-muros begeleiding van gedetineerden met als doelstelling een betere voorbereiding en afstemming op de arbeidsmarkt en de haalbaarheid van dergelijk project nagaan.

MAATREGELEN VOOR 2002

Acties voor personen met een handicap

In 2002 worden met VESOC-middelen nieuwe projecten opgestart met als doel methodieken en/of producten te ontwikkelen ter optimalisering van o.a. de screening en oriëntering van de doelgroep personen met een handicap en de bevordering van jobcoaching, levenslang leren en loopbaanontwikkeling.

Ouderen

Vanuit het besef dat de begeleiding van oudere werkzoekenden een eigen aanpak vereist, zal de VDAB in de toekomst bovenop de trajectbegeleiding een aantal specifieke modules aanbieden: een oriëntatiemodule 50+, een ICT-module en een CV-module (curriculum vitae). Aansluitend hierbij werd ook een specifieke consulentfunctie uitgedacht: de loopbaanadviseur 50+. Van januari tot juli 2002 loopt rond deze modules een proefproject.

Ex-gedetineerden

Net zoals 2001 is ook 2002 nog een pilootjaar voor de intra-muros begeleiding van gedetineerden. Met deze begeleiding wil men deze doelgroep beter voorbereiden en afstemmen op de arbeidsmarkt en de haalbaarheid van dergelijk project nagaan.

9.4.3 Een overkoepelend beleid voor evenredige arbeidsparticipatie

REALISATIES VAN 2001

In 2001 werd de aanpak die ontwikkeld werd binnen de pioniersgroep 'Diversiteit' van het Trivisiproces rond maatschappelijk verantwoord ondernemen, geleidelijk aan gekoppeld aan het Vlaams Actieplan Europese werkgelegenheidsrichtsnoeren 2001. De in 2001 opgestarte VESOC-actieplannen inzake evenredige arbeidsdeelname van kansengroepen werden op elkaar afgestemd.

In 2001 werd een nieuwe beheersovereenkomst afgesloten met de VDAB waarin evenredige participatie verankerd werd als één van de belangrijke doelstellingen.

MAATREGELEN VOOR 2002

In 2002 zullen alle actieplannen rond kansengroepen en gelijke kansen worden geïntegreerd in een nieuwe meerjarenplanning, met concrete en meetbare objectieven, en opgesteld in functie van het diversiteitsconcept en evenredige participatie.

Verder wordt financiering voorzien voor de actieplannen inzake evenredige arbeidsdeelname en diversiteitsbeleid voor allochtonen, arbeidsgehandicapten, gelijke kansen mannen en vrouwen, ouderen, ex-gedetineerden (met bijkomende ESF-middelen voor innoverende acties in het kader van gelijke kansen mannen-vrouwen). Ditmaal wordt een objectief van 225 nieuwe gesubsidieerde positieve actieplannen en 25 beste praktijken vooropgesteld.

Het voorstel van decreet houdende evenredige participatie en diversiteit op de arbeidsmarkt werd op 8 februari jl. door de Vlaamse regering ondersteund. Het voorstel omvat een omzetting van de Europese richtlijnen van 29 juni 2000 en 27 november 2000 in intern recht en ondersteunt de positieve aanpak van de Vlaamse regering terzake. De Vlaamse overheid neemt hierbij haar voorbeeldfunctie op en stimuleert de ondernemingen om over te gaan tot een effectief anti-discriminatie- en diversiteitsbeleid.

9.4.4 Trajectbegeleiding

Om het menselijk kapitaal ten volle te benutten, dient de instroom in de langdurige werkloosheid te worden ingedamd door een efficiënt begeleidingssysteem dat kort op de bal speelt en werkzoekenden in een vroeg stadium bereikt. Met het oog op een sluitende en preventieve aanpak van langdurige werkloosheid bouwt Vlaanderen de individuele trajectwerking verder uit. De aanpak in de trajectwerking is 'preventief' omdat de werkzoekenden bereikt worden vooraleer ze instromen in de langdurige werkloosheid, en 'sluitend' omdat (in principe) alle betrokken werkzoekenden bereikt worden.

REALISATIES VAN 2001

Met de positionering van de VDAB-regisseur als onafhankelijke trajectbepaler en de komst van de lokale werkinkels werd een nieuw concept van trajectbegeleiding uitgetekend en opgenomen in de beheersovereenkomst van de VDAB die op 1 juni 2001 werd goedgekeurd. Er wordt uitgegaan van een scenario met één regisseur en verschillende module-uitvoerende actoren die volgens de door de regisseur vastgelegde voorwaarden ook kunnen instaan voor trajectbegeleiding. De verdeling van de middelen, de trajecttoewijzing, -bewaking én -evaluatie worden toevertrouwd aan de regisseur. Dit veronderstelt een systeem van erkenning van uitvoerders op basis van kwaliteitscriteria, ervaring en resultaatsverbintenissen.

Bij deze trajectbegeleiding vertrekt men enerzijds van het principe van de integrale en vaste trajectbegeleider, anderzijds van de zelfredzaamheid van de klant die bewust en doordacht akkoord gaat met het traject dat werd bepaald én met de doelstellingen die het impliceert. De trajectbegeleiding behoort tot de opdrachten van de regie, maar is geen exclusieve opdracht. Ook erkende derden kunnen in de lokale werkinkels trajectbegeleiding aanbieden. In het kader van ESF-doelstelling 3-zwaartepunt 1 en 2 werden zo op jaarbasis ongeveer 4.000 extra trajectbegeleidingen, gericht naar langdurig werkzoekenden, uitgeschreven. Deze kunnen door de derden-promotoren worden uitgevoerd binnen het concept van de lokale werkinkel. Samen met de VDAB-begeleiding geeft dit een trajectgarantie voor de laaggeschoolde langdurige werkzoekenden.

Op 12 maart 2001 werd door de Vlaamse ministers van Onderwijs en Vorming en Werkgelegenheid een afsprakenprotocol ondertekend met als doel de tewerkstellingskansen in het deeltijds onderwijs te verhogen. Via de lokale werkinkels wordt de 'afstand tot de arbeidsmarkt' gemeten en wordt, in overleg met de trajectbegeleiders, een betere begeleiding gerealiseerd. Tegelijkertijd

wordt onderzocht of er bijkomende voortrajecten kunnen worden ingelegd. Voor een vlottere en snellere oriëntatie van jongeren naar het gepaste traject werd een screeningsinstrument ontwikkeld. Hiermee worden jongeren bij de instap getest op hun arbeidsattitudes, opleidingsbereidheid, persoonlijkheidskenmerken, e.d. Tijdens een eerste pilootfase van twee jaar zal dit nieuw ontwikkeld instrument worden uitgetest in de lokale werkwinkels van 3 pilootregio's. In 2002 wordt gestart met de toeleiding van deeltijds leerplichtigen via (enkele) lokale werkwinkels.

Het aantal werkzoekenden in trajectbegeleiding bij de VDAB nam tussen 2000 en 2001 licht toe (van 123.000 tot 126.840). Het aantal niet-werkende werkzoekenden steeg in dezelfde periode ook licht van 178.000 tot 181.439. Het gemiddeld aandeel ingeschreven werkzoekenden met een individuele trajectovereenkomst stabiliseert in de periode 2000-2001 bijgevolg rond de 70%.

De prestaties van de VDAB vormen traditioneel een belangrijk onderdeel van de uitvoering van de Europese werkgelegenheidsstrategie in Vlaanderen. Daarom is in het Vlaams Actieplan Werkgelegenheid opnieuw ruimte voorzien voor een gedetailleerd overzicht en bespreking van deze VDAB-prestaties, met bijzondere aandacht voor de VDAB-trajectwerking. Naast een aantal Europese indicatoren over het bereik van de trajectwerking in het licht van de vooropgestelde 'preventieve aanpak', wordt dit jaar voor het eerst ook een beeld geschetst van de impact van deze trajectwerking op basis van het percentage werkzoekenden dat doorstroomt naar werk of inactiviteit 6 maanden na het afsluiten van een traject.

Uit efficiëntieoverwegingen worden de acties van de trajectbegeleiding in eerste instantie toegespitst op laaggeschoolde werkzoekenden die niet in staat zijn op eigen kracht werk te vinden. Bij zelfredzame cliënten rekent men aanvankelijk vooral op het eigen initiatief. Om dit zoekgedrag te ondersteunen, doet de VDAB een beroep op moderne ICT-toepassingen: de portaalsite (met mogelijkheid tot on line inschrijving, vacature- en opleidingsdatabank), WIS-computers, Kandidaten Informatie- en Selectiesysteem (KISS) en de dienstverlening door het callcenter. Het bereik van deze nieuwe kanalen neemt gevoelig toe. In de veronderstelling dat vooral de zelfredzame groep met de nieuwe technieken werkt, heeft dit het voordeel dat er voor de consulenten tijd vrijkomt voor opvang en begeleiding van werkzoekenden met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt.

MAATREGELEN VOOR 2002

Het nieuwe model trajectbegeleiding wordt in 2002 verder opgevolgd en, indien nodig, bijgestuurd. Ook het nieuwe screeningsinstrument, dat ontwikkeld werd om jongeren vlotter en sneller te oriënteren naar een gepaste traject wordt tijdens 2002 (pilotfase) verder uitgetest in de lokale werkwinkels van 3 pilootregio's. Tenslotte wordt in 2002 ook gestart met de toeleiding van deeltijds leerplichtigen via (enkele) lokale werkwinkels.

9.4.5 Werkervaring

REALISATIES VAN 2001

Een belangrijk instrument binnen het werkervaringsbeleid is en blijft het WEP+-plan. Op jaarbasis krijgen meer dan 2000 langdurige laaggeschoolde werkzoekenden een concrete opleiding gekoppeld aan een werkervaring aangeboden.

Op basis van de resultaten van een onderzoek naar de effectiviteit van deze maatregel werd in 2001 nagegaan hoe het trajectconcept beter in het WEP+-plan geïntegreerd kan worden.

In 2001 werd bovendien verder gewerkt aan een nieuw concept voor het Vlaamse werkervaringsbeleid, gebaseerd op een sterkere inbedding van het trajectconcept, de invoering van de idee van poolvorming en een vereenvoudiging van de regelgeving. Na overleg met de betrokken actoren en VESOC-leden werd beslist het concept stapsgewijs te realiseren.

In 2001 werden ook voorbereidingen getroffen om het werkervaringsbeleid uit te breiden met het instrument 'invoeginterim', naar analogie met de federale maatregel van toepassing op mensen met een bestaansminimum (binnenkort 'leefloon'). Hierdoor krijgen langdurig werkzoekenden enerzijds de mogelijkheid om via een uitzendbureau te worden ingezet voor uitzendarbeid via ondernemingen (met een tijdelijke arbeidsovereenkomst van 2 jaar) en anderzijds de garantie dat ze aanspraak kunnen maken op opleiding en begeleiding teneinde een definitieve inschakeling in het arbeidsproces aan te moedigen.

9.5 Sociale investeringen in opleiding en vorming

Op voorstel van de ministers van Werkgelegenheid, Onderwijs en Economie keurde de Vlaamse regering op 7 juli 2000 het actieplan 'een leven lang leren in goede banen' goed. Het actieplan stelt de Vlaamse regering in staat een doortastend beleid te voeren inzake vorming en opleiding.

Dit actieplan is in 2001 op kruissnelheid gekomen. Tegelijkertijd werd het kennischier gelanceerd waarmee een antwoord wordt geboden op een aantal concrete uitdagingen inzake ICT en kennis-economie. Beide elementen vormden de leidraad en het raamwerk waaruit de hiernavolgende acties voortvloeien.

9.5.1 De aansluiting onderwijs - arbeidsmarkt in de kijker

REALISATIES VAN 2001

In het kader van een goede aansluiting onderwijs arbeidsmarkt werd in 2001 vooral gewerkt aan de ontwikkeling van methodieken en de afstemming tussen de actoren.

Bij de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt gaat nog steeds een bijzondere aandacht uit naar de doelgroep van de deeltijds lerenden. Op 12 maart 2001 sloten de Vlaamse ministers van Onderwijs en Werkgelegenheid een protocol af omtrent de concrete toeleiding van de deeltijds leerplichtigen via de lokale werkwinkels. Bestaande maatregelen zijn alternerend leren voor leerplichtigen, alternerende beroepsopleiding van het BUSO, brugprojecten voor deeltijds leerplichtige jongeren en de leertijd.

MAATREGELEN VOOR 2002

Vanaf 2002 kunnen ook sectorconvenanten worden afgesloten tussen de Vlaamse regering en de sectorfondsen. Hiermee engageren de sociale partners zich o.a. tot het stimuleren van overeenkomsten met scholen en inrichtende machten, tot het aanbieden van meer en/of betere stageplaatsen voor het voltijds onderwijs en/of werkervaringsplaatsen in het kader van alternerend leren, tot het ondersteunen van alternerende opleiding en tot het realiseren van meer en betere arbeidsplaatsen.

9.5.2 Informatie over het vormingsaanbod

REALISATIES VAN 2001

Om zoveel mogelijk volwassenen bewust te maken van de mogelijkheden om te leren en hen de weg te wijzen naar vormingsinitiatieven in hun buurt, lanceert de Vlaamse overheid vanaf 2001 jaarlijks een nieuw initiatief: **de Grote Leerweek**. Het vormt het Vlaams antwoord op leerfestivals voor volwassenen die al in meer dan 40 landen opgezet worden onder diverse benamingen. In oktober 2001 vond de eerste editie van de Grote Leerweek plaats met als doelgroep de opleiders van volwassenen.

Een ander initiatief is de ontwikkeling van een gemeenschappelijke, transparante en klantgerichte databank, '**de Leerwinkel**', waarop volwassenen via internet, via een callcenter en/of via andere plaatsen waar potentiële gebruikers aanwezig zijn (bv. lokale werkwinkels), een beroep kunnen doen voor begeleiding bij het opstellen van hun vormingstraject en het uitstippelen van hun loopbaan.

De Edufora ontwikkelden een databank, de **Educatieve Kaart**, die sedert februari 2001 operationeel is op de Edufora-website. Deze databank bevat het educatief aanbod en de organisatiegegevens van de publieke opleidingsverstrekkers in Vlaanderen. De Edufora stelden in oktober 2001 het behoeftedetectierapport Vlaanderen voor. Het behoeftedetectierapport zal toelaten knelpunten inzake het opleidingsaanbod te distilleren.

MAATREGELEN VOOR 2002

Vanaf 2002 zal de Grote Leerweek zich richten naar de (toekomstige) cursisten zelf door middel van lokale acties. Bovendien zal de Grote Leerweek vergezeld worden van een groots opgevatte mediacampagne.

De door Edufora ontwikkelde Educatieve kaart zal in 2002 verder worden aangevuld. Het behoeftedetectierapport van Edufora zal de basis vormen voor een educatief richtplan dat in 2002 wordt opgesteld en waarbij specifieke keuzes en prioriteiten worden bepaald.

9.5.3 Levensloopbanen

REALISATIES VAN 2001

In het verlengde van het loopbaangericht denken werd het opleidingskrediet uitgewerkt dat vanaf 1 januari 2002 van kracht wordt. Verder werd in 2001 een duw gegeven aan de dienstverlening inzake loopbaanadvisering. Tenslotte heeft een netwerk rond loopbaanbeheer inmiddels een stand van zaken in Vlaanderen en een internationale vergelijking betreffende loopbaanbegeleiding uitgewerkt. Op basis daarvan zal tegen medio 2002 een advies aangereikt worden dat een kwaliteitsvolle uitbouw van dit soort dienstverlening moet mogelijk maken.

MAATREGELEN VOOR 2002

De loopbaandienstverlening wordt vanaf 2002 aangeboden in 13 VDAB-centra (die omgevormd worden tot competentiecentra) en in andere organisaties die dankzij overheidssteun uit het hefboomkrediet loopbaandienstverlening kunnen uitbouwen en aan democratische prijzen aanbieden. In 2002 zal verder gewerkt worden aan de kwaliteitsvolle uitbouw van dit soort dienstverlening.

De uitbouw van de dienstverlening van loopbaanbegeleiding is onlosmakelijk verbonden met het meten van elders verworven competenties en de uitbouw van een goed geïnformateerde opleidingsdatabank. Binnen de werkgroep 'elders verworven competenties' werd een advies uitgewerkt in verband met het operationeel kader waarbinnen de erkenning van competenties kan gebeuren. Dit advies zal vanaf 2002 verder worden uitgewerkt in samenwerking met de sociale partners.

9.5.4 *Het stimuleren van opleidingsinspanningen binnen bedrijven en de uitbouw van een opleidingskrediet*

REALISATIES VAN 2001

In 2001 werd het vernieuwde hefboomkrediet gelanceerd. Drie soorten opleidingsprojecten komen voor subsidiëring in aanmerking:

- de opleidinginitiatieven van bedrijven die zich expliciet richten naar kansengroepen en het verwerven van ICT-vaardigheden
- projecten inzake jobrotatie en diversiteit
- projecten die een strategisch opleidingsbeleid in het bedrijf mogelijk maken (opleidingsbehoefte-detectie).

Het nieuwe hefboomkrediet subsidieert dus naast opleidingen ook omkaderende initiatieven, zoals loopbaanbegeleiding voor individuele werknemers en de ontwikkeling van instrumenten. Voor het hefboomkrediet worden zowel middelen uit de Vlaamse begroting als uit ESF ingezet.

Alle ondernemingen hebben nood aan een financiële steun voor hun opleidingsinspanningen. Daarom werd vanaf 2001 het concept van opleidingcheques uitgewerkt, door een heroriëntatie van de economische expansiesteun. Het besluit met betrekking tot de opleidingcheques werd op 14 december 2001 door de Vlaamse regering goedgekeurd. Het nieuwe instrument, dat op een eenvoudige en transparante manier de ondernemingen wil helpen bij hun inspanningen tot permanente vorming, zal in 2002 verder uitgewerkt worden.

De Trivisi-pioniersgroep 'Lerende ondernemingen' werd verder opgesplitst in drie subgroepen:

- *Leren structureren*: met deze groep heeft men zich tot nu toe gericht op het in Europa meest gerenommeerde kwaliteitslabel voor bedrijfsopleidingen, namelijk het Investors in People keurmerk (IIP).
- *Netleren*: met dit project wil men samenwerkingsverbanden tussen organisaties creëren om onderlinge ervarings- en expertise-uitwisseling te promoten.
- *Anders leren*: dit project omvat drie werkgroepen, namelijk 'alternatieve leermethodes', 'transfer van leren en kennismanagement' en 'opleidingsprocessen'.

Sectorale opleidingsconsulenten worden ingeschakeld om de Vlaamse maatregelen breder bekend te maken bij bedrijven en nieuwe opleidingsinvesteringen uit te lokken.

MAATREGELEN VOOR 2002

Vanaf 2002 zullen sectoren convenanten kunnen sluiten met de Vlaamse overheid om hiermee hun engagementen inzake diversiteit, overgang onderwijs-arbeidsmarkt en levenslang leren en competentie management te onderschrijven. Naast hun medewerking aan de nieuwe beleidsinitiatieven als loopbaanbegeleiding, elders verworven competenties en ICT basiscompetenties zullen zij eveneens actief meewerken aan een strategisch en kwalitatief opleidingsbeleid in bedrijven.

De opleidingcheque die in 2002 definitief van start, ging is een instrument dat complementair met de huidige inspanningen die de sectoren reeds leveren kan stimuleren om onze kenniseconomie op pijl te houden.

De sociale partners en de Vlaamse regering onderschrijven het principe dat opleiding zich moet richten naar iedereen in het bedrijf, onafhankelijk van scholing of geslacht. Bij het uitwerken van het opleidingsbeleid zal aandacht gaan naar het bereik van specifieke doelgroepen (45+'ers, laaggeschoolden, allochtonen, personen met een handicap) en zullen desgewenst specifieke initiatieven worden genomen gericht op kansengroepen.

9.5.5 Vlaanderen op de snelweg van ICT en kenniseconomie plaatsen

REALISATIES VAN 2001

De Vlaamse overheid en de sociale partners onderschrijven de noodzaak om de ontwikkeling van ICT-gerelateerde competenties te bevorderen, in het bijzonder de ICT-basisvaardigheden voor kansengroepen. In 2001 werd een forse inhaalbeweging gemaakt om vooral deze kansengroepen kennis te laten maken met de computer door het aanbieden van de cursus 'aangename kennismaking met de computer'. Voor het aanbieden van deze cursus werd beroep gedaan op een flexibele infrastructuur, de zogenaamde leermobiel (met portable PC's). In elke lokaal klantencentrum is één leermobiel actief. Het bereik van deze actie bedroeg 5.320 werkzoekenden in 2001.

Ook het tijdelijk uitlenen van internettoestellen (clippers) aan werkzoekenden die de opleiding 'aangename kennismaking met de computer' volgden, past binnen de beleidslijn 'werken aan basisvaardigheden'. De toestellen worden met prioriteit uitgeleend aan werkzoekenden uit kansengroepen. Dankzij deze toestellen kan de werkzoekende praktijkervaring opdoen met het gebruik van internet. Op jaarbasis kunnen circa 10.000 werkzoekenden worden bereikt.

Naast de actielijn basisvaardigheden werden bijkomende initiatieven genomen om het gebruik van ICT in de werk- en leersituatie te vergemakkelijken. Twee acties springen in het oog: de ondersteuning van het European Computer Drivers Licence en het uitbouwen van de huidige opleidingscentra tot e-learning centra met een aangepast aanbod inzake Open and Distance Learning (ODL).

9.5.6 Het wisselbanenplan (zie ook 9.1.4)

REALISATIES VAN 2001

De wil om te komen tot een globaal beleid waarin iedereen een plaats krijgt (activering arbeidsreserve, kansenbeleid, evenredige participatie, antidiscriminatiebeleid,...), *iedereen zijn of haar plaats* krijgt (competentiemanagement, aangepaste jobs, loopbaanontwikkeling,...) door plaats te maken voor anderen (jobrotatie, jobsplitsing, interne mobiliteit, vrijwillige verdeling van het werk,...), maar zodat *iedereen zijn plaats kan behouden* (levenslang leren, arbeidsmarkt bewust personeelsbeleid,...) lag aan de basis van de ontwikkeling van het wisselbanenplan dat op 29 juni 2001 door de Vlaamse regering werd goedgekeurd.

Het wisselbanenplan wil bedrijven ondersteunen die hun werknemers via een wisselopleiding laten promoveren en de aldus vrijkomende vacatures opvullen door werkzoekenden. Een wisselbaan is

een baan waar een wisseling van werknemers plaatsvindt via een enkelvoudig of dubbel opleidingsspoor:

- De *zittende werknemer* wordt via opleiding gebracht tot de functie die bij zijn/haar competenties aansluit. Dit spoor wordt aangemoedigd door diverse opleidingsmaatregelen zoals de opleidingscheques, het opleidingskrediet en het hefboomkrediet.
- De *inschuivende werkzoekende* wordt via opleiding op de werkvloer geschoold in de nieuwe functie die vrijkomt. Dit spoor wordt aangemoedigd door maatregelen zoals de individuele beroepsopleiding, de invoeginterim en de invoegafdeling.

Het wisselbanenplan maakt deels gebruik van bestaande middelen en deels van geheroriënteerde middelen. De 'bestaande' middelen zijn het hefboomkrediet, het opleidingskrediet, de IBO en de invoegafdelingen.

De geheroriënteerde middelen betreffen de invoeginterim, die verzekerd zal worden binnen de enveloppe van het werkvervalsplan. Daarmee wordt ook een substantiële bijdrage geleverd aan de doelstelling van het Vlaams regeerakkoord met betrekking tot het bereiken van 7500 bijkomende werkvervalsplaatsen.

9.6 Het recht op geïntegreerde basisdienstverlening

Twee instrumenten geven gestalte aan de geïntegreerde basisdienstverlening: de lokale werkwinkels en een callcenter voor individuele arbeidsmarktfragen. Beide instrumenten zijn reeds operationeel

9.6.1 De lokale werkwinkels

REALISATIES VAN 2001

Kwantitatieve uitbouw lokale werkwinkels

Begin 2001 werd met de VDAB en de VVSG een implementatieplan lokale werkwinkels 2001-2004 opgemaakt voor heel Vlaanderen. In 2001 werden 37 nieuwe werkwinkels opgericht en 5 bestaande werkwinkels uitgebreid. Verder werden de in 2000 opgerichte werkwinkels gecontinueerd.

Kwalitatieve uitbouw lokale werkwinkels

In 2001 werd verder uitvoering gegeven aan de overeenkomst inzake de bevordering van de werkgelegenheid van personen met een handicap via de uitbouw van de lokale dienstverlening. Op Vlaams niveau zijn concrete afspraken geformuleerd rond de integratie van de ATB-diensten in de lokale werkwinkels.

In 2001 werd door een extern bureau een evaluatie gemaakt van de pilootfase van de lokale werkwinkels.

Met de opstart in 2001 van de tweede fase van de lokale werkwinkels werden o.a. bijstellingen doorgevoerd inzake de opstart- en werkingsbudgetten, de juridische structuur van de lokale werkwinkels, het takenpakket van de lokale coördinator werkwinkel, de taakomschrijving van de Vlaamse regisseurs,...

Geïntegreerde basisdienstverlening

Het cliëntvolgsysteem draait proef in de lokale werkwinkels. Er is een pilootgroep opgericht met de verschillende werkwinkelpartners: OCMW, Plaatselijk Werkgelegenheidsagentschap (PWA),

gemeente en ATB. Deze pilootgroep bestudeert het cliëntvolgsysteem om na te gaan hoe de informatietoepassingen van de werkwinkel en deze van de diverse partners op elkaar kunnen worden afgestemd met het oog op de uitwerking van het één-dossier-per-klant.

De trajectbegeleiding die op dit moment apart door de verschillende aanbieders wordt aangeboden, dient verder te worden geïntegreerd en op elkaar afgestemd in de lokale werkwinkels.

In de VDAB-beheersovereenkomst die op 1 juni 2001 werd goedgekeurd, wordt de basisdienstverlening die een instelling moet garanderen voor werkzoekenden en werkgevers gedefinieerd. Deze universele dienstverlening voor werkzoekenden omvat de inschrijving, het verlenen van gratis diensten via drie evenwaardige servicekanalen en een evaluatie en analyse (beoordeling 'arbeidsmarktrijpheid').

De lokale werkwinkels krijgen bij de opstart een toeleidingsbudget. Met dit budget worden acties opgezet om kansengroepen in het kader van de startbanen toe te leiden naar de werkwinkel. Vanaf 2001 werd het budget hiervoor verdeeld aan de hand van het gewogen aandeel kansengroepen van de lokale werkwinkels t.a.v. het totaal aantal werkzoekenden behorende tot de kansengroepen in Vlaanderen. Het budget werd gespreid over (maximum) 3 jaar vrijgegeven. De doelgroep werd verruimd tot alle werkzoekenden van de kansengroepen die moeilijk de stap naar de werkwinkel zetten.

MAATREGELEN VOOR 2002

Kwantitatieve uitbouw lokale werkwinkels

Voor 2002 engageert de Vlaamse overheid zich tot een verdere ondersteuning van de reeds opgerichte lokale werkwinkels van 2000 en 2001 via een recurrente subsidie voor de werking van de lokale werkwinkel. Anderzijds geeft de Vlaamse overheid in 2002 de mogelijkheid om 27 nieuwe werkwinkels op te richten en 7 bestaande werkwinkels uit te breiden. Daarnaast zullen in 2002 ook lokale contactpunten (antennes) worden uitgebouwd.

Kwalitatieve uitbouw lokale werkwinkels

De evaluatie van de lokale werkwinkels en de bijstellingen van de pilootfase zullen in 2002 worden verder gezet.

9.6.2 Het callcenter van de VDAB

REALISATIES VAN 2001

De VDAB opende in 2000 een servicelijn voor zijn externe klanten. De doelstelling van deze servicelijn is eerstelijnsopvang en -dienstverlening voor VDAB-cliënteel. Dit omvat informatie over de eigen diensten, maar ook de mogelijkheid tot een telefonische inschrijving en vacaturregistratie en dossierbeheer van de VDAB-klanten. De bereikbaarheid van de VDAB werd hierdoor fors uitgebreid.

10. Recht op huisvesting

'Arme mensen die een woning huren in de privé-sector besteden vaak een onevenredig groot deel van hun budget aan huur. Het overgrote deel van uitzettingen is te wijten aan huurachterstand. Ook de kwaliteit van de gehuurde woningen laat vaak te wensen over. Heel wat arme individuen en gezinnen slagen er niet meer in een woning te huren. Zij komen terecht in het 'grijszwarte' wooncircuit. Dit alles heeft gevolgen voor het gezin en de gezondheid van de gezinsleden. Het ontbreken van een thuis heeft bovendien ook gevolgen voor alle andere vormen van uitsluiting. Armen vragen woonzekerheid en respect voor hun gezinsleven.' (Koning Boudewijnstichting, 1994:28-30)

Hieronder wordt een actuele stand van zaken gegeven van een vijftal aspecten van het Vlaamse woonbeleid in het kader van het verbeteren van de woonsituatie van kansarme gezinnen en alleenstaanden. Voor de volgende vijf aspecten worden hierna een aantal realisaties van 2001 en/of een aantal maatregelen voor 2002 aangegeven: het nieuw sociaal huurbesluit, de uitbreiding van het aanbod aan sociale huurwoningen, de heroriëntatie van de particuliere premies, het aanbod van de huurdersbonden en de werking van de sociale verhuurkantoren.

10.1 Nieuw sociaal huurbesluit

REALISATIES VAN 2001

Het nieuwe sociaal huurbesluit is in werking getreden op 1 januari 2001. Dit sociaal huurbesluit regelt de verhuring van sociale huurwoningen door de sociale huisvestingsmaatschappijen. In het sociaal huurbesluit worden o.a. de regels bepaald voor de inschrijving van kandidaat-huurders, de toewijzing van de woningen en de berekening van de huurprijzen.

Een nieuw aspect is het intern toewijzingsreglement, dat de sociale huisvestingsmaatschappijen ter goedkeuring dienen voor te leggen aan de administratie. In het intern toewijzingsreglement zijn onder meer regels opgenomen in verband met de wijze waarop de sociale huisvestingsmaatschappij:

- de zorg voor een optimale leefbaarheid zal realiseren door preventieve of door andere maatregelen
- de sociale netwerken zal versterken en ondersteunen
- de bewoners zal informeren
- zal zorgen voor een structurele inbedding van de bewonersparticipatie in de werking van de sociale huisvestingsmaatschappij.

Verder geeft de sociale huisvestingsmaatschappij via het intern toewijzingsreglement ook aan hoe de toewijzingsregels van het sociaal huurstelsel zullen worden toegepast, rekening houdend met de specifieke lokale situatie.

MAATREGELLEN VOOR 2002

Het toepassingsgebied van het nieuwe sociaal huurbesluit is momenteel nog beperkt tot de sociale huisvestingsmaatschappijen. Daarnaast zijn de bepalingen van titel VII van de Vlaamse wooncode ook van toepassing op de verhuring van sociale huurwoningen door gemeenten, OCMW's

en sociale verhuurkantoren, voor zover deze initiatiefnemers (project)subsidies voor sociale woonprojecten hebben ontvangen. In de beleidsbrief 2001-2002 is bepaald dat er één sociaal huurbesluit komt voor alle sociale verhuurders.

10.2 Uitbreiding van het aanbod sociale huurwoningen

REALISATIES VAN 2001

Het aandeel van de sociale huisvesting in Vlaanderen bedraagt ongeveer 6% van het totale woningbestand. Dit aandeel is beperkt en onvoldoende om tegemoet te komen aan de bestaande vraag naar sociale woningen van woonbehoeftigen. Dit blijkt onder meer uit de lange wachtlijsten van kandidaat-huurders bij de sociale huisvestingsmaatschappijen en de vele kansarmen die noodgedwongen een beroep doen op de private huurwoningmarkt. Daarnaast blijken er ook grote verschillen te bestaan in de omvang van het sociale woningbestand tussen gemeenten en regio's. 27 Vlaamse gemeenten hebben geen enkele sociale woning op hun grondgebied, in ruim 200 gemeenten bedraagt het aandeel van de sociale huisvesting minder dan 5%. De lokale woonbehoefte is de indicator bij uitstek om de bijkomende sociale woningen te plannen en te realiseren.

Om het aanbod sociale huurwoningen in Vlaanderen uit te breiden en beter tegemoet te komen aan de bestaande behoefte aan sociale huurwoningen werd de realisatie van 15.000 bijkomende sociale huurwoningen opgenomen als één van de beleidsprioriteiten voor de huidige legislatuur van de Vlaamse regering. Tot nu toe is hiervan slechts een beperkt gedeelte gerealiseerd. Om deze doelstelling te verwezenlijken, werden in de loop van 2001 enerzijds de budgettaire middelen verhoogd, anderzijds werd in de schoot van de administratie, een projectcel opgestart, die instaat voor de opvolging en coördinatie van deze doelstelling.

MAATREGELEN VOOR 2002

Het verder stimuleren van de diverse initiatiefnemers tot het opzetten van kwaliteitsvolle sociale woonprojecten is dan ook een belangrijke doelstelling en uitdaging voor het Vlaams woonbeleid. Daarnaast zal er een PPS-constructie (publiek-private-samenwerking) worden opgezet om samen met de bijkomende budgettaire middelen en de pas opgestarte projectcel de doelstelling van 15.000 bijkomende sociale huurwoningen te verwezenlijken. Hierbij dient voldoende aandacht besteed te worden aan de kwaliteit van de woningen en de woonomgeving en aan de leefbaarheid van de sociale woonprojecten.

10.3 Heroriëntatie van de particuliere premies

Ter ondersteuning van de woonbehoeftige gezinnen en alleenstaanden in Vlaanderen bestaan diverse premiestelsels. Enerzijds is er de ondersteuning van eigendomsverwerving en -behoud (onder meer via nieuwbouw- en renovatiepremie, sociale leningen, inkomensverliesverzekering,...). Anderzijds wordt via het huursubsidiestelsel en de installatiepremie ondersteuning geboden aan huurders.

MAATREGELEN VOOR 2002

Uit recent onderzoek is gebleken dat er nood is aan vereenvoudiging en afstemming van de diverse bestaande stelsels, zodat de effectiviteit van de instrumenten wordt verhoogd en deze instrumenten optimaal ten goede komen aan de woonbehoeftigen. Deze heroriëntatie van de particuliere premies is een belangrijk aandachtspunt voor 2002.

10.4 Huurdersbonden

De huurdersbonden verstrekken informatie en advies m.b.t. alle aangelegenheden inzake het wonen in huurwoningen aan huurders en kandidaat-huurders en komen op voor de belangen van de huurders. In Vlaanderen zijn zeven huurdersbonden actief, met een dienstverlening in 29 steden en gemeenten. Voor huurders, en kansarme huurders in het bijzonder, vormt de informatie- en adviesverstrekking van de huurdersbonden een waardevolle ondersteuning bij het invullen van hun rechten en plichten als huurder.

MAATREGELEN VOOR 2002

De huurdersbonden streven naar een laagdrempelige en vlot toegankelijke en bereikbare dienstverlening. Met name het bereiken van kansarme huurders is een belangrijk aandachtspunt voor het beleid en zal verder in overleg met de sector opgenomen worden.

10.5 Sociale verhuurkantoren

De sociale verhuurkantoren huren woningen op de private huurwoningmarkt om deze (eventueel na renovatie-, verbeterings- of aanpassingswerken) onder te verhuren aan woonbehoeftige gezinnen en alleenstaanden. Zij vervullen een brugfunctie op de private huurwoningmarkt tussen de eigenaar van de huurwoning en de kansarme kandidaat-huurder.

MAATREGELEN VOOR 2002

Net zoals bij de huurdersbonden, zal ook voor de sociale verhuurkantoren dit jaar een overleg plaatsvinden met de sector om de mogelijke optimalisaties te onderzoeken. Armoedebestrijding vormt hierbij vanzelfsprekend het voornaamste aandachtspunt.

11. Recht op gezondheidszorg

'Wie arm is, loopt een groter risico om ziek te worden. Niet alleen hebben armen vaak niet genoeg geld om zich goed te (laten) verzorgen, maar meestal leven ze ook in ongezonde omstandigheden: een vochtige, koude, kleine woning; slechte werkomstandigheden; onregelmatig en ongezond eten; angst voor de toekomst. Hun gezondheidsproblemen staan dus in nauw verband met de andere dimensies van sociale uitsluiting. Steeds meer mensen hebben geen toegang tot de gezondheidszorg. De obstakels zijn financieel, administratief en cultureel.' (Algemeen Verslag over de Armoede - synthese, 1994:20)

11.1 Toegankelijkheid van de zorg

Om de toegankelijkheid van de ouderenvoorzieningen verder te optimaliseren, werd de zorgverzekering door het Vlaams Parlement geïntroduceerd. De zorgverzekering heeft de bedoeling de niet-medische kosten van zorgbehoevenden mede te dekken door een verzekering. Zorgbehoevenden zijn diegenen die afhankelijk worden van anderen. Hiermee wil de Vlaamse overheid anticiperen op de hoge kosten waarmee deze categorie burgers worden geconfronteerd en erkennen dat diegenen die instaan voor de mantelzorg een belangrijke taak op zich nemen.

Door een solidair stelsel waarin iedereen voor iedereen betaalt, zonder enige zekerheid ooit van de verzekering te moeten gebruik maken, schept de Vlaamse overheid de noodzakelijke verbondenheid met de groep zorgbehoevenden in de samenleving.

De hoge kosten waarmee zwaar zorgbehoevenden worden geconfronteerd kunnen hen immers in een situatie van armoede doen terechtkomen. Daarnaast dreigen zij die reeds in armoede leven, ook uitgesloten te worden van de nodige zorg wanneer zij daar behoefte aan hebben. De zorgverzekering wil de solidariteit met die zorgbehoevenden concreet gestalte geven.

11.2 Preventie

Het nastreven van de doelstellingen 'gelijkheid in gezondheid' vergt een lage instapdrempel van het aanbod aan preventieve gezondheidszorg.

11.2.1 Een decreet betreffende de organisatie van de preventieve gezondheidszorg

Reeds geruime tijd is het Vlaams Parlement vragende partij voor een decretale basis voor de preventieve gezondheidszorg in Vlaanderen.

REALISATIES VAN 2001

Om uitvoering te kunnen geven aan het Vlaams gezondheidsbeleid werden LOGO's (LOkale netwerken voor Gezondheidsoverleg en -Organisatie) geconcipeerd. Deze netwerken staan in voor het lokoregionaal gezondheidsoverleg. Sedert juli 2001 is er in Brussel en in elke gemeente in Vlaanderen een LOGO werkzaam. Deze lokoregionale netwerken zijn dermate belangrijk voor het Vlaams gezondheidsbeleid dat een decretale verankering noodzakelijk is.

Daarnaast is er echter ook nood aan een overzichtelijke structurering van en rolverdeling tussen de diverse bestaande en nieuwe voorzieningen en de individuele zorgverstrekkers die zich toeleggen op de preventieve gezondheidszorg. Hun relatie met de Vlaamse overheid en het Vlaams gezondheidsbeleid, maar ook hun verantwoordelijkheid tegenover de Vlaamse bevolking, moeten duidelijke

lijker worden omschreven. Essentieel daarbij is dat alle partners hun gezamenlijk streven richten op het behalen van gezondheidswinst om zo de levenskwaliteit te verbeteren. Dit wordt de kernopdracht van het voorontwerp van decreet dat in 2002 zal voorgelegd worden. Een allereerste versie van het voorontwerp werd in 2001 voorgelegd aan het werkveld. Momenteel worden de vele reacties verwerkt. Het wordt een ambitieus kaderdecreet dat onder meer de twee bestaande decreten binnen de preventieve gezondheidszorg, namelijk het decreet betreffende de profylaxis van besmettelijke aandoeningen en het decreet betreffende de bestrijding van biologische agentia, wil integreren.

MAATREGELEN VOOR 2002

In 2002 zal een ontwerpdecreet betreffende het preventief gezondheidsbeleid worden voorgelegd aan het Vlaams Parlement. Het voorontwerp van decreet zal conform zijn aan een aantal krachtlijnen die geformuleerd werden in de beleidsnota van minister Vogels:

- het centrale doel is de levenskwaliteit verbeteren door het behalen van gezondheidswinst;
- het evenwicht tussen de individuele verantwoordelijkheid en het recht op een maatschappelijk aanvaard preventief aanbod wordt bewaakt;
- er gaat speciale aandacht naar het bewaken van de toegankelijkheid en naar bevolkingsgroepen die kampen met kansarmoede of in een grotere mate zijn blootgesteld aan bedreiging van hun gezondheid;
- er wordt een complementariteit nagestreefd tussen gezondheidsbevordering (het positief beïnvloeden van determinanten van gezondheid) en ziektepreventie (het actief bestrijden van risicofactoren);
- het principe om te werken met gezondheidsdoelstellingen is er in opgenomen, deze doelstellingen worden voorbereid in gezondheidsconferenties en ter goedkeuring voorgelegd aan het Vlaams Parlement;
- een wetenschappelijke onderbouw van de preventieve gezondheidszorg zal de hoeksteen vormen van een op evidentie gebaseerd gezondheidsbeleid; het verzamelen en verwerken van registratiegegevens is hierbij een essentiële randvoorwaarde;
- een aantal aandachtsgebieden zullen worden omschreven, waaronder de relatie tussen gezondheid en milieu;
- er wordt voorzien in de mogelijkheid om andere bestuursniveaus en diverse maatschappelijke organisaties bij het preventieve gezondheidsbeleid te betrekken om zo een inclusief beleid te voeren.

11.2.2 De preventieve gezondheidszorg

In de beleidsnota van minister Vogels wordt het belang van een degelijk vaccinatiebeleid onderstreept, evenals de rol van de gezondheidsinspectie bij de opvolging van infectieziekten.

REALISATIES VAN 2001

Het beleid aangaande hersenvliesontsteking en meningokokkensepsis

De nauwkeurige opvolging door de Vlaamse gezondheidsinspectie van de gegevens over hersenvliesontstekingen en meningokokkeninfecties bracht een nieuw gezondheidsprobleem in kaart. Sinds begin 2001 werd namelijk een zeer sterke toename van het aantal gevallen van meningokokkeninfecties van serogroep C vastgesteld. Deze toename is duidelijk veel sterker dan de voor-

bije jaren. In de eerste helft van 2001 waren er reeds meer ziektegevallen door deze serogroep dan de vorige jaren in een heel jaar. Bovendien is er in de provincie Antwerpen een nog duidelijkere toename: in de eerste 8 maanden van 2001 waren er reeds meer dan 5 maal zoveel gevallen als de vorige jaren. Meningokokkeninfecties komen vooral voor in de winterperiode. Twee leeftijdscategorieën lopen een duidelijk hoger risico om de ziekte door te maken, namelijk kinderen tot en met de kleuterleeftijd en de adolescenten van 15-18 jaar. Qua verwacht incidentiecijfer voor dit jaar komt de situatie in Vlaanderen dicht in de buurt van die in Groot-Brittannië, waar tussen september 1999 en september 2000 de hele jongerenpopulatie tot 18 jaar gevaccineerd werd.

Op 4 juli 2001 kondigde minister Vogels in het Vlaams Parlement aan nog dat jaar (2001) te willen starten met vaccinatie. De Vlaamse Vaccinatiekoepel bestudeerde de mogelijkheden voor een zo efficiënt mogelijke aanpak van het probleem. De ideale strategie bestaat erin zo snel mogelijk alle kinderen tot 18 jaar te vaccineren om een effect te kunnen hebben op de epidemiologische evolutie. Financieel en organisatorisch is dit evenwel niet haalbaar op zeer korte termijn. Hoe dan ook moet het de bedoeling zijn om zo snel mogelijk de leeftijdsgroepen met het grootste risico te vaccineren, namelijk de kinderen van 1 tot 5 jaar en de adolescenten van 15-18 jaar. In november 2001 werd gestart met de vaccinatie van de éénjarigen. Op advies van de Vlaamse Vaccinatiekoepel en in overleg met de sectoren die de inenting toedienen, wordt een uitbreiding van het vaccinatieprogramma voor 2002 voorbereid.

Over deze problematiek is er ook een akkoord bereikt met het federaal ministerie van Sociale Zaken om een gedeelde financiering mogelijk te maken. Het is de bedoeling dat de federale overheid 2 frank bijlegt bij elke frank die de Vlaamse overheid investeert in het vaccinatieprogramma. Op die manier zal het mogelijk worden om sneller minstens die leeftijdsgroepen te vaccineren die het meeste risico lopen.

Borstkankerscreening

Vanaf 15 juni 2001 wordt het gratis aanbod van borstkankerscreening voor de leeftijdsgroep van 50 tot 69-jarige vrouwen gepropageerd bij alle lagen van de bevolking.

MAATREGELEN VOOR 2002

Het beleid aangaande hersenvliesontsteking en meningokokkensepsis

Op advies van de Vlaamse Vaccinatiekoepel en in overleg met de sectoren die de inenting toedienen, wordt een uitbreiding van het vaccinatieprogramma voor 2002 voorbereid.

Naast het opstarten en zo snel mogelijk uitbreiden van het vaccinatieprogramma wordt ook een brede informatiecampagne over hersenvliesontsteking en ernstige meningokokkeninfecties voorzien. Deze campagne zal zich zowel naar de algemene bevolking als naar diverse gezondheidsberoepen richten. Het is immers van levensbelang dat iedereen op de hoogte is van de signalen van deze ernstige aandoeningen en van de stappen die dan moeten gezet worden. Dit is vooral noodzakelijk omdat, jammer genoeg, vaccinatie tegen alle vormen van hersenvliesontsteking en meningokokkeninfecties nog niet mogelijk is.

Tevens zal in 2002, via het protocol dat minister Vogels hierover sloot met de andere ministers bevoegd voor het gezondheidsbeleid, de gratis verstrekking van het vaccin tegen een andere vorm van hersenvliesontsteking, namelijk die veroorzaakt door de bacterie *Haemophilus Influenzae* type B, een feit zijn.

Een volgende stap inzake het vaccinatiebeleid is de pas opgestarte voorbereiding van een structurele oplossing voor de financiering van de vaccins. Hiertoe dienen sluitende afspraken te worden gemaakt tussen de federale overheid en de gemeenschappen. De organisatie van vaccinatieprogramma's blijft hierbij uiteraard een bevoegdheid van de gemeenschappen.

Preventie van depressie

Een nieuwe gezondheidsdoelstelling aangaande de preventie van depressie (en depressie-gerelateerde problematieken zoals zelfmoord) zal voorbereid worden in de schoot van een gezondheidsconferentie die in 2002 wordt gehouden. Hieruit moeten ook de meest effectieve preventiestrategieën voor de Vlaamse context voortvloeien. De bedoeling van deze conferentie is het formuleren van een voorstel voor een nieuwe Vlaamse gezondheidsdoelstelling en voorstellen voor kosteneffectieve preventiestrategieën aan het beleid.

11.3 De eerstelijnsgezondheidszorg

REALISATIES VAN 2001

Een protocol rond de eerstelijnsgezondheidszorg

Op 25 juli 2001 sloot minister Vogels met de overige ministers bevoegd voor het gezondheidsbeleid (met uitzondering van de Brusselse ministers) een protocol met betrekking tot de eerstelijnsgezondheidszorg.

De federale overheid ondersteunt in Vlaanderen maximaal 85 'geïntegreerde diensten voor thuisverzorging', die werkzaam zijn binnen een bepaalde zorgregio.

Concreet gaat het om het betoelagen van

- de evaluatie van de zelfredzaamheid
- het multidisciplinair overleg rond de patiënt
- de administratie en kwaliteitsbewaking die hierbij nodig zijn.

De Vlaamse overheid engageert zich in datzelfde protocol om:

- de zorgregio's af te bakenen en erover waken dat deze het ganse grondgebied bestrijken
- de 'geïntegreerde diensten voor thuisverzorging' te erkennen
- de wetgeving op te stellen die het moet toelaten bijkomende opdrachten te enten op deze diensten en een aangepaste financiering voor deze opdrachten te voorzien.

De Samenwerkingsinitiatieven Eerste Lijnsgezondheidszorg (SEL)

Eén van de hoekstenen van dit decreet is de oprichting van de multidisciplinaire Samenwerkingsinitiatieven Eerste Lijnsgezondheidszorg (SEL's). Het gaat om samenwerkingsverbanden tussen vertegenwoordigers van zorgaanbieders werkzaam in de eerstelijnsgezondheidszorg van een bepaalde zorgregio. Met het oog op een vereenvoudiging en een vermindering van de structuren worden alle in het bovenvermelde protocol bedoelde opdrachten van de geïntegreerde diensten voor thuisverzorging, uitgevoerd door de SEL's en worden de taken van de reeds bestaande samenwerkingsinitiatieven in de thuisverzorging (SIT's) eveneens opgenomen door de SEL's.

De SEL's zijn gericht op het optimaliseren van de eerstelijnsgezondheidszorg. Ze fungeren als aanspreekpunt van de eerstelijnszorg in de zorgregio voor de andere eerstelijnszorgaanbieders, maar ook voor de verschillende overheden, de zorgaanbieders op de tweede lijn en de burgers.

Een samenwerkingsinitiatief eerste lijnsgezondheidszorg functioneert op een kleinschalig niveau dicht bij de burger. De goede samenwerking tussen de SEL's en de lokale dienstencentra (LDC) is hierbij uiterst belangrijk.

MAATREGELEN VOOR 2002

Om de afspraken uit het ondertekende protocol rond de eerstelijnsgezondheidszorg te realiseren, doch vooral om de eerstelijnsgezondheidszorg te versterken en een echte plaats te geven in de gezondheidsstructuren, zal een decreet betreffende de eerstelijnsgezondheidszorg voorbereid worden.

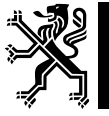
- ANCIAUX B. (2000a), *Beleidsnota 2000-2004 - Jeugd*. Brussel: Kabinet van de Vlaamse minister van Cultuur, Jeugd, Stedelijk Beleid, Huisvesting en Brusselse Aangelegenheden.
- ANCIAUX B. (2000b), *Beleidsnota 2000-2004 - Woonbeleid*. Brussel: Kabinet van de Vlaamse minister van Cultuur, Jeugd, Stedelijk Beleid, Huisvesting en Brusselse Aangelegenheden.
- CANTILLON B. (2001), De sociale minima in de actieve welvaartsstaat. Over de eerste en tweede orde doelstellingen van de sociale zekerheid, in: J. Vranken e.a. (red.), *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2001*, Acco Leuven/Leusden, p. 341-354.
- DE DECKER P. & PANNECOUCKE I. (2001), Wonen, in: J. Vranken e.a. (red.) *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2001*, Acco Leuven/Leusden, p. 243-262.
- DIERCKX D. (2000), *Naar een inclusief armoedebeleid. Een kritische doorlichting van de Vlaamse armoedefondsen*, Eindverhandeling voorgelegd met het oog op het behalen van de graad van licentiaat in de Politieke en Sociale Wetenschappen (richting Sociale Wetenschappen). Antwerpen: UIA - Departement Politieke en Sociale Wetenschappen.
- FEDERALE REGERING (2001), *Nationaal Actieplan Armoedebestrijding*.
- FRANS M. (2001), Arbeid, in: J. Vranken e.a. (red.) *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2001*, Acco Leuven/Leusden, p. 199-222.
- GEDDES M. (1998), *Le partenariat local: une stratégie réussie pour la cohésion sociale?* Dublin: Fondation Européenne pour l'amélioration des conditions de vie et de travail.
- JONCKERS J. (2000), Op weg naar een Europees armoedebeleid: recente ontwikkelingen, in: J. Vranken e.a. (red.), *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2000*. Leuven: Acco.
- KONING BOUDEWIJNSTICHTING (1983), *Voorstellen voor een beleid tegen armoede en bestaanonzekerheid in België*, Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- KONING BOUDEWIJNSTICHTING (1991), *Nieuwe wegen naar armoedebestrijding. Ideeën voor een lokaal inclusief armoedebeleid*, Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- KONING BOUDEWIJNSTICHTING (1994), *Algemeen Verslag over de Armoede. Synthese*, Rapport in opdracht van de Minister van Sociale Integratie, gerealiseerd door de Koning Boudewijnstichting in samenwerking met ATD-Vierde Wereld België en de Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten (Afdeling Maatschappelijk Welzijn), Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- KONING BOUDEWIJNSTICHTING (2001), *Armoede en sociale uitsluiting*. Eindverslag van het eerste vooruitgangscongres inzake de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting in Vlaanderen van 17 mei 2001.

- KONING BOUDEWIJNSTICHTING (2001), *Armoedebeleid. Zit er schot in het armoedebeleid?*, Eerste werknota van het eerste vooruitgangscongres inzake de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting in Vlaanderen van 17 mei 2001.
- KONING BOUDEWIJNSTICHTING (2001), *Werkgelegenheid. Recente evolutie inzake de werkgelegenheid*. Tweede werknota van het eerste vooruitgangscongres inzake de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting in Vlaanderen van 17 mei 2001.
- KONING BOUDEWIJNSTICHTING (2001), *Huisvesting. Recente evolutie inzake de huisvesting*. Derde werknota van het eerste vooruitgangscongres inzake de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting in Vlaanderen van 17 mei 2001.
- KONING BOUDEWIJNSTICHTING (2001), *Cultuur. Recente evolutie inzake cultuurparticipatie en vrijetijdsbesteding*. Vierde werknota van het eerste vooruitgangscongres inzake de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting in Vlaanderen van 17 mei 2001.
- LANDUYT R. (2000), *Beleidsnota Werkgelegenheid 2000 – 2004 van de Vlaamse minister van Werkgelegenheid en Toerisme, Renaat Landuyt*, Brussel: Ministerie van Werkgelegenheid en Toerisme.
- LESCRAUWAET D. (2000), De (on)toegankelijkheid van sociale dienstverlening in het algemene welzijnswerk, in: J. Vranken e.a. (red.), *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2000*, Acco, Leuven/Leusden.
- L'OBSERVATOIRE DU CRÉDIT ET DE L'ENDETTEMENT (1999), *Het verbruik en het krediet aan particulieren*, Charleroi: OCE.
- MEERT H. (2000d), *Arcadië onderuit? Woonzones met recreatief karakter als outlet centers voor de witte producten van de Vlaamse woningmarkt*, in: *Ruimte & Planning*, 20(1): 36-50.
- PRICECOOPERSWATERHOUSE (2000), *Invoering van een stelsel van richthuurprijzen voor kamers in het Vlaams Gewest*, Draft rapport in opdracht van de Vlaamse Gemeenschap. Brussel: AROHM.
- RADEMAKERS K. & VUCHELEN J. (1998), *De verdeling van het Belgische gezinsvermogen*, (paper 355), Brussel: VUB-CEMS.
- RECHT-OP KIEL vzw (2000), *Dossier Kinderopvang: 'Mag ik mijn kinderen meebrengen?'*. Antwerpen: Recht-Op Kiel.
- SANNEN L. & DEMEYER B. (2001), *Toegankelijkheid van de algemene voorzieningen en de welzijnsrechten voor de armen en etnisch-culturele minderheden. Luik 1: Toegankelijkheid vanuit cliëntperspectief*, Onderzoek in opdracht van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Algemeen Welzijnsbeleid, HIVA – K.U.Leuven, Leuven.
- STEUNPUNT TOT BESTRIJDING VAN ARMOEDE, BESTAANSONZEKERHEID EN SOCIALE UITSLUITING (2001), *In dialoog, zesjaar na het Algemeen Verslag over de Armoede*, Brussel: Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding.

- VAN DAM R. & GEURTS V. (2000), *De bewoners van gesubsidieerde en niet gesubsidieerde woningen in Vlaanderen: profiel, woningkwaliteit en betaalbaarheid (CSB-Bericht)*. Antwerpen: UFSIA - Centrum voor Sociaal Beleid.
- VAN DEN BOSCH K. (2000), *Armoede in België: een exploratie van de oorzaken van de stijging in de jaren negentig*, in J. Vranken e.a. (red.) *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2000*, Acco, Leuven/Leusden.
- VANDENBROUCKE F. (1999), *De actieve welvaartsstaat: een Europese ambitie*, Paper gebracht op de Den Uyl-lezing, Amsterdam - 13 december 1999.
- VANDERPOORTEN M. (2000), *Beleidsnota Onderwijs en vorming*. Brussel: Kabinet van de Vlaamse minister van Onderwijs en Vorming.
- VANDEVOORT L. & VERLOT M. (2000), *Onderwijsbeleid en armoedebestrijding in Vlaanderen. Tussen continuïteit en vernieuwing*, in J. Vranken e.a. (red.), *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2000*, Acco, Leuven/Leusden.
- VANHEE L., LAPORTE K., CORVELEYN J. (2001), *Kansarmoede en opvoeding: wat ouders erover denken*, Garant, Leuven.
- VAN MECHELEN D. (2000), *Beleidsnota Economie*. Brussel: Kabinet van de Vlaamse minister van Economie, Ruimtelijke Ordening en Media.
- VAN MENXEL G. (2001) *Schulden en schuldoverlast*, in: J. Vranken e.a. (red.) *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2001*, Acco Leuven/Leusden, p. 183-198.
- VAN OUYTSEL J., GELDOF D., VAN MENXEL G. & VRANKEN J. (2001), *De bodemuitkeringen*, in: J. Vranken e.a. (red.) *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2001*, Acco Leuven/Leusden, p. 87-104.
- VAN OUYTSEL J. (2001), *Inkomen en vermogen*, in: J. Vranken e.a. (red.) *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2001*, Acco Leuven/Leusden, p. 173-182.
- VAN PAEPEGEM T., WILLEMS S., DE BOECK L. & DE MAESENEER J. (2001), *Gezondheidsbevordering en armoede*, in: J. Vranken e.a. (red.) *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2001*, Acco Leuven/Leusden, p. 263-281.
- VANPEE K., SANNEN L. & HEDEBOUW G. (2000), *Kinderopvang in Vlaanderen*, Hoger Instituut voor de Arbeid (HIVA) – K.U.Leuven, Leuven.
- VLAAMSE REGERING (2001), *Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2001*.
- VOGELS M. (2000a), *Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen in perfecte harmonie: een symfonie*, Beleidsnota 'Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen'. Brussel: Kabinet van de Vlaamse minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen.

- VOGELS M. (2000b), *Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen - beleidsbrief 2001*, Brussel: Kabinet van de Vlaamse minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen.
- VOGELS M. (2001), *Ontwerp van decreet betreffende de armoedebestrijding*, Goedgekeurd door de Vlaamse regering op 19 oktober 2001.
- VRANKEN J. (2001), *Jaarboek 2001, een tiende editie*, in: J. Vranken e.a. (red.) *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2001*, Acco Leuven/Leusden, p. 27-38.
- VRANKEN J., GELDOLF D. & VAN MENXEL G. (1998), *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 1998*, Leuven: Acco.
- VRANKEN J., GELDOLF D. & VAN MENXEL G. (1999), *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 1999*, Leuven: Acco.
- VRANKEN J., GELDOLF D., VAN MENXEL G. & VAN OUYTSEL J. (red.) (2000), *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2000*, Leuven: Acco.
- VRANKEN J. GELDOLF D., VAN MENXEL G. & VAN OUYTSEL J. (2000), *De bodemuitkeringen*, in: J. Vranken e.a. (red.), *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2000*, Acco, Leuven/Leusden.
- VRANKEN J. & GOTZEN K. (2000), *Towards a European model to evaluate social policies and programmes to promote social inclusion*, Antwerp: UFSIA - CASUM.

Colofon

Vlaamse overheid

Samenstelling

Deze publicatie werd gerealiseerd en goedgekeurd door de Vlaamse regering

Verantwoordelijke uitgever

Marc Morris, directeur-generaal
Administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn

Productie

Jan Casaert, afdeling Algemeen Welzijnsbeleid

Verantwoordelijke distributie

Rudy Vandecaeter, afdeling Algemeen Welzijnsbeleid

Vormgeving

Kathy Ooge, afdeling Algemeen Welzijnsbeleid

Druk

Drukkerij IPM, Brussel

Depotnummer

D/2002/3241/141

inkomen

cultuur

onderwijs

gezondheid

investing

gezin

recht op

rechtsbedeling

werkgelegenheid

participatie

maatschappelijke
dienstverlening

h